

Statens stöd till idrotten

UPPFÖLJNING 2017

Statens stöd till idrotten

Uppföljning 2017

Centrum för idrottsforskning är statens sektorsorgan för idrottsforskning med uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten.

Statens stöd till idrotten – uppföljning 2017 är huvudrapport i 2017 års uppföljningsuppdrag.

Rapporten finns att ladda ner som pdf-fil på www.centrumforidrottsforskning.se.

© **Centrum för idrottsforskning 2018:1**

Författare: Johan R Norberg

Redaktion och projektledning: Christine Dartsch & Johan Faskunger

Språkgranskning: Nathalie Carrera, fix my wOrd.com

Formgivning omslag: Camilla Laghammar

Omslagsfoto: Bildbyrån

Tryck: TMG Tabergs

ISBN: 978-91-984050-1-9

Förord

Centrum för idrottsforskning (CIF) har sedan 2009 i uppdrag av regeringen att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten. Uppföljningen ska bestå av en fortlöpande bevakning av det statliga idrottsstödet betydelse utifrån ett indikatorsystem, tematiska fördjupningsstudier i teman som regeringen bestämmer samt bevakning av forskningsresultat med relevans för statens stöd till idrotten.

För 2017 års uppföljning beslutade regeringen att CIF skulle genomföra en fördjupad analys av jämställdhet inom idrotten. En central frågeställning skulle vara hur olika idrotter utformats, uppfattas och bedrivs samt hur detta påverkar könsfördelningen inom dessa idrotter. Vidare skulle CIF peka på goda exempel där man lyckats bryta heteronormativa regelverk och verksamhetsformer samt även analysera fördelningen mellan kvinnor och mäns idrottande och motionerande. Analysen skulle beakta såväl det offentliga som individens egna bidrag samt omfatta idrott och motion i förening, i kommunal verksamhet, i privat näringsverksamhet och i egen regi.

I denna rapport sammanfattas 2017 års uppföljning. Rapporten inleds med en redogörelse av statsanslagets utveckling. I kapitel 2 följer en sammanfattning av de övergripande resultaten från 2017 års fördjupningsstudie. I kapitel 3 redovisas vår övergripande och kontinuerliga uppföljning av statens idrottsstöd utifrån en uppsättning indikatorer. Slutligen, i kapitel 4, sammanfattar vi kort CIF:s verksamhet för 2017.

Rapporten är skriven av Johan R Norberg, utredare vid CIF.

Vi hoppas att vår uppföljning ska ge ökad kunskap och ett tydligare perspektiv på idrottens roll i samhället och samtidigt fördjupa den idrottspolitiska diskussionen.

Trevlig läsning

Per Nilsson
Ordförande, Centrum för idrottsforskning

Innehåll

Sammanfattning och övergripande slutsatser	5
Slutsatser om idrott och jämställdhet	5
Lång väg kvar till jämställd idrott	8
Slutsatser av CIF:s indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten 2017	9
1. Statens stöd till idrotten 2017.....	11
Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter	11
Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar	12
Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning	13
2. En fördjupad analys av idrott och jämställdhet.....	15
Inledning.....	15
Regeringens uppdrag till CIF 2017.....	16
Uppdragets genomförande	17
Vad visar CIF:s fördjupade analys?	20
Slutsats: Lång väg kvar till jämställd idrott.....	28
3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten	30
Inledning.....	30
<u>Målområde 1</u> : Idrotten som folkrörelse.....	35
<u>Målområde 2</u> : Idrottens betydelse för folkhälsan.....	56
<u>Målområde 3</u> : Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande	64
<u>Målområde 4</u> : Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik.....	75
<u>Målområde 5</u> : Idrotters internationella konkurrenskraft	82
4. Centrum för idrottsforsknings verksamhet 2017	92

Sammanfattning och övergripande slutsatser

Slutsatser om idrott och jämställdhet

För 2017 har Centrum för idrottsforskning (CIF) haft i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av jämställdhet inom idrotten. Analysen ska utgå från det grundläggande målet om kvinnors och mäns lika förutsättningar att utöva idrott och motion. En central frågeställning ska vara hur olika idrotter utformats, uppfattas och bedrivs samt hur detta påverkar könsfördelningen inom dessa idrotter. Idrotter med hög andel kvinnliga respektive manliga utövare och ledare ska särskilt analyseras och jämföras med idrotter som uppvisar en jämnare könsfördelning. CIF ska vidare peka på goda exempel där man lyckats bryta heteronormativa regelverk och verksamhetsformer.

I uppdraget har även ingått att analysera fördelningen av resurser mellan kvinnor och mäns idrottande och motionerande. Fördelningen av resurser inom barn- och ungdomsidrotten ska särskilt belysas. Analysen ska vidare beakta såväl det offentliga som individens egna bidrag samt omfatta idrott och motion i förening, i kommunal verksamhet, i privat näringsverksamhet och i egen regi.

CIF har genomfört uppdraget med utgångspunkt att jämställdhet är komplext begrepp som inbegriper både kvinnors och mäns makt att forma sina liv och samhället samt normer och värderingar som möjliggör eller begränsar människors förutsättningar. Vidare är utgångspunkten att det visserligen existerar biologiska och fysiologiska skillnader mellan män och kvinnor, men att bristande jämställdhet i moderna samhällen främst är ett resultat av sociala föreställningar om manligt och kvinnligt och en strukturell maktordning som diskriminerar kvinnor.

Resurser, representation och "riktig" idrott – om jämställdhet inom idrotten

Resultatet av årets fördjupade analys är samlat i en antologi med titeln *Resurser, representation och "riktig" idrott – om jämställdhet inom idrotten*. Antologin har sex bidrag.

Gertrud Åström, utredare och expert på jämställdhetsfrågor, inleder antologin med en bred betraktelse över jämställdhetsfrågans utveckling i det svenska samhället och inom idrotten. I det följande kapitlet ges ett fågelperspektiv på jämställdheten inom idrotten utifrån aktuell statistik och forskning. Texten är författad av CIF:s kansli och innehåller både statistik om kvinnor och mäns idrotts- och motionsvanor och en fördjupad analys av jämställdhetsaspekter i den organiserade idrottsrörelsen.

Det tredje bidraget är författat av Håkan Larsson, professor och genusforskare vid Gymnastik- och idrottshögskolan. Hans bidrag handlar om hur könsmonster skapas och upprätthålls i barn- och ungdomsidrotten. Undersökningen baseras på intervjuer med representanter för idrotterna brottning, gymnastik, ishockey, ridning och taekwondo.

Antologins följande två bidrag handlar om idrott och jämställdhet på kommunal nivå. Josef Fahlén och Magnus Ferry, forskare i pedagogik och verksamma vid Umeå universitet, redovisar resultat från en studie av kommunalt aktivitetsstöd till barn- och ungdomsidrott i fyra kommuner. Forskarna använder bidragsstatistiken både för att visa att flickor vanligtvis slutar föreningsidrotta tidigare och i större omfattning än pojkar – och att detta leder till ojämlikhet i fördelningen av kommunala resurser till ungas idrottande.

Det följande kapitlet är författat av Nils-Olof Zethrin, ansvarig för idrotts- och fritidsfrågor hos Sveriges kommuner och landsting (SKL). Bidraget ger ett kommunalt perspektiv på jämställdhet kopplat till idrotts- och motionsaktiviteter. Vidare redogörs för flera exempel på kommunala strategier med syfte att främja ökad jämställdhet inom idrotten.

Antologin avslutas med ett bidrag om jämställdhetsarbetet inom idrottsrörelsen. Texten är författad av Jenny Svender, genusforskare och jämställdhetsansvarig på Riksidrottsförbundet.

Vad visar CIF:s fördjupade analys?

CIF konstaterar att jämställdhet inom idrotten är viktigt av flera skäl. Det kan försvaras med hänvisning till att demokratiska rättvisepprinciper ska råda på alla områden i samhället – och att jämställdhet skapar förutsättningar för framgångsrik idrottsutveckling. Trots det uppstår jämställdhet sällan av sig självt. De ökade insatser på jämställdhet som präglar den offentliga politiken under det senaste decenniet vittnar både om att jämställdhetsarbetet i det svenska samhället alltjämt

pågår och att politiska insatser är nödvändiga. På motsvarande sätt visar Riksidrottsförbundets senaste jämställdhetsmål, antaget av RF-stämman 2017, på höjd ambitionsnivå inom idrottsrörelsen men också att kvinnor och mäns förutsättningar inom idrotten fortfarande är olika.

Kartläggningar av den svenska befolkningens idrotts- och motionsvanor visar att både kvinnor och män i stor utsträckning är fysiskt aktiva på sin fritid, men att valet av aktiviteter och organiseringsform skiljer sig åt mellan könen. Som belysande exempel består Riksidrottsförbundets medlemskår av 47 procent kvinnor och 53 procent män. I hela 49 av 71 medlemsförbund är minst 60 procent av de aktiva medlemmarna män medan fyra förbund har en motsvarande dominans av kvinnliga medlemmar. Endast 18 förbund har följaktligen en jämställd sammansättning av sin medlemskår. Bland unga är mönstret att båda könen föreningsidrottar i stor omfattning men att flickor slutar i yngre år än pojkar. En viktig förklaring är att de övergår från träning och tävlan i specifika idrotter till att motionera på kommersiella gym och träningscentra eller i egen regi.

I fråga om representation har Riksidrottsförbundet som jämställdhetsmål att kvinnor och män ska vara representerade med minst 40 procent i alla beslutande och rådgivande organ. Detta mål är emellertid inte realiserat, varken på lokal eller nationell nivå. Därmed blir slutsatsen att Riksidrottsförbundet är mer jämställt bland sina aktiva medlemmar än bland sina förtroendevalda.

CIF:s analys av resursfördelning och jämställdhet utmynnar i två slutsatser. Den första är att offentligt stöd till föreningsidrott indirekt gynnar pojkars idrottande. Detta beror på att det offentliga stödet till idrott i Sverige är reserverat för ideellt organiserad föreningsverksamhet medan kommersiella aktörer förväntas klara sig på rent marknadsmässiga villkor. Detta premierar i praktiken pojkars idrottande eftersom dessa i större utsträckning än flickor stannar kvar i den offentligt understödda föreningsidrotten medan flickor under tonåren söker sig till kommersiella gym och träningscentra.

Den andra slutsatsen är att Riksidrottsförbundets bidragsfördelning endast i begränsad omfattning används som styrmedel för ökad jämställdhet. Statsbidraget till specialidrottsförbunden (330 miljoner kronor 2016) baseras i huvudsak på ett antal nyckeltal, såsom antal aktiva medlemmar i förbunden, omfattningen på genomförda utbildningsinsatser etcetera. Graden av jämställdhet i förbunden utgör emellertid inte ett nyckeltal. Det statliga LOK-stödet (586 miljoner kronor 2016) är formellt sett könsneutralt, men gynnar i praktiken pojkars idrottande. Detta beror

på att bidrag som utdelas per deltagare och träningstillfälle premierar idrottsverksamheter med stora träningsgrupper och träningsintensiv verksamhet. Samtidigt visar statistik att pojkar generellt sett är mer representerade i stora lagidrotter medan flickor är det i individuella idrotter. I Riksidrottsstyrelsens särskilda riktlinjer för Idrottslyftet (528 miljoner kronor 2016) omnämns vare sig jämställdhet som princip eller möjligheten till särskilda satsningar på flickors idrottande. Däremot fastslås att Idrottslyftet ska bedrivas i linje med idrottsrörelsens pågående strategiarbete (Strategi 2025) där jämställdhet utgör ett prioriterat område. Följdriktigt är jämställdhet endast indirekt utpekad som utvecklingsområde för Idrottslyftet.

En viktig men ofta svårgräpbar dimension av jämställdhet handlar om normer. När **normer och föreställningar om ”manligt” och ”kvinnligt” möter föreställningar om vad som är ”rätt” och ”riktigt” i olika idrotter uppstår könsmonster, det vill säga** synsätt att vissa idrotter är mer lämpliga för flickor medan andra idrottar snarare passar pojkar. Könsmonster av dessa slag kan utmanas och förändras – men de utgör samtidigt starka strukturer som påverkar ungas val av idrottsaktiviteter. Inom idrottsrörelsen har medvetenheten om könsmonster ökat under senare år. Inte minst betonar Riksidrottsförbundet att dagens jämställdhetsarbete bygger på genuskunskap och ett normkritiskt förhållningssätt. Samtidigt finns regelverk och praktiker inom idrotten som snarare upprätthåller än utmanar synsätt om att tjejer och killar är olika, exempelvis i bestämmelser om att tacklingar endast är tillåtet för pojkar eller i tävlingsregler som fastslår att flickor ska tävla i vissa grenar och pojkar i andra.

Lång väg kvar till jämställd idrott

Inom idrottsrörelsen har jämställdhetsarbete intensifierats under senare år. Samtidigt visar CIF:s fördjupade analys att vägen till en jämställd idrottsrörelse alltså är lång. På i princip alla nivåer är kvinnor och mäns deltagande, förutsättningar och villkor olika. Ojämlikheten framträder i andelen kvinnor och män som är medlemmar i olika idrotter, i andelen styrelseposter och förtroendeuppdrag, i fördelning av resurser och avseende idrottsliga normer och ideal. På köpet är Riksidrottsförbundets styrning i jämställdhetsfrågor främst inriktad på så kallad mål- och värderingsstyrning snarare än regel- och ekonomisk styrning. Ett trendbrott är 2017 års stämmobeslut att specialidrottsförbunden ska ha jämställda styrelser senast år 2021.

Vid sidan av rådande makt- och resursfördelning är det ett allvarligt problem att idrottens praktik i stor utsträckning styrs av starka idrotts- och könsnormer. Detta är en grundläggande utmaning mot ett långsiktigt framgångsrikt jämställdhetsarbete inom idrotten. Utan ett medvetet normkritiskt förhållningssätt som identifierar, problematiserar och utmanar föreställningar om manligt och kvinnligt, är det knappast möjligt att realisera idrottspolitikens mål om kvinnors och mäns lika förutsättningar att utöva idrott och motion. Är svensk idrott villig att anta den utmaningen?

Slutsatser av CIF:s indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten 2017

I CIF:s uppdrag att följa upp statens stöd till idrotten ingår även en årlig redovisning av en uppsättning indikatorer. Denna uppföljning tar sin utgångspunkt i motiven till statens stöd till idrotten såsom dessa preciserats i förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Indikatorsystemet består av 22 indikatorer, fördelade över fem målområden. Dessa är:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Indikatorsystemet består i huvudsak av befintlig statistik. Merparten av indikatorerna rör olika aspekter av idrottsrörelsens verksamhet och organisationsstruktur, såsom medlemsbestånd, inkomstkällor, omfattningen på det ideella ledarskapet och utbildningsinsatser. För dessa uppgifter har Riksidrottsförbundet beredvilligt bidragit med information och sakkunskap. I frågor rörande svensk elitidrott har även Sveriges Olympiska Kommitté varit behjälplig. För de indikatorer som rör folkhälsa, motionsvanor och idrottsskador har statistik inhämtats från Statistiska centralbyrån (SCB) och Folkhälsomyndigheten.

Analysen av årets indikatorer bekräftar i stor utsträckning de förhållanden och trender som tidigare iakttagits. Som exempel visar statistiken att idrottsrörelsens

klubbar och förbund är mycket olika i storlek och sammansättning samt att de verkar under skilda existensvillkor. Därtill är människors tillgång och förutsättningar till idrott och fysisk aktivitet alltjämt ojämnt fördelade i samhället. Som exempel ökar andelen föreningsidrottare i takt med utbildningsgrad, hushållsekonomi och position på arbetsmarknaden. Dessutom visar statistiken att flickor med invandrarbakgrund är förhållandevis svagt representerade.

En positiv nyhet är att den nedgång i aktivitetsnivåer inom barn- och ungdomsidrotten som inleddes 2008 har avmattats. Sedan 2015 har nämligen aktivitetsnivån återigen ökat i förhållande till antalet unga i åldern 7–20 år. Det övergripande mönstret kvarstår emellertid att barn- och ungdomsidrotten upprätthåller i det närmast oförändrade aktivitetsnivåer bland yngre medlemmar medan nedgången i huvudsak rör äldre ungdomar och i synnerhet flickor.

1. Statens stöd till idrotten 2017

Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter

Statens stöd till idrottsrörelsen har långa anor. Ett första engångsbidrag beviljades av regeringen redan år 1877. Med början 1913 följde ett permanent och av riksdagen beviljat statsbidrag för idrottsverksamhet. Bidraget uppgick inledningsvis till 100 000 kronor. Därefter har beloppet successivt höjts. År 2017 uppgick det totala statliga idrottsstödet till drygt 2,1 miljarder kronor.

Motiven till statens idrottsstöd har varierat över tid och i takt med samhällsutvecklingen. På ett övergripande plan har bidraget emellertid alltid tjänat två syften. Det första syftet är att uppmuntra och tillvarata de positiva effekter som frivilligt organiserad idrottsutövning anses leda till. I början av 1900-talet formulerades detta gärna i form av (manlig) karaktärsdaning, fosterländskhet och skapandet av **”en sund själ i en sund kropp”**. I dag anføres på motsvarande sätt att idrott och motion är positivt för folkhälsan och att det skapar glädje, rekreation och meningsfull fritid för både unga och gamla. Som belysande exempel framhåller regeringen i 1999 års idrottspolitiska proposition – *En idrottspolitik för 2000-talet* – **att god folkhälsa utgör en ”betydelsefull komponent för välfärden i vårt samhälle” och att det därför är viktigt att barn och ungdomar tidigt skapar sig ”motionsvanor som varar hela livet” samt att även äldre och funktionshindrades behov av motion förtjänar uppmärksamhet.**¹

Statens andra syfte är att stödja ”en fri och självständig folkrörelse”. Denna strävan har två dimensioner. Först och främst är det ett erkännande till den frivilliga idrottens många ideella krafter. Ur detta perspektiv utgör statens stöd en sorts hjälp till självhjälp, där offentliga medel har som mål att stärka idrottsrörelsens förutsättningar att vara och förbli en omfattande, mångfacetterad och självständig massrörelse i en ideell samhällssektor. Den andra dimensionen rör de demokratiska ideal och värderingar som finns inbäddade i själva folkrörelseperspektivet, såsom allas lika förutsättningar att få vara med och delta utifrån sina egna förutsättningar, likvärdiga villkor för pojkar och flickor, integration av eftersatta grupper samt ett

¹ Prop. 1998/99:107. *En idrottspolitik för 2000-talet: Folkhälsa, folkrörelse och underhållning*, s. 28.

värnande av god etik och sunda ideal. Viktigt är även att idrottsrörelsen aktivt verkar för alla medlemmars reella möjlighet till inflytande och delaktighet:

Regeringen vill betona vikten av att idrottsrörelsen fortsätter sitt arbete att kontinuerligt utveckla och förbättra sin verksamhet efter de aktivas behov och önskemål. Det är en viktig del av idrottsrörelsens demokratiska fostran att varje människa kan påverka såväl genom en demokratiskt uppbyggd mötesverksamhet som i den vardagliga träningen och tävlingen. Det är således väsentligt att varje deltagare blir delaktig i de beslut som formar verksamheten.²

Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar

I Regeringskansliet handläggs idrottsfrågor av Socialdepartementet. I regeringens förslag till statsbudget ingår idrott i området *Politik för det civila samhället* under utgiftsområde 17, *Kultur, medier, trossamfund och fritid*. I riksdagen bereds idrottsfrågor av kulturutskottet.

Statens idrottspolitik är rättsligt reglerad. En förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 1999:1177) inrättades 1999. I förordningen preciseras mål och syften med statens idrottspolitik samt förutsättningar för bidragsfördelning, återrapportering med mera. Samma år instiftade riksdagen även en lag som fastslår **att Riksidrottsförbundet ”prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer”**.

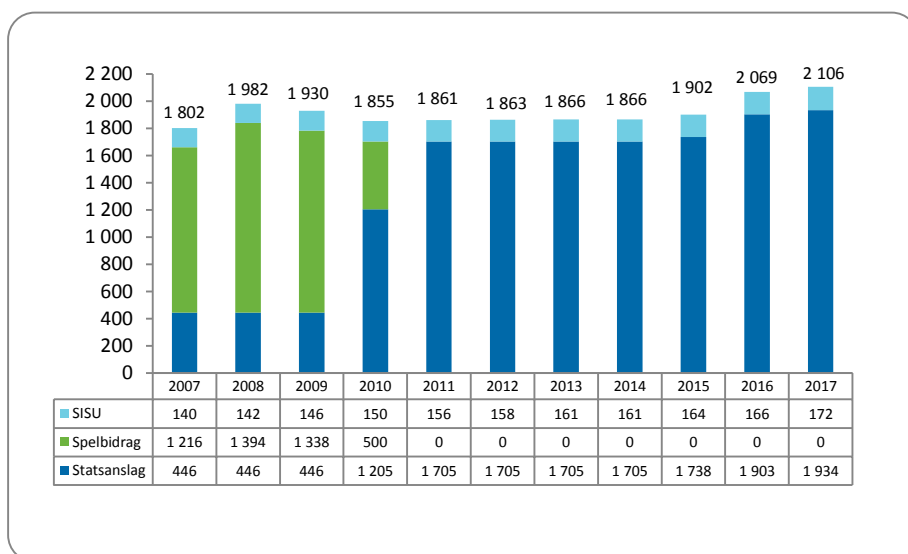
De övergripande idrottspolitiska mål som fastslås i förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet konkretiseras på framför allt tre sätt. I budgetpropositionen kommenterar regeringen idrottspolitikens inriktning och utveckling. För anslaget över statsbudgeten utfärdar regeringen dessutom årliga så kallade riktlinjer till Riksidrottsförbundet. I dessa preciseras den statliga idrottspolitikens mål, syften och återrapporteringskrav fördelat över olika verksamhetsgrenar. Slutligen utfärdar regeringen även ett regleringsbrev (ställt till Kammarkollegiet) som preciserar bidragets anslagsposter och särskilda villkor.

² Ibid. s. 37.

Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning

Statens stöd till idrotten ökade kraftigt under 2000-talets första decennium. Bidragande till detta var att idrotten till och med 2010 tilldelades bidrag från det statliga spelbolaget AB Svenska Spels överskott. Sedan 2011 har bidraget via AB Svenska Spel ersatts av traditionellt statsbidrag via statsbudgeten.

I figur 1.1 redovisas det statliga idrottsstödet utveckling under perioden 2007–2017.

Figur 1.1. Statens stöd till idrotten 2007–2017

Källa: Regleringsbrev statens stöd till idrotten 2007-2017

Figur 1.1 visar att statens idrottsstöd det senaste decenniet ökat från 1 802 miljoner kronor 2007 till 2 106 miljoner kronor 2017. I tabell 1.1 redovisas bidragets fördelning över olika anslagsposter. Den största enskilda anslagsposten är **”Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet”**. I denna post ingår både organisationsstöd till Riksidrottsförbundet och dess medlemsförbund samt medel till idrottens statliga lokala aktivitetsstöd (LOK-stöd). Det näst största bidraget är de 564 miljoner kronor som avser 2017 års finansiering av utvecklingsatsningen Idrottslyftet (anslagsposten Särskild satsning på idrott och motion).

Tabell 1.1. Statens stöd till idrotten 2017 (kronor)

	Stöd i kr	Stöd i kr
Anslagspost Stöd till idrotten		1 933 711 000
Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet (ram)	1 204 211 000	
Bidrag till internationellt samarbete m.m. (ram)	7 500 000	
Insatser mot dopning (ram)	32 000 000	
Bidrag till idrottsforskning (ram)	19 000 000	
Bidrag till specialidrott inom gymnasieskolan (ram)	43 000 000	
Särskild satsning på idrott och motion (ram)	564 000 000	
Etablering (ram)	64 000 000	
Anslag för vuxenutbildning		171 973 000
Särskilt verksamhetsstöd till Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (ram)	167 973 000	
Särskilda insatser inom folkbildningen för asylsökande	4 000 000	
Summa		2 105 684 000

Källa: Regeringen; Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende anslag 13:1, samt Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende anslagen 14:1 och 14:3 och inom utgiftsområde 17

2. En fördjupad analys av idrott och jämställdhet

Inledning

För svenskt vidkommande blev de olympiska vinterspelen i Pyeongchang i februari 2018 en stor succé. Sju guld, sex silver och ett brons gav Sverige en sjätteplats i den totala medaljligan. Om endast medaljer av kvinnliga olympier räknas blev framgångarna ännu större. Med totalt fem guld, fyra silver och ett brons blev Sverige nämligen bästa nation för damer i OS. På så sätt blev 2018 års olympiska vinterspel mer än en idrottslig framgång – det blev en manifestation av kvinnors betydelse för svensk idrott generellt och elitidrott specifikt.

De olympiska vinterspelen i Pyeongchang är ett exempel på kvinnliga idrottsframgångar, men samtidigt en prestation som står i bjärt kontrast till de frågor om kvinnor och mäns olika villkor inom idrotten som under senare tid präglat samhällsdebatten.

En första diskussion har handlat om skilda ekonomiska förutsättningar att bedriva idrott på elitnivå. Exempelvis visade en granskning av Sveriges Television av sju utvalda landslagstrupper att män i genomsnitt hade hela 72 gånger högre inkomst än sina kvinnliga landslagskollegor. De stora skillnaderna förklarades delvis av att fotboll och ishockey ingick i jämförelsen, det vill säga idrotter där den manliga elitverksamheten är starkt kommersialiserad och spelarlönerna exceptionellt höga jämfört både med många andra idrotter men också kvinnornas löner i ovanstående lagidrotter. Detta innebär dock inte att frågan om elitidrottarens ekonomiska villkor endast handlar om olika marknadsmässiga förutsättningar. Även specialidrottsförbundens ersättning till elitaktiva har ingått i diskussionen. Ett uppmärksammat fall var när det svenska damlandslaget i fotboll i november 2017 hotade att bojkotta den tv-sända Fotbollsgalan i protest mot att man inte enats med Svenska fotbollförbundet om ett nytt ersättningsavtal.

En andra diskussion har handlat om kvinnors och mäns representation i beslutande positioner. Trots att idrottsrörelsen sedan länge haft målet att öka andelen kvinnor i specialidrottsförbundens styrelser har utvecklingen gått långsamt och den manliga dominansen förblivit stor i många förbund. Detta har väckt massmedial

uppmärksamhet och debatt om kvinnors och mäns skilda förutsättningar att utöva makt och inflytande inom idrotten.

Slutligen har diskussionen även rört kränkningar och rena övergrepp. Hösten 2017 utvecklades ett upprop i sociala medier under rubriken #metoo till en omfattande global protest mot mäns sexuella trakasserier och våld mot kvinnor. I kölvattnet på #metoo följde nya upprop där kvinnor inom olika branscher trädde fram och delade med sig av sina erfarenheter. Ett sådant var #timeout i vilket berättelser från närmare 2300 kvinnliga idrottare visade att svensk idrott på intet sätt är en fredad zon från manligt våld mot kvinnor, kränkande beteenden och machokulturer.

Alla former av missförhållanden kopplat till jämställdhet inom idrotten är givetvis oförenliga med både allmänna demokratiska principer och idrottspolitiska strävanden. I den offentliga politiken har jämställdhet utgjort ett särskilt politikområde sedan början av 1970-talet. Dagens statliga jämställdhetsmål **beslutades av riksdagen 2006 och stadgar att ”kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina liv”**. På idrottsområdet är samma princip uttryckt i regeringens förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet genom formuleringen att **statens stöd till idrotten ska stödja verksamhet som ”syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet”**.

Även i svensk idrott är jämställdhet sedan länge en självklar målsättning. Redan 1977 inrättade Riksidrottsförbundet en jämställdhetsplan. Därefter har nya planer och mål antagits vid flera tillfällen. Så sent som 2017 fastslog Riksidrottsförbundets stämma att det övergripande målet för idrottens jämställdhetsarbete 2017-2025 ska **vara ”att kvinnor och män ska ha samma makt att forma idrotten och sitt deltagande i idrottsrörelsen”**. Samtidigt beslutades om en stadgeändring med innebörden att kvinnor och män ska vara representerade i specialidrottsförbundens styrelser med minst 40 procent senast 2021.

Regeringens uppdrag till CIF 2017

För 2017 har CIF haft i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av jämställdhet inom idrotten. Analysen ska utgå från det grundläggande målet om kvinnors och mäns lika förutsättningar att utöva idrott och motion. En central frågeställning ska vara hur olika idrotter utformats, uppfattas och bedrivs samt hur detta påverkar könsfördelningen inom dessa idrotter. Idrotter med hög andel kvinnliga respektive manliga utövare och ledare ska särskilt analyseras och

jämföras med idrotter som uppvisar en jämnare könsfördelning. CIF ska vidare peka på goda exempel där man lyckats bryta heteronormativa regelverk och verksamhetsformer.

I uppdraget har även ingått att analysera fördelningen av resurser mellan kvinnor och mäns idrottande och motionerande. Fördelningen av resurser inom barn- och ungdomsidrotten ska särskilt belysas. Analysen ska vidare beakta såväl det offentliga som individens egna bidrag samt omfatta idrott och motion i förening, i kommunal verksamhet, i privat näringsverksamhet och i egen regi. Uppdrag av detta slag förutsätter preciseringar och avgränsningar. För CIF har följande utgångspunkter varit vägledande i utformningen av 2017 års fördjupade analys.

En första utgångspunkt är att jämställdhet är komplext begrepp som måste studeras och analyseras ur olika perspektiv: det handlar om kvinnors och mäns lika möjligheter att forma sina liv och samhället – om makt och inflytande – men även om normer och värderingar som möjliggör eller begränsar människors förutsättningar.

Vår andra utgångspunkt är att det visserligen existerar biologiska och fysiologiska skillnader mellan män och kvinnor, men att bristande jämställdhet i moderna samhällen främst är ett resultat av sociala föreställningar om manligt och kvinnligt och en strukturell maktordning som diskriminerar kvinnor.

En tredje utgångspunkt är att jämställdhet inom idrotten handlar om allas rätt att få utöva idrott och motion på lika villkor – men det innebär inte nödvändigtvis att kvinnor och män alltid ska idrotta tillsammans eller göra samma saker. Frågan om **könsmässigt uppdelade eller blandade ("mixed") idrottsaktiviteter och tävlingar** inrymmer många dimensioner. Jämställd idrott uppstår dock när kvinnor och män har lika förutsättningar att själva styra över sin val att idrotta – och i vilka former.

Uppdragets genomförande

I årets fördjupningsuppdrag ingår sex bidrag samlade i en antologi med titeln *Resurser, representation och "riktig" idrott – om jämställdhet inom idrotten*.

Gertrud Åström har författat antologins första bidrag. Åström är utredare och expert på jämställdhetsfrågor med lång erfarenhet av att studera kvinnors och mäns villkor och förutsättningar såväl i offentlig förvaltning som inom idrotten. Bidraget har titeln **"Ojämställdhetens maktordning"** och är både en bred betraktelse över

jämställdhetsfrågan utveckling i det svenska samhället och en historisk analys av jämställdhetsarbetet i idrottsrörelsen. Därtill ges en kort analytisk introduktion till centrala begrepp och perspektiv med koppling till jämställdhet såsom genus, könsmaktsordning och patriarkat. På så sätt skapas en övergripande teoretisk fond för antologins samtliga bidrag. Kapitlet avslutas med en kritisk analys av könsuppdelningens effekter för kvinnor och mäns skilda villkor i dagens idrottsrörelse.

I antologins andra bidrag ges ett fågelperspektiv på jämställdheten inom idrotten utifrån aktuell statistik och forskning. Kapitlet är författat av CIF:s kansli och består av två delar. I den första analyseras kvinnor och mäns idrotts- och motionsvanor i vid mening: i idrottsföreningar, kommersiell regi liksom oorganiserade former (privat regi). I den andra delen fördjupas analysen av jämställdhetsaspekter i den organiserade idrottsrörelsen. Hur ser den könsmissiga representationen ut i Riksidrottsförbundet och dess specialidrottsförbund? Vad kan vi säga om resursfördelningen i föreningsidrotten ur ett jämställdhetsperspektiv? I vilken omfattning har kvinnor och män förtroendeuppdrag i klubbar och förbund? Stora delar av den redovisade statistiken hämtas från CIF:s kontinuerliga uppföljning av statens stöd via indikatorer (kapitel 3 i denna rapport). Härjämte kommer ny statistik som tagits fram i samarbete med Riksidrottsförbundet.

Det tredje bidraget är författat av Håkan Larsson, professor och verksam vid Gymnastik- och idrottshögskolan. Larsson har under många år forskat om idrott ur ett genusperspektiv. Hans bidrag är kvalitativ till sin karaktär och handlar om hur könsmonster skapas och upprätthålls i barn- och ungdomsidrotten. Studien har tillkommit på uppdrag av CIF som ett direkt svar på regeringens uppmaning att **särskilt undersöka** ”hur olika idrotter utformats, uppfattas och bedrivs samt hur detta påverkar könsfördelningen inom dessa idrotter” och baseras på intervjuer med representanter för fem idrotter: brottning, gymnastik, ishockey, ridning och taekwondo. Urvalet av idrotter är strategiskt i syfte att spegla både könsmonster (kvinno- respektive mansdominerade idrotter) och idrotters mångfald (lag-/individuella idrotter, stora/små idrotter, etcetera). Larssons studie har som utgångspunkt antagandet att normer och ideal genomsyrar alla verksamheter – och att de uttrycker maktordningar om vad som är rätt och fel, lämpligt eller olämpligt. Mot denna bakgrund undersöker han hur det i varje idrott finns föreställningar om **hur olika idrotten ”är” eller ”ska vara”**. Dessa idrottsnormer möter föreställningar om manligt och kvinnligt vilket i sin tur påverkar könsfördelningen i den specifika idrotten.

Årets fjärde bidrag är författat av Josef Fahlén och Magnus Ferry, forskare i pedagogik och verksamma vid Umeå universitet. Kapitlet handlar om resursfördelning och jämställdhet i det kommunala idrottsstödet till barn- och ungdomsidrott. Studien är ovanlig i flera avseenden. För det första baseras undersökningen på idrottsföreningarnas rapportering om barn- och ungdomsidrottande för kommunalt aktivitetsstöd (så kallat LOK-stöd). I denna statistik ingår uppgifter om ungas personnummer med följden att Fahlén och Ferry på individnivå kan undersöka hur ofta unga idrottare och förändringar över tid. Sådana ingående analyser har inte tidigare varit möjliga. För det andra är Umeå en av fyra kommuner som forskarna studerat, och därmed ingår IKSU (Idrottsklubben Studenterna i Umeå). Med cirka 17 000 medlemmar är IKSU en av de allra största idrottsföreningarna i Sverige. Verksamheten är dessutom i stor utsträckning inriktad på gruppträning, gym och andra motionsaktiviteter, det vill säga träningsformer som i andra kommuner ofta bedrivs i kommersiell regi. Detta skapar nya och värdefulla möjligheter att jämföra medborgarnas idrotts- och motionsvanor i föreningsmässig gentemot privat regi med tydlig koppling till offentliga resurser och jämställdhet.

Antologins femte kapitel är skrivet av Nils-Olof Zethrin, ansvarig för idrotts- och fritidsfrågor hos **Sveriges kommuner och landsting** (SKL). Bidraget handlar om idrotts- och motionsaktiviteter och jämställdhet utifrån ett kommunalt perspektiv. Zethrin understryker att landets kommuner har särskilt stor betydelse för medborgarnas möjlighet att utöva idrott och motion, inte minst genom att tillhandahålla olika former av idrottsanläggningar, parker och friluftsområden. Han påminner dock också om att kommunernas idrottspolitiska uppdrag inte bara rör aktiviteter i föreningsmässig regi. Zethrins bidrag är ett svar på regeringens uppdrag att inkludera kommunal verksamhet i årets fördjupade analys. Till detta ger han flera goda exempel på kommunala strategier med syfte att främja ökad jämställdhet inom idrotten.

Avslutar gör ett bidrag om jämställdhetsarbetet inom idrottsrörelsen. Texten är författad av Jenny Svender, forskare inom området genus, jämställdhet och idrott samt jämställdhetsansvarig på Riksidrottsförbundet. Av redogörelsen framgår att insatserna för ökad jämställdhet inom idrotten intensifierats under senare år samt att utvecklingsarbetet inrymmer en rad olika perspektiv och aktiviteter: från jämställdhetsintegrering av interna styrdokument och arbetsprocesser till kunskapsproduktion, utbildning, uppföljning och forskning. I framställningen får idrottsrörelsens pågående strategiarbete – **Strategi 2025** – en central roll; så även

det faktum att ökad jämställdhet utpekats som en viktig förutsättning för att idrottsrörelsen ska lyckas uppnå sina strategiska mål. Svender tillägger likväl att jämställdhet också förutsätter genusteoretisk kunskap och normkritik vilket kan vara svårt att få till stånd i en rörelse av idrottsrörelsens omfattning och mångfald.

Vad visar CIF:s fördjupade analys?

Årets fördjupande analys inrymmer ett stort antal studier och perspektiv på jämställdheten inom idrotten. Att sammanfatta ett så stort och mångfacetterat material är ingen enkel uppgift. Med denna reservation vill CIF lyfta fram ett antal resultat och analyser.

Jämställdhet inom idrotten är viktigt...

Det finns flera skäl att börja årets sammanfattande analys med den både enkla och självklara slutsatsen att *jämställdhet inom idrotten är viktigt* – och detta av flera skäl. Ett första argument handlar om demokrati och rättvisa på en övergripande samhällsnivå. Jämställdhet handlar ytterst om att skapa ett samhälle som fungerar likvärdigt för kvinnor och män, flickor och pojkar. Att verka för jämställdhet handlar således om att motverka alla former av traditioner, föreställningar och ordningar där kvinnor och män inte ges lika möjligheter, resurser och inflytande. Ur detta perspektiv blir insatser för att främja jämställdhet inom idrotten ett led i en större övergripande process som främjar ett demokratiskt och rättvist samhälle. Vi vill helt enkelt att jämställdhet ska råda på alla områden i hela det svenska samhället – och där är idrott inget undantag.

Jämställdhet handlar dock inte bara om demokratiska principer. Den kan även försvaras med hänvisning till sina positiva effekter. För idrottens vidkommande leder jämställdhet i förbund och föreningar till att samtliga medlemmars kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara. I förlängningen främjas deltagande, ideellt engagemang och organisationsutveckling. På motsvarande sätt stärks förutsättningarna för idrottsliga prestationer när idrottsaktiva kvinnor och män ges lika möjligheter till träning och tävling, anläggningstider och ekonomiskt stöd. Insatser för jämställdhet bör därmed inte uppfattas som en påлага eller begränsning av idrottsrörelsens autonomi. Jämställdhet är – för att använda Riksidrottsförbundets egna ord – en förutsättning för framgångsrik idrottsutveckling.

...men den uppstår inte av sig själv

Jämställdhet uppstår sällan av sig själv. Gertrud Åströms bidrag till årets fördjupade analys visar tydligt att jämställdhetsarbetet i Sverige varit ett både långsamt och stegvis skeende: från 1960-talets **könsrollsdebatter och ”kvinnofråga”** till en modern förståelse av jämställdhet som en kamp mot en strukturell samhällsordning där män och kvinnor ges olika förutsättningar och möjligheter baserat på föreställningar om socialt kön. Även om jämställdhet idag är en både etablerad och självklar demokratisk princip finns det många områden i samhället där kvinnors och mäns inflytande, resurser och existensvillkor fortfarande är mycket olika. Den ökade fokuseringen på jämställdhet som präglat den offentliga politiken under det senaste decenniet – manifesterat i kraftigt höjda anslag i statsbudgeten och inrättandet av den särskilda Jämställdhetsmyndigheten – vittnar därmed både om att arbetet för jämställdhet i det svenska samhället alltjämt pågår och att politiska insatser är nödvändiga.

Idrottsrörelsens väg mot jämställdhet följer ett liknande mönster. Den moderna tävlingsidrotten etablerades vid ingången av 1900-talet som en utpräglad manlig verksamhet. Kvinnors intåg blev ett långsamt förlopp kantat av både hinder och motstånd. I Riksidrottsförbundet bildades visserligen en första kommitté för kvinnlig idrott redan 1953, men ett mer systematiskt jämställdhetsarbete inleddes först på 1970-talet. Under de senaste decennierna har ett antal jämställdhetsplaner och mål antagits, reviderats och utvärderats. Trots detta har utvecklingen gått trögt, inte minst i fråga om kvinnors representation på beslutande positioner. Riksidrottsförbundets senaste jämställdhetsmål, antaget av RF-stämman 2017 och med sikte på 2025, visar på en höjd ambitionsnivå inom idrottsrörelsen men också att kvinnors och mäns förutsättningar inom idrotten fortfarande är olika.

Kvinnor och mäns idrotts- och motionsvanor

Inom ramen för årets fördjupade analys har CIF:s kansli kartlagt statistik om kvinnor och mäns idrotts- och motionsvanor ur ett jämställdhetsperspektiv. Uppgifter från SCB och Folkhälsomyndigheten visar att både kvinnor och män i stor utsträckning anger att de är fysiskt aktiva på sin fritid. Ungefär två tredjedelar av den vuxna befolkningen säger sig uppfylla WHO:s rekommendationer på minst 150 minuters fysisk aktivitet i veckan. Valet av aktiviteter skiljer sig däremot åt. Bland kvinnor är de vanligaste motionsaktiviteterna promenader, löpning och gruppträning. Män föredrar att gå på gym och spela fotboll. Merparten av vuxnas idrotts- och motionsaktiviteter sker alltså utanför idrottsrörelsens regi.

Statistik om idrottsrörelsens medlemmar visar en jämn könssammansättning på aggregerad nivå: 2016 bestod Riksidrottsförbundets medlemskår av 47 procent kvinnor och 53 procent män. En jämförelse mellan Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund ger likväl bilden av en mycket uppdelad verksamhet. I hela 49 av 71 medlemsförbund är minst 60 procent av de aktiva medlemmarna män (69 procent). Fyra förbund (6 procent) har en motsvarande dominans av kvinnliga medlemmar. Endast återstående 18 förbund (25 procent) har följaktligen en jämställd sammansättning av sin medlemskår.

Statistik om ungas föreningsidrottande visar att aktivitetsnivån minskat sedan 2008 samt att nedgången framförallt beror på minskat deltagande bland äldre ungdomar, flickor i synnerhet. Nedgången pågick fram till 2014 och har därefter avstannat och till viss del vänt, i huvudsak bland flickor i yngre tonåren.

Mätningar av aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten kan påvisa förändring men inte förklara dess orsaker. Flera bidrag i årets uppföljning ger trots allt indikationer på att flickors minskade deltagande i föreningsidrotten under tonåren till stor del förklaras av att de ersätter sitt föreningsmedlemskap med motionsaktiviteter i andra organisatoriska former. Den bild som framträder är att tonårsflickor i större utsträckning än pojkar övergår från träning och tävlan i specifika idrotter till att motionera på kommersiella gym och träningscentra eller i egen regi. Enligt analysföretaget Ungdomsbarometern är oorganiserad träning hos flickor såsom att promenera, jogga, och så vidare, redan i 15-årsåldern betydligt mer vanligt än att idrotta i en förening. Parallellt indikerar Josef Fahléns och Magnus Ferrys kommunstudie genom Umeå-klubben IKSU:s stora framgångar att många flickor antagligen skulle förbli i föreningsidrotten om fler föreningar erbjöd motionsaktiviteter. Medan övriga kommuner i deras studie visade att flickors föreningsidrottande minskade i takt med ökad ålder, utgjorde Umeå ett undantag. Där både ökade andelen flickor som deltog i föreningsledda idrottsaktiviteter kraftigt i åldern 18-20 år och översteg dessutom andelen pojkar i samma ålder.

En analys av aktivitetsnivåerna inom de 20 största barn- och ungdomsidrotterna över tid visar ett tydligt könsmönster: de sju förbund som ökat mest under perioden 2010-2016 har alla varit framgångsrika med att öka sitt deltagande av flickor. De förbund som minskat i aktivitetsnivåer visar en motsatt trend: flickors deltagande har där minskat procentuellt mer än pojkars. Detta indikerar att de förändringar som skett i barn- och ungdomsidrotten under senare år i stor utsträckning handlar om olika idrotters kapacitet att engagera och aktivera flickor som grupp.

Jämställdhet och representation

En viktig aspekt av jämställdhet handlar om kvinnors och mäns lika möjlighet att utöva makt och påverkan. Inom Riksidrottsförbundet är detta uttryckt i jämställdhetsmålet att kvinnor och män ska vara representerade med minst 40 procent i alla beslutande och rådgivande organ. Detta mål är för närvarande inte realiserat, varken för styrelser eller andra beslutande positioner. I de lokala idrottsföreningarnas styrelser uppgår andelen män till 63 procent och kvinnor till 37 procent. På ordförandeposten är 76 procent män och 24 procent kvinnor. På nationell nivå har 37 specialidrottsförbund jämställda styrelser (motsvarande 52 procent) medan män dominerar i 33 styrelser (46 procent) och kvinnor i en (1 procent). Den manliga dominansen är särskilt stor på posterna som förbundsordförande och generalsekreterare samt i internationella ledaruppdrag. Slutsatsen blir att Riksidrottsförbundet är mer jämställt bland sina aktiva medlemmar än sina förtroendevalda.

Jämställdhet och resurser

Det är ingen enkel uppgift att analysera den offentliga resursfördelningen till och inom idrotten ur ett jämställdhetsperspektiv. Ett första problem handlar om själva ämnets komplexitet och omfattning. En samlad bild av det offentliga stöd till idrotten förutsätter att hänsyn tas till en stor mängd olika resurser till en lika stor variation av idrottsliga aktiviteter: från ekonomiska bidrag till idrottsföreningar till kommuners fördelning av anläggningstider och medborgarnas tillgång till grönområden och rekreationsytor. Ett andra problem är att det offentliga stöd som riktas till idrottsrörelsen sällan är explicit inriktat på just flickor eller pojkars idrottande. Förbund och föreningar har tvärtom ofta stor frihet att själva avgöra hur deras medel ska användas, med följderna att fördelningen av resurser i praktiken kan variera stort. Ett tredje problem är att kunskapsläget på flera viktiga områden är bristfälligt. Som exempel saknas aktuell forskning om något så grundläggande som kommuners och föreningars fördelning av träningstider och anläggningar ur ett jämställdhetsperspektiv. Med dessa reservationer kommer CIF:s analys av jämställdhetsaspekter i det offentliga stödet till idrotten att begränsas till två idrottspolitiskt viktiga iakttagelser.

Den första och mest övergripande iakttagelsen är ***att offentligt stöd till föreningsidrott indirekt gynnar pojkars idrottande***. Förklaringen är enkel. Idrotts- och motionsaktiviteter kan bedrivas på många sätt och i olika organisatoriska former. Mönstret i Sverige kan emellertid grovt beskrivas som en aktivitetsmässig

uppdelning där ideella föreningar i huvudsak ansvarar för traditionell tävlingsidrott medan mer motionsinriktad styrke- och gruppträning i stor utsträckning erbjuds av kommersiella gym och träningscenter. Utmärkande är vidare att det offentliga idrottsstödet är riktat mot ideellt organiserad verksamhet medan kommersiella aktörer förväntas verka på rent marknadsmässiga villkor. Dessa två förhållanden resulterar i att det offentliga stödet inte är neutralt avseende idrottsliga praktiker: tvärtom är konsekvensen att stat och kommun stödjer tävlingsidrott men överlåter till medborgarna att själva finansiera sina utgifter för motionsaktiviteter i gym- och träningscenter. Ur ett jämställdhetsperspektiv blir effekten även att pojkars och mäns idrottande premieras, eftersom flera studier i årets fördjupade analys visar att flickor och kvinnor i större utsträckning utövar just sådana idrotts- och motionsaktiviteter som erbjuds av kommersiella gym och träningscenter medan pojkar och män på motsvarande sätt är aktiva i den ideella – och offentliga understödda – föreningsidrotten.

I årets fördjupade analys diskuterar forskarna Josef Fahlén och Magnus Ferry de idrottspolitiska effekterna av att flickor under tonåren minskar sitt deltagande i föreningsidrott till förmån för träning och motion i kommersiella träningscenter. **Innebär detta att det offentliga idrottsstödet inte ”ger lika möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män, att motionera och idrotta”? Enligt deras bedömning** kan statsbidraget till föreningsidrotten knappast klandras för det faktum att kvinnor och män väljer olika mellan ideella och kommersiella idrotts- och motionsalternativ – men samtidigt blir effekten att flickor och kvinnor har högre kostnader för sitt idrottande än pojkar och män. Forskarparet resonerar även kring potentiella politiska strategier för att åstadkomma en mer jämställd resursfördelning. En möjlighet är att via riktade bidrag uppmuntra landets idrottsföreningar att satsa särskilt på de idrotts- och motionsverksamheter kvinnor föredrar. En annan strategi vore att rikta idrottsstödet till utövarna och inte **föreningarna, exempelvis i form av en ”idrottspeng” som mottagarna kunnat använda för att finansiera sitt idrottsutövande oavsett om det sker i företags- eller i föreningsregi.**

CIF:s andra kommentar rörande jämställdhet och resursfördelning i svensk idrott handlar om Riksidrottsförbundets interna bidragsfördelning av statens idrottsstöd. CIF:s kansli har analyserat jämställdhetsaspekter i de tre största bidragsformerna i statens idrottsstöd: statsbidraget till specialidrottsförbunden, det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) och utvecklingsattsningen Idrottslyftet. Vår slutsats

är att *Riksidrottsförbundets bidragsfördelning endast i begränsad omfattning används som styrmedel för ökad jämställdhet.*

Statsbidraget till specialidrottsförbunden (330 miljoner kronor/år 2016) baseras i huvudsak på ett antal nyckeltal, såsom antal aktiva medlemmar i förbunden, omfattningen på genomförda utbildningsinsatser etcetera. Graden av jämställdhet i förbunden utgör emellertid inte ett nyckeltal. Förbunden får varken mer eller mindre stöd beroende på andelen män och kvinnor i medlemskåren eller på beslutande positioner. Riksidrottsförbundets bidrag till specialidrottsförbunden omfattar dock ett särskilt stimulansstöd på 33 miljoner kronor per år vilket fördelas av Riksidrottsstyrelsen i syfte att främja utveckling av olika verksamhetsområden. Häri ingår satsningar för ökad jämställdhet. För 2018 har ett femtontal specialidrottsförbund beviljats stimulansbidrag för jämställdhetsinsatser.

Det statliga LOK-stödet utgör den största enskilda posten i Riksidrottsförbundets bidragsfördelning och uppgick 2016 till drygt 586 miljoner kronor. Bidraget är generellt och enkelt i sin konstruktion: idrottsföreningar beviljas stöd per deltagare och genomförda aktiviteter med unga i åldern 7–25 år. För personer med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. I övrigt styrs inte bidragsnivåerna av deltagarnas ålder eller kön.

Även om LOK-stödet är könsneutralt konstruerat, gynnar det i praktiken pojkars idrottande. Detta beror på att bidrag som utdelas per deltagare och träningstillfälle premierar idrottsverksamheter med stora träningsgrupper och träningsintensiv verksamhet. Samtidigt visar statistik att pojkar generellt sett är mer representerade i stora lagidrotter medan flickor är det i individuella idrotter.

”Idrottslyftet” är svensk idrotts särskilda bidrag för utvecklingsinsatser. För perioden 2016–2019 är satsningens **övergripande syfte att ”utveckla verksamheten så att barn och unga i åldern 7–25 år väljer att idrotta i förening och stimuleras till ett livslångt idrottande i föreningsidrotten”.** Bidraget uppgick 2016 till drygt 528 miljoner kronor. I Riksidrottsstyrelsens särskilda riktlinjer för Idrottslyftet omnämns vare sig jämställdhet som princip eller möjligheten till särskilda satsningar på flickors idrottande. Däremot fastslås att Idrottslyftet ska bedrivas i linje med idrottsrörelsens pågående strategiarbete (Strategi 2025) där jämställdhet utgör ett prioriterat område. Följdriktigt är jämställdhet endast indirekt utpekad som utvecklingsområde när det gäller Idrottslyftet.

Riksidrottsförbundet genomför för närvarande en översyn av sina ekonomiska styrsystem med målet att nya principer ska gälla från 2020.

Nils-Olof Zethrin, ansvarig för idrotts- och fritidsfrågor hos SKL, ger i denna fördjupade analys två exempel på kommunala strategier med syfte att främja jämställdhet i det offentliga resurser för idrotts- och motionsaktiviteter. Det första exemplet är hämtat från Gävle kommun och handlar om reformerade bidragssystem. Under en översyn av det kommunala stödet till idrottsföreningar konstaterades att rådande aktivitetsstöd till idrottsföreningar stimulerade träningsfrekvens snarare än jämställdhet och mångfald. Lösningen blev att ersätta det traditionella aktivitetsbidraget med en bidragsmodell med själva medlemmen i fokus i stället för antalet genomförda aktiviteter. Med en sådan bidragsmodell skapas ekonomiska incitament för föreningar som bedriver barn- och ungdomsverksamhet att erbjuda aktiviteter för så många unga som möjligt, motsatt att bedriva träningsintensiv verksamhet för de mest aktiva.

Det andra exemplet handlar om anläggningar. Alby är ett socialt utsatt område i Botkyrka kommun, söder om Stockholm. I samband med en upprustning av den lokala idrottsplatsen beslutade Botkyrka kommun om en större omgestaltning av anläggningen med uttalat syfte att locka fler flickor till fysisk aktivitet och motion. **I dialog med föreningsliv och invånare utvecklades en "folkhälsopark" där en idrottsplats traditionella funktioner kompletterades med gym och ytor för bland annat spontanidrott, parkour, skateboardåkning, dans och uppträdanden, stadsodling samt lek.** Vidare investerades i förbättrad belysning för ökad trygghet. Alby Folkhälsopark invigdes 2016 och är ett exempel på hur en kommun aktivt kan verka för sociala och jämställdhetspolitiska mål i den lokala idrottspolitiken.

Jämställdhet och normer

Jämställdhet handlar inte enbart om kvinnors och mäns möjligheter att få idrotta eller om deras skilda tillgång till resurser och maktpositioner inom idrotten. En lika viktig men ofta svårgräpbar dimension av jämställdhet handlar om **normer**. I alla verksamheter finns normer och föreställningar om vad som är naturligt eller onaturligt, rätt eller fel. Dessa handlingsregler är ofta uttalade och tydliga först när vi bryter mot dem. Kännetecknande är vidare att de många gånger kan kopplas till föreställningar om manligt och kvinnligt. Idrotten är inget undantag. Håkan Larssons intervjustudie med förbundsrepresentanter, föreningsledare och idrottsaktiva ungdomar i fem idrotter visar tydligt att idrotter uppstår, skapas och utvecklas i mötet mellan föreställningar om vad som utmärker olika idrotter och

vad som är utmärkande för flickor och pojkar. I idrotter som brottning och ishockey betonas gärna egenskaper som förknippas med manlighet såsom kamp, stark fysik och aggressivitet. I gymnastik och ridsport betonas på motsvarande sätt mjuka värden såsom estetik och omsorg. Normer och föreställningar om ”vad som gäller” i en idrott är inte statiska. De kan brytas och omförhandlas – men de utgör samtidigt starka strukturer som alla deltagare måste förhålla sig till. Därmed är det viktiga förklaringar till så kallade könsmonster, en av orsakerna till att kvinnor och män, flickor och pojkar, i stor utsträckning söker sig till olika idrotter.

De idrottsledare Larsson samtalat med är långtifrån eniga i sina tankar om könsmonster och normer inom idrotten. Medan vissa uppvisar starkt engagemang i jämställdhetsfrågor och vilja att förändra idrottsliga normer ställer sig andra betydligt mer tveksamma. Enligt Håkan Larsson framträder en bild av att medvetenheten om idrottens jämställdhetsarbete är större på förbunds nivå än bland föreningsrepresentanter. Vidare noterar han att det visserligen finns strategier för att rekrytera och engagera underrepresenterade grupper hos både förbund och föreningar, men att det samtidigt finns både regelverk och praktiker i de undersökta idrotterna som snarare upprätthåller och förstärker normer om att tjejer och killar ska behandlas olika och åtskilda. I exempelvis ishockey finns särskilda regler som gör flickors ishockey mindre aggressiv än pojkars. I brottning kan pojkar välja mellan fristil och grekisk-romersk stil medan flickor endast tävlar i fristil. Inom gymnastik förklaras dessutom en stark ökning av manliga medlemmar de senaste åren av att en helt ny gymnastikgren tillkommit: parkour. Kännetecknande för parkour är både att verksamheten domineras av pojkar och att flera av gymnastikens traditionella värden såsom estetik, disciplin och tigha dräkter har ersatts med ökad frihet, motorik och säckiga kläder.

Larsson fastslår att idrottsrörelsen har större medvetenhet om jämställdhetsfrågor idag än för 20 år sedan, och tillägger att detta beror både på Riksidrottsförbundets strategiska arbete och en pågående professionalisering av idrottsrörelsens organisationer. Han ställer sig dock tveksam till om den ökade kunskapen gjort någon skillnad i praktiken:

En viktig fråga är likväl i vilken utsträckning mål och policyer kan bidra till att rucka på maktordningen, det vill säga om de kan rucka på idrotts- och könsnormer. **Möjligen bidrar de mest till ”ytpolering”. Till exempel kan Riksidrottsförbundets strategi ”från triangel till rektangel” bidra till en mera positiv syn på jämställdhet (och**

rekrytering av underrepresenterat kön), men i ett sammanhang där rekryteringen sker utan att de grundläggande normerna utmanas är det tveksamt om strategin på sikt bidrar till förändring.

Enligt Håkan Larsson är könsmonster i och för sig svåra att förändra, men detta får inte ursäktas ett uteblivet jämställdhetsarbete inom idrotten. Hans rekommendation till idrottsrörelsen blir därför att hjälpa både idrottsledare och aktiva att upptäcka de könsnormer som omgärdar deras verksamhet och att utveckla strategier för att bryta dessa mönster. Därtill måste idrottsrörelsens ledare medvetandegöras om att **det som ofta "tas för givet" i den egna verksamheten ofta är just antaganden som kan omprövas och förändras.** Ett långsiktigt framgångsrikt jämställdhetsarbete **uppstår först "när idrottsledare är beredda att varsebli de normer de själva förkroppsligar och** dessutom kan tänka sig att förändra verksamheten utifrån nya **insikter".**

Även Jenny Svender, jämställdhetsansvarig på Riksidrottsförbundet, betonar att jämställdhet förutsätter kunskap om normer och makt, och tillägger att Riksidrottsförbundets jämställdhetsarbete bygger på genuskunskap och ett kritiskt förhållningssätt:

Makt är nära kopplat till normer. Eftersom normer kan skapa och upprätthålla maktobalanser, vilka begränsar, marginaliserar och diskriminerar olika grupper av människor, är det relevant för idrotten att identifiera, skärskåda och ifrågasätta normerna. I syfte att skapa en mer jämställd och jämlik idrott har Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna därför anammat en normkritisk och normmedveten ansats på de insatser som görs.

Slutsats: Lång väg kvar till jämställd idrott

Inom idrottsrörelsen har jämställdhetsarbete intensifierats under senare år. På Riksidrottsstämman 2017 antogs nya jämställdhetsmål för perioden 2017–2025 samt principbeslut att specialidrottsförbund senast 2021 ska ha jämställda förbundsstyrelser. Åtgärderna motiverades av Riksidrottsstyrelsen med att jämställdhet inom idrotten både är en demokratifråga och ett led i att skapa en bättre idrott och sammanhållen idrottsrörelse. Jämställdhet utgör tillika en prioriterad utvecklingsresa i det pågående strategiarbetet (Strategi 2025). Fortsatt har Riksidrottsförbundet stärkt sin kansliorganisation och initierat särskilda

satsningar på kunskapsinsamling, utbildning, utvärdering och forskning i frågor med koppling till jämställdhet.

Samtidigt visar vår fördjupade analys att vägen till en jämställd idrottsrörelse alltfjämt är lång. På i princip alla nivåer är kvinnors och mäns deltagande, förutsättningar och villkor olika. Ojämligheten framträder i andelen kvinnor och män som medlemmar i olika idrotter, i andelen styrelseposter och förtroendeuppdrag, i fördelning av resurser och avseende idrottsliga normer och ideal. På köpet är Riksidrottsförbundets styrning i jämställdhetsfrågor främst inriktad på så kallad mål- och värderingsstyrning snarare än regel- och ekonomisk styrning. Ett tredebrott är 2017 års stämmobeslut att specialidrottsförbunden ska ha jämställda styrelser senast 2021.

Vid sidan av rådande makt- och resursfördelning är det ett allvarligt problem att idrottens praktik i stor utsträckning styrs av starka idrotts- och könsnormer. Detta är en grundläggande utmaning mot ett långsiktigt framgångsrikt jämställdhetsarbete inom idrotten. Utan ett medvetet normkritiskt förhållningssätt som identifierar, problematiserar och utmanar föreställningar om manligt och kvinnligt, är det knappast möjligt att realisera idrottspolitikens mål om kvinnors och mäns lika förutsättningar att utöva idrott och motion. Är svensk idrott villig att anta den utmaningen?

3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten

Inledning

I CIF:s uppdrag ingår en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten utifrån ett så kallat indikatorsystem. Indikatorer är statistiska mått vilka påvisar eller indikerar tillstånd eller förändringsprocesser inom större system. Syftet med indikatorer är följaktligen att bedöma utvecklingen inom ett område genom kontinuerlig uppföljning av en begränsad uppsättning data.

Indikatorer är förhållandevis enkla analysinstrument. Styrkan ligger i deras förmåga att förenkla och identifiera utvecklingsprocesser och därmed skapa förståelse för en ofta komplex verklighet. Samtidigt får de inte förväxlas med forskningsresultat. Indikatorer avser främst att spegla i vilken riktning ett område utvecklas – men de kan sällan användas för att förklara varför en viss förändring sker. För mer kvalitativt inriktade frågeställningar och analyser blir därmed kompletterande forskning nödvändig. Av detta följer att indikatorer med fördel kan användas som ett första led i en större uppföljningsprocess. De är – och ska vara – enkla och lättillgängliga data vilka skapar en första överblick över ett område och påvisar eventuella utvecklingstendenser. Därefter kan uppföljningen kompletteras med fördjupad analys eller forskning inom de aspekter där indikatorerna belyst ett behov av ytterligare kunskapsinsamling.

Indikatorsystemets syfte: att följa upp föreningsidrotten

Det övergripande syftet med CIF:s indikatorsystem är att följa upp statens stöd till idrotten med utgångspunkt i regeringens förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 2009:1589). Av förordningen framgår att statsbidrag endast får beviljas 1) organisationer som är anslutna till Riksidrottsförbundet (RF), 2) Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) samt 3) huvudmän för utbildning vid riksrekryterande idrottsgymnasier. Bidraget är alltså – med undantag för riksidrottsgymnasierna – öronmärkt för frivilligt organiserad föreningsidrott. Detta gäller även vårt indikatorsystem. Idrott kan visserligen bedrivas på många sätt och i många skilda organisatoriska former. I begreppet ryms alltifrån traditionell träning i idrottsföreningar och motionsaktiviteter på kommersiella gym till friluftsliv och

skolämnet idrott och hälsa. I CIF:s indikatorsystem är det den så kallade folkrörelseidrotten som ska följas upp.

I frågan om vad staten vill uppnå med sitt stöd, stadgas i förordningen att statsbidraget ska främja verksamhet som:

- bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott,
- bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, bland annat genom att öka barns och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande,
- gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion,
- bidrar till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främjar en god hälsa hos alla människor,
- syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet,
- främjar integration och god etik,
- aktivt motverkar dopning inom idrotten, och
- stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Det indikatorsystem som redovisas nedan har följaktligen utgångspunkt i statsbidragets avgränsningar och preciseringar. Först har förordningens bestämmelser och syftesparagrafer delats in i fem målområden. För vart och ett av dessa målområden har därefter indikatorer utformats. Målområdena är:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Om indikatorsystemets allmänna principer och underlag

Vid utformningen av ett indikatorsystem finns olika krav att beakta. Vissa krav handlar om vetenskaplig kvalitetssäkring. Sådana metodfrågor diskuteras nedan i avsnittet ***Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet***. Andra hänsynstaganden handlar om att skapa smidighet och tillämpbarhet i uppföljningssystemet. Som exempel bör indikatorerna vara förhållandevis enkla att ta fram, företrädesvis via offentlig statistik eller andra, större databaser. Vidare bör indikatorer vara begripliga och entydiga att tolka. Även för en relativt oinitierad bedömare ska det vara tydligt vad indikatorn avser att mäta och hur resultatet ska bedömas. Slutligen återstår politiskt orienterade hänsynstaganden, såsom att indikatorerna bör belysa förhållanden som uppfattas som viktiga för medborgarnas välfärd och dessutom politiskt möjliga att förändra.

Underlaget till vårt indikatorsystem baseras på många och olika källor. Merparten av informationen har inhämtats via Riksidrottsförbundet, såsom uppgifter om specialidrottsförbundens medlemsbestånd, styrelsesammansättning och ekonomi. För aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har den så kallade LOK-stödsstatistiken använts. Information om ledaruppdrag, kostnader för idrottsutrustning med mera har inhämtats via Riksidrottsförbundets årliga enkätstudie, ***Svenska folkets relation till motion och idrott***.

Vid sidan av Riksidrottsförbundet har SISU Idrottsutbildarna tillhandahållit information om genomförda studieinsatser inom idrottsrörelsen, medan Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) har bidragit med uppgifter på elitidrottsområdet för de idrotter som ingår i det olympiska programmet.

Offentlig statistik har inhämtats genom Statistiska centralbyråns (SCB) årliga undersökningar av levnadsförhållanden i Sverige (ULF och Barn-ULF) och Folkhälsomyndigheten (***Nationella folkhälsoenkäten***).

Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet

Att utveckla nya databaser inom ett politikområde är ofta både kostsamt och tidskrävande. Många indikatorsystem utvecklas därför ur befintlig statistik. Strategin kan enklast beskrivas som en sorts jämkning mellan de frågor som man önskar få besvarade i uppföljningssystemet och den statistik eller information som står till buds via myndigheter och andra organisationers regelbundna informationsinsamling. En sådan process väcker många och viktiga metodfrågor. En första fråga är givetvis om de indikatorer som konstrueras har förmåga att mäta det som faktiskt

avses (validitetskrav). Om målet exempelvis är att mäta den samlade svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft räcker det inte att enbart samla in information om svenska resultat i olympiska spel. En andra fråga handlar om kvaliteten på den information som indikatorerna bygger på. Har kunskapen insamlats i enlighet med vetenskapliga principer? Finns det brister eller begränsningar i informationen? Kort sagt: Hur tillförlitliga är egentligen de svar som indikatorerna bygger på?

En ytterligare komplikation är att många myndigheter och forskargrupper visserligen kan vara intresserade av en gemensam frågeställning, men att de använder så olika urvalsmetoder, mättekniker eller begreppsdefinitioner att det blir svårt att jämföra resultatet av deras arbete.

De allra flesta vetenskapliga studier är en kompromiss mellan det önskvärda och det möjliga. Detta gäller inte minst stora befolkningsstudier. Av praktiska skäl bygger denna typ av undersökningar ofta på så kallade enkätdata, det vill säga att information inhämtats hos större befolkningsgrupper genom företrädesvis enkäter eller intervjuer. I sådana kvantitativt inriktade undersökningar är principen enkel: ju fler i undersökningspopulationen som besvarar forskarnas frågor, desto större sannolikhet att befolkningsgruppens sammansättning speglas på ett korrekt sätt. Samtidigt ökar kostnaderna snabbt i takt med frågeformulärens längd och antalet tillfrågade. I praktiken bygger därför många enkätstudier på ett begränsat antal frågeställningar och ett mindre urval av den grupp man avser att undersöka. Detta är givetvis viktigt att beakta när man ska bedöma studiernas resultat.

Ett ytterligare metodproblem vid enkäter är att de tillfrågade inte alltid ger helt sanningsenliga svar. Forskning har exempelvis visat att det finns en generell tendens hos respondenter att svara positivt och att det krävs starkare motiv för att svara negativt. Denna tendens att föredra positiva svar är särskilt tydlig hos barn. När frågorna rör socialt önskvärda beteenden – såsom i vilken utsträckning man har en fysiskt aktiv och hälsosam livsstil – tillkommer risken att de tillfrågades svar påverkas av samhällets förväntningar.

Slutligen återstår problemet att många människor av olika skäl väljer att inte besvara forskares frågor och enkäter. Om svarsbenägenheten varierar mellan olika svarsgrupper (exempelvis att kvinnor svarar i mindre utsträckning än män) uppstår risken att datamaterialet blir skevt. Om antalet svarande dessutom blir alltför litet uppstår risken att de svarande inte speglar sina svarsgrupper på ett korrekt sätt. I bedömningen av olika statistiska undersökningar är det därför viktigt att alltid

beakta faktorer som antalet tillfrågade i studien, den reella svarsfrekvensen samt huruvida forskarna bedömt studiens representativitet genom en bortfallsanalys.

Förändringar i indikatorsystemets källor

Sedan 2013 års rapport har delar av underlaget för CIF:s indikatorsystem förändrats. I uppgifter från Riksidrottsförbundet har det elektroniska verksamhetssystemet IdrottOnline införts som källa för information om medlemsförbundens storlek och sammansättning. Vidare har den tidigare enkätstudien Svenska folkets tävlings- och motionsvanor reviderats och ersatts av studien Svenska folkets relation till motion och idrott.

Sedan 2015 har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) upphört att sammanställa information om idrottsskador. Indikator 2.3 om skadade i olycksfall inom idrotten kan därmed inte redovisas. Enligt CIF är det angeläget att utveckla nya system för att kartlägga och följa utvecklingen av idrottsskador i Sverige.

Även två indikatorer om ungas deltagande i olika idrotter och tillgång till anläggningar (indikatorerna 3.2 och 3.3) utgår eftersom underlaget baserats på frågor som inte längre ingår i SCB:s årliga levnadsvaneundersökningar.

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområdet behandlar idrottens ställning som frivilligt organiserad folkrörelse, dess självständighet i förhållande till stat respektive marknad, det ideella ledarskapets omfattning och betydelse med mera.

Målområde 1 innehåller sammanlagt sex indikatorer. De första fyra avser idrottens karaktär av ideell rörelse (folkrörelse) mätt i föreningsmedlemskap, aktiviteter inom barn- och ungdomsidrotten samt ideellt engagemang. De följande två speglar föreningsidrottens existensvillkor i relation till stat och marknad, mätt utifrån specialidrottsförbundens totala omsättning och det offentliga bidragets andel därav.

Indikator 1.1 Medlemmar i idrottsrörelsen

Precisering: Idrottsrörelsens totalpopulation fördelat på kön och ålder (6–80 år)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: IdrottOnline samt enkätstudien *Svenska folkets relation till motion och idrott* (tidigare *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*)

Tabell 3.1.1. Riksidrottsförbundets medlemmar 2013–2016 (6–80 år)*

Årtal	Alla medlemmar	Andel av urvalsgruppen (%)	Samtliga i urvalsgruppen
2016	3 211 000	36	8 798 000
2015	3 145 000	36	8 679 000
2014	3 185 000	37	8 591 000
2013	2 799 000	33	8 495 000

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden)

* Kategorin icke-medlemmar redovisas inte i tabellen

Tabell 3.1.1 redovisar den organiserade idrottens medlemskår 2013–2016. Uppgifterna är skattade och hämtade från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*.

Uppgifterna indikerar att drygt 3,2 miljoner personer – mer än var tredje svensk medborgare i åldern 6–80 år – är medlem i en idrottsförening. En jämförelse över tid visar inga stora variationer sedan 2014. Det lägre medlemsantalet 2013 måste dessutom ses mot bakgrund av att Riksidrottsförbundet just detta år lät revidera sin enkätstudie. Även små justeringar i frågeställningar och urvalsprocesser kan ibland ge upphov till stora förändringar i enkäters resultat.

Uppgifterna i tabell 3.1.1 visar att idrottsrörelsen är en av Sveriges största folk-rörelser. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att statistiken baseras på skattade värden och att enkätstudien nyligen reviderats. Uppgifterna bör därför hanteras med försiktighet.

Tabell 3.1.2. Kvinnor och män i idrottsrörelsen 2016, 6–80 år (%)

	Kvinnor	Män
Samtliga medlemmar	47	53

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden)

En granskning av den könsmissiga sammansättningen (tabell 3.1.2) indikerar att idrottsrörelsens medlemmar 2016 bestod av 47 procent kvinnor och 53 procent män. Om begreppet *jämställd* definieras som att det underrepresenterade könet i en verksamhet ska uppgå till minst 40 procent, uppfyller idrottsrörelsen således väl detta kriterium.

Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott* ger även möjlighet att studera idrottsrörelsens medlemskår ur ett generationsperspektiv. I tabell 3.1.3 har en åldersgruppering gjorts bestående av fyra kategorier: barn (6–12 år), ungdomar (13–25 år), unga vuxna (26–40 år) samt äldre vuxna (41–80 år).

Tabell 3.1.3. Idrottsrörelsens åldersmissiga sammansättning 2016, uttryckt som andel av samtliga i ålderskategorin (%)

Ålder	Medlemmar
6–12 år	77
13–25 år	41
26–40 år	34
41–80 år	29

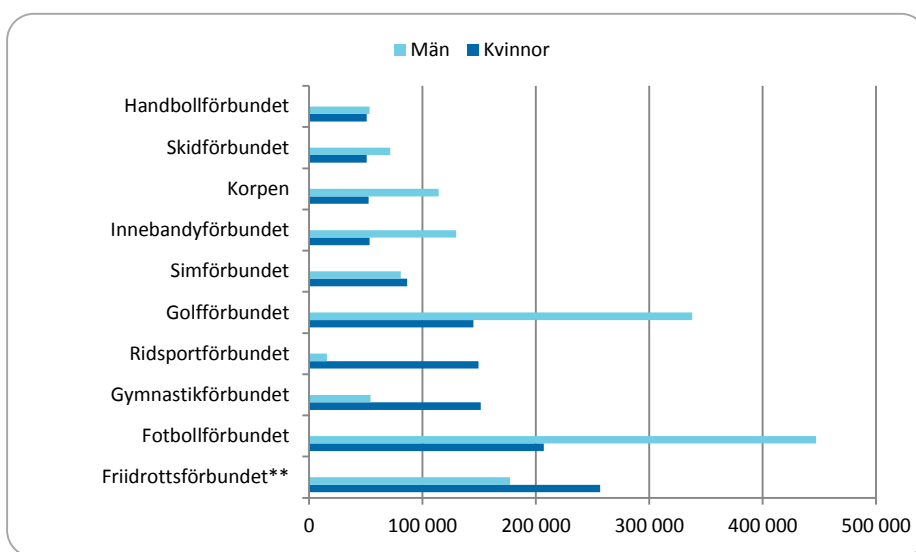
Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden)

Tabell 3.1.3. visar att idrottsrörelsen engagerar personer i alla åldersgrupper. Samtidigt framkommer tydliga åldersrelaterade mönster såtillvida att andelen medlemmar är högst bland barn och yngre ungdomar: i ålderskategorin 6–12 år utgör de hela 77 procent. Därefter sjunker andelen medlemskap i takt med stigande ålder.

Riksidrottsförbundet inhämtar även årlig statistik från specialidrottsförbunden. Uppgifter om personer registrerade som "aktiv i idrott" via det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline gör det möjligt att jämföra den könsmissiga

fördelningen mellan olika förbund. Med ”aktiv i idrott” menas att man deltagit minst en gång per år i föreningens aktiviteter exempelvis som utövare, tränare, ledare eller förtroendevald. En fördel med att använda detta mått är att dataanalysen inte påverkas av passiva medlemmar, det vill säga, medlemmar som inte deltar aktivt i träning och tävling. Det är dock ett relativt nytt system med följden att slutsatser bör göras med viss försiktighet, både gällande faktiska värden och förändring över tid.

Figurer 3.1.1–3.1.2 och tabell 3.1.4 visar relativt stora skillnader mellan de förbund som har flest antal kvinnor och män respektive de med störst andel kvinnor och män. Betydande exempel är att ridsport, konståkning och gymnastik är idrotter där andelen kvinnor uppgår till mellan 74 och 91 procent. Flest kvinnor återfinns däremot i friidrott och fotboll. På motsvarande sätt är antalet män högst inom idrotterna fotboll och golf, men andelen är högst i idrotter som cricket, flygsport och ishockey.

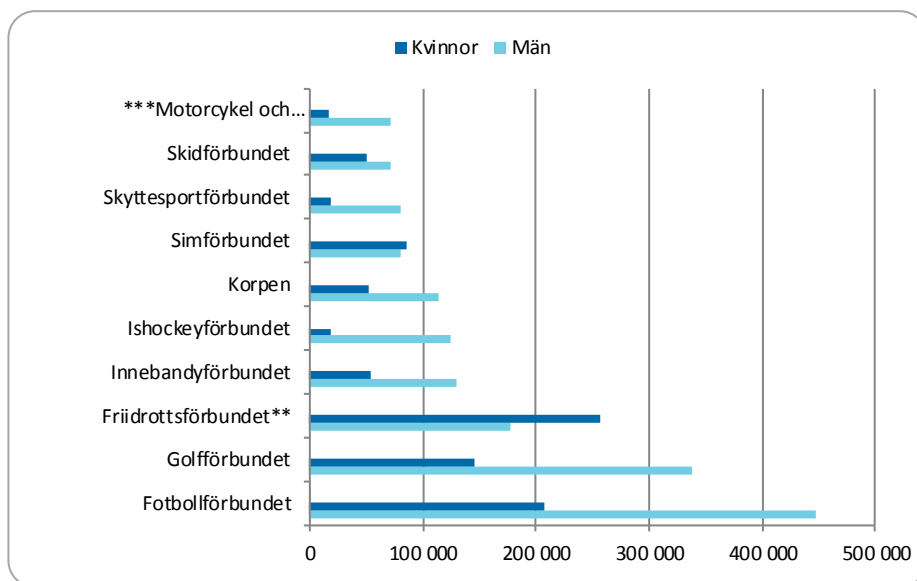

Figur 3.1.1. Specialidrottsförbund med flest kvinnor (aktiv i idrott*) 2016

Källa: RF/IdrottOnline

*Med ”aktiv i idrott” menas att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund

**Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet

Figur 3.1.2. Specialidrottsförbund med flest män (aktiv i idrott*) 2016

*Med "aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund **Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet ***Motorcykel och snöskoterförbundet. Källa: RF/IdrottOnline.

Tabell 3.1.4. Specialidrottsförbund med högst andel män respektive kvinnor (aktiv i idrott*), 2016 (%)

Förbund med högst andel män	%	Förbund med högst andel kvinnor	%
Cricketförbundet	94	Ridsportförbundet	91
Flygsportförbundet	89	Konståkningsförbundet	83
Ishockeyförbundet	87	Gymnastikförbundet	74
Biljardförbundet	86	Draghundsportförbundet	66
Amerikansk fotbollförbundet	86	Danssportförbundet	60
Skateboardförbundet	82	Friidrottsförbundet**	59
Motorcykel och snöskoterförbundet	82	Volleybollförbundet	55
Skyttesportförbundet	82	Dövidrott	52
Racerbåtförbundet	81	Simförbundet	52
Squashförbundet	81	Gång- & vandrarförbundet	50

Källa: RF/IdrottOnline

*Med "aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera SF

**Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet

Indikator 1.2 Medlemmar i specialidrottsförbund

Precisering: Medlemskap i idrottsrörelsens specialidrottsförbund

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: IdrottOnline

Indikator 1.2 avser att spegla olika idrotters storlek och sammansättning över tid. Uppgifterna härrör från specialidrottsförbundens medlemsstatistik såsom den framträder i det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline (**”aktiv i idrott”**).

Användningen av IdrottOnline är en nyordning sedan 2013 eftersom uppgifterna tidigare inhämtades via specialidrottsförbunden. På ett principiellt plan är det positivt att medlemsstatistiken i dag inhämtas elektroniskt. Förbundens egna system för att följa upp sina medlemsbestånd är nämligen mycket olika i utformning och ambitionsnivå, med följderna att tidigare års uppgifter varit osäkra. Att medlemsstatistiken dessutom utgör en fördelningsnyckel i Riksidrottsförbundets interna bidragssystem innebär även att förbunden kan ha haft ekonomiska incitament att överskatta sitt medlemsbestånd. Men även IdrottOnline har vissa svagheter som informationskälla för idrottsrörelsens totala medlemsnumerär. Det finns nämligen lokalföreningar inom Riksidrottsförbundet som inte är anslutna till IdrottOnline. Det exakta mörkertalet är för närvarande okänt men innebär att nedanstående uppgifter sannolikt är i underkant. Tabellerna måste betraktas som en grov spegling av olika idrotters storlek – inte som exakta mått på enskilda förbunds faktiska omfattning.

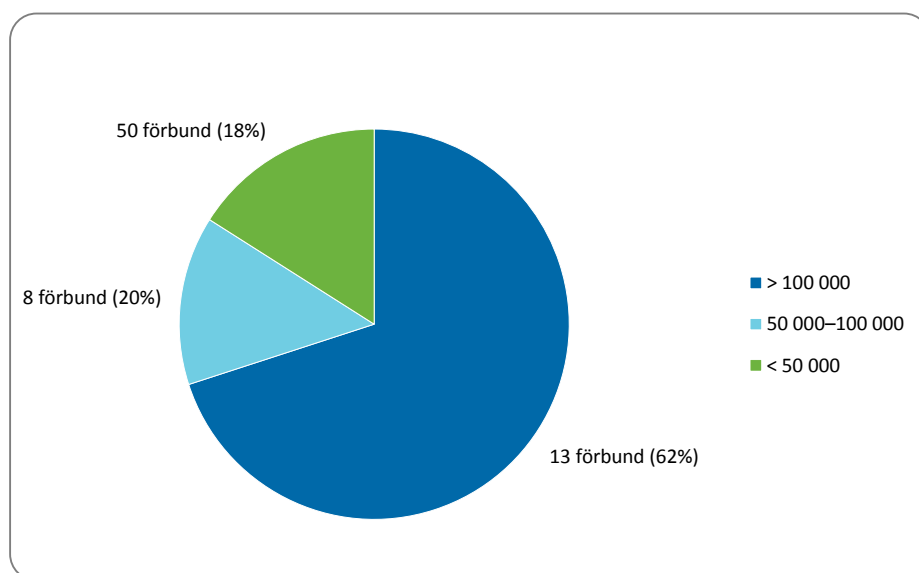
Tabell 3.1.5. Specialidrottsförbund kategoriserade efter antal medlemmar (aktiv i idrott*) 2016

Förbund	Medlemmar	Förbund	Medlemmar
Fotbollförbundet	654 166	Brottningsförbundet	17 503
Golfförbundet	482 545	Boxningsförbundet	16 466
Friidrottsförbundet**	433 856	Skateboardförbundet	14 613
Gymnastikförbundet	205 446	Klätterförbundet	14 453
Innebandyförbundet	183 102	Skridskoförbundet	14 410
Simförbundet	167 146	Tyngdlyftningsförbundet	13 888
Korpen	166 523	Sportdykarförbundet	13 608
Ridsportförbundet	165 000	Bågskytteförbundet	12 059
Ishockeyförbundet	144 080	Amerikansk fotbollförbundet	11 952
Skidförbundet	122 354	Bouleförbundet	11 939
Skolidrottsförbundet	108 555	Triathlonförbundet	11 098
Tennisförbundet	105 259	Squashförbundet	8 853
Handbollförbundet	103 962	Rugbyförbundet	8 611
Skyttesportförbundet	98 101	Vattenskid- och wakeboardförb.	6 958
Basketbollförbundet	90 468	Bangolfförbundet	6 741
Motorcykel- och snöskoterförb.	87 028	Fäktförbundet	6 072
Orienteringsförbundet	82 493	Frisbeesportförbundet	5 064
Bilsportförbundet	79 961	Draghundsportförbundet	4 954
Akademisk idrott	59 804	Dövidrottsförbundet	4 392
Budo- och kampsportförb.	53 169	Skidskytteförbundet	4 295
Seglarförbundet	51 701	Biljardförbundet	4 146
Bordtennisförbundet	49 341	Roddförbundet	4 135
Cykelförbundet	43 819	Dartförbundet	3 709
Danssportförbundet	43 388	Curlingförbundet	3 707
Bandyförbundet	42 579	Castingförbundet	3 532
Badmintonförbundet	32 956	Gång- och vandrarförbundet	3 487
Volleybollförbundet	30 317	Mångkampsförbundet	3 305
Styrkelyftförbundet	29 153	Isseglarförbundet	2 771
Konståkningsförbundet	26 807	Baseboll- och softballförb.	2 351
Parasportförbundet	22 816	Cricketförbundet	1 730
Bowlingförbundet	22 591	Varpaförbundet	1 631
Flygsportförbundet	21 709	Dragkampförbundet	1 570
Karateförbundet	21 364	Landhockeyförbundet	1 416
Kanotförbundet	20 732	Racerbåtförbundet	983
Judoförbundet	19 929	Bob- och rodelförbundet	622
Taekwondoförbundet	18 833		

*Aktiv i idrott innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund. **Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. Källa: RF/Idrottonline

Tabell 3.1.5 visar tydligt att idrottsrörelsens 71 specialidrottsförbund utgör en brokig skara av både stora och små sammanslutningar. Tretton förbund är stora med medlemsantal på över 100 000 vardera (störst är fotboll, golf och friidrott med medlemsbestånd i spannet 430 000–650 000). Dessa tretton förbund samlar hela 62 procent av Riksidrottsförbundets totala medlemskår. Åtta förbund utgör en mellankategori med medlemsantal på mellan 50 000–100 000 personer, motsvarande 20 procent av den totala medlemskåren. Resterande 50 förbund har alla medlemsantal på mindre än 50 000 personer (18 procent). Minst är förbunden för racerbåt samt bob och rodel, båda med färre än 1 000 medlemmar vardera registrerade i IdrottOnline 2016.

Ett sätt att åskådliggöra variationer i storlek är att sammanföra förbunden i olika kategorier enligt figur 3.1.3.

Figur 3.1.3. Antal specialidrottsförbund grupperade efter medlemsantal och förbundens andel (%) av den totala medlemskåren (aktiv i idrott*) 2016

*Aktiv i idrott innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund. Källa: RF/IdrottOnline

När föreningsantal och medlemsbestånd sammanförs (tabellerna 3.1.6–3.1.7), framträder lite olika mönster. Vissa förbund – framför allt golf och akademisk idrott – utmärker sig genom att ha stora föreningar. Andra förbund, såsom bob och rodel, dart och racerbåt, har föreningar med ett betydligt lägre genomsnittligt

medlemsbestånd. Svenska Fotbollförbundet har både flest medlemmar och föreningar. Därefter utmärker sig förbunden för golf och friidrott med många medlemmar medan skidor och skolidrott har många föreningar.

Tabell 3.1.6. Specialidrottsförbund med störst och minst föreningar (aktiv i idrott* per förening**) 2016

Störst föreningar (kvot)		Minst föreningar (kvot)	
Golfförbundet	1 135	Bob och rodelförbundet	21
Akademiska idrottsförbundet	657	Dartförbundet	24
Simförbundet	557	Racerbåtförbundet	26
Korpen	457	Varpaförbundet	31
Friidrottsförbundet***	430	Gång- och vandrarförbundet	31
Danssportförbundet	293	Cricketförbundet	33
Basketbollförbundet	274	Bowlingförbundet	37
Ishockeyförbundet	261	Mångkampförbundet	41
Handbollförbundet	257	Parasportförbundet	42
Tennisförbundet	254	Triathlonförbundet	43

*Aktiv i idrott innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund. **Enbart föreningar med organisationsnummer ingår. En del föreningar har sektioner och ingår därmed i flera specialidrottsförbund. ***Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. Källa: RF/drottOnline

Tabell 3.1.7. Specialidrottsförbund med flest föreningar* och flest medlemmar (aktiv i idrott**) 2016

Flest föreningar		Flest medlemmar	
Fotbollförbundet	3 242	Fotbollförbundet	654 166
Skidförbundet	1 304	Golfförbundet	482 545
Skolidrottsförbundet	1 282	Friidrottsförbundet***	433 856
Skyttesportförbundet	1 087	Gymnastikförbundet	205 446
Gymnastikförbundet	1 060	Innebandyförbundet	183 102
Friidrottsförbundet***	1 009	Simförbundet	167 146
Innebandyförbundet	927	Korpen	166 523
Ridsportförbundet	888	Ridsportförbundet	165 000
Budo och kampsportförbundet	733	Ishockeyförbundet	144 080
Bowlingförbundet	612	Skidförbundet	122 354

*Enbart föreningar med organisationsnummer ingår. En del föreningar har sektioner och ingår därmed i flera specialidrottsförbund (SF)..**Aktiv i idrott innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund. ***Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. Källa: RF/IdrottOnline

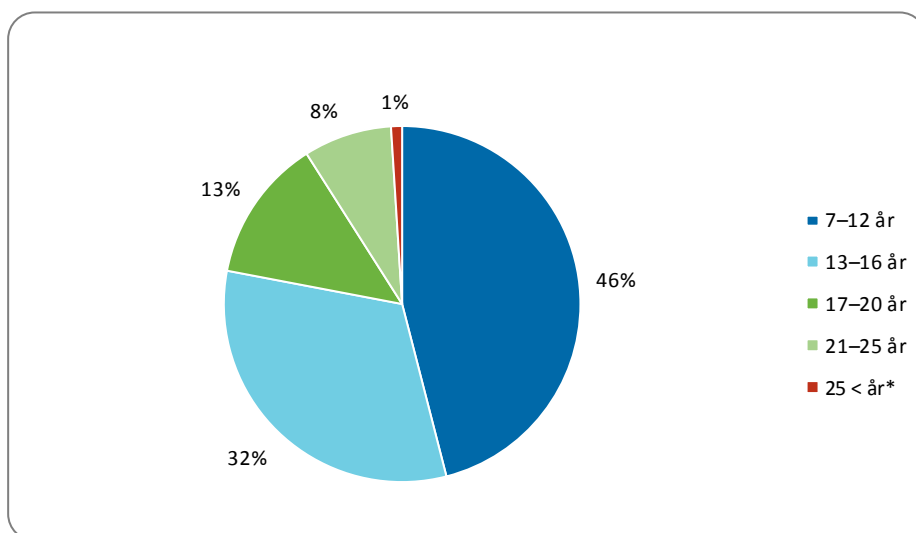
Indikator 1.3 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten

Precisering: LOK-stödsberättigade deltagartillfällen och aktiviteter fördelat på åldersgrupper och kön

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) är ett generellt, statligt aktivitetsstöd riktat till lokala och ideella ungdomsorganisationer. För idrottsföreningar gäller särskilda regler, beslutade av Riksidrottsstyrelsen. Bidragsberättigade är ideella föreningar anslutna till något av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Bidrag utgår för både sammankomster och deltagartillfällen. Sedan den 1 januari 2014 gäller att bidragsberättigade deltagare är barn och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare i åldern 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättningar finns ingen övre åldersgräns, vilket förklarar kategorin över 26 år i figur 3.1.4.

Figur 3.1.4. Lokalt aktivitetsstöd 2016, åldersfördelning av totalt 58,7 miljoner deltagartillfällen för barn och ungdomar i åldern 7–25 år

*För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Enligt 2016 års LOK-statistik beviljades landets lokala idrottsföreningar stöd för 58,7 miljoner deltagartillfällen varav den största andelen består av barn och ungdomar mellan 7 och 16 år (figur 3.1.4). Fördelat jämt över ett helt år och individer innebär det att drygt 160 000 unga dagligen deltar i en bidragsberättigad

idrottsaktivitet. Det är alltså en betydande mängd aktiviteter som bedrivs i svensk idrottsrörelse en genomsnittlig dag.

Tabell 3.1.8 Lokalt aktivitetsstöd 2016, deltagartillfällen fördelat på ålder och kön (%)

Ålder	Pojkar	Flickor
7–12 år	59	41
13–16 år	61	39
17–20 år	67	33
21–25 år	69	31
25 < år*	65	35
Alla	61	39

*För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

En granskning av den könsmissiga fördelningen i tabell 3.1.8 visar att pojkar svarade för 61 procent av samtliga tillfällen och flickor för 39 procent. Vidare framkommer att andelen pojkar ökar något i takt med stigande ålder fram till och med 25 års ålder. Sammantaget indikerar statistiken att pojkar redan i unga år är något mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor, och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden.

I tabell 3.1.9. redovisas de idrotter som hade flest deltagartillfällen och aktiviteter 2016.

Tabell 3.1.9. Specialidrottsförbund med flest deltagartillfällen och aktiviteter 2016, avser deltagare 7–25 år

Antal deltagartillfällen		Antal aktiviteter	
Fotbollförbundet	20 969 095	Fotbollförbundet	1 676 316
Innebandyförbundet	5 457 977	Ridsportförbundet	425 783
Ishockeyförbundet	4 359 920	Innebandyförbundet	424 406
Gymnastikförbundet	3 271 686	Tennisförbundet	319 674
Handbollförbundet	3 042 763	Simförbundet	310 175
Ridsportförbundet	2 642 651	Gymnastikförbundet	305 505
Basketförbundet	2 500 895	Ishockeyförbundet	299 548
Simförbundet	2 298 216	Handbollförbundet	249 277
Friidrottsförbundet*	1 569 408	Basketförbundet	237 255
Tennisförbundet	1 470 229	Friidrottsförbundet*	192 350

*Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Friidrottsförbundet.

Från och med 2014 har åldern för LOK-stöd höjts från 7–20 år till 7–25 år. För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Tabell 3.1.9 visar att fotbollen svarar för nästan fyra gånger fler deltagartillfällen än något annat förbund. Vidare kan konstateras att det är samma tio idrotter som toppar listan på både deltagartillfällen och aktiviteter.

I tabell 3.1.10 redovisas de idrotter som hade flest deltagartillfällen 2016 fördelat på kön, samtliga ålderskategorier. Tabellen visar en stark dominans av pojkar i de tre största idrottsförbunden (fotboll, innebandy och ishockey). På fjärde och sjätte plats finner vi gymnastik och ridsport som är starkt dominerade av flickor. Övriga fem förbund har en jämnare könsfördelning.

Tabell 3.1.10. Förbund med flest deltagartillfällen 2016, fördelat på pojkar och flickor (samtliga ålderskategorier) (%)

	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	73	27
Innebandyförbundet	69	31
Ishockeyförbundet	95	5
Gymnastikförbundet	20	80
Handbollförbundet	47	53
Ridsportförbundet	4	96
Basketförbundet	51	49
Simförbundet	43	57
Friidrottsförbundet*	37	63
Tennisförbundet	62	38

*Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. Källa: RF/LOK-stöd

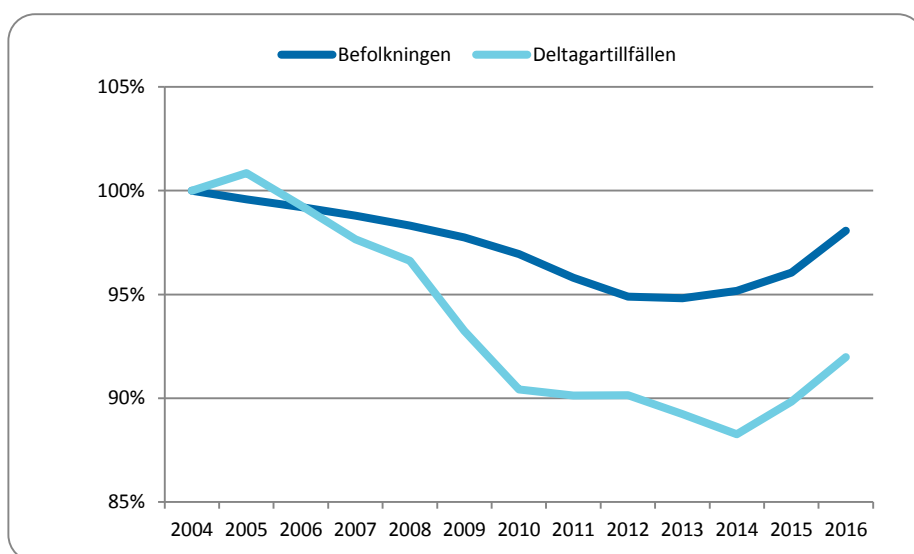
Minskade aktivitetsnivåer inom barn- och ungdomsidrotten

Det finns skäl att betrakta LOK-stödsstatistiken som en av de bästa indikatorerna på aktivitetsnivån i svensk barn- och ungdomsidrott. Detta beror på att statistiken baseras på samtliga beviljade bidrag, vilket eliminerar den risk för felkällor och bristande precision som kan uppstå vid skattningar och urvalsstudier. Därtill har LOK-statistiken god täckning, vilket sammanhänger med att de allra flesta föreningar som bedriver barn- och ungdomsidrott är måna om att rapportera detta för att därigenom få ekonomiskt stöd.

I 2011 års uppföljning konstaterades att aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten har minskat under senare år. Under 2008–2011 sjönk nämligen antalet LOK-stödsberättigade deltagartillfällen med 6,7 procent och antalet bidragsberättigade aktiviteter med 8,3 procent. Under samma period minskade andelen unga i

befolkningen i åldern 7–20 år med endast 2,6 procent. Detta indikerade att den faktiska aktivitetsnivån i den organiserade barn- och ungdomsidrotten hade minskat sedan 2008 i en omfattning som inte kan förklaras med hänvisning till variationer i ungdomspopulationen. En närmare granskning av LOK-stödsstatistiken visade dessutom att nedgången var störst bland äldre ungdomar (13–20 år) och hos flickor.

Senare uppföljningar har visat att nedgången i aktivitetsnivån fortsatte under 2012–2014. Sedan 2015 har emellertid aktivitetsnivån ökat något i förhållande till antalet unga i åldern 7–20 år.

Figur 3.1.5. Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten i relation till förändringar i befolkningen, pojkar och flickor 7–20 år (%) 2004–2016. Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Utvecklingen visas grafiskt i figur 3.1.5, där den relativa nedgången i ungdomskullarna redovisas parallellt med motsvarande nedgång i antalet LOK-stödsregistrerade deltagartillfällen i den lokala barn- och ungdomsidrotten. Nedgången inleds 2008. Under perioden 2010–2012 går det att urskilja en viss utplanings-tendens, såtillvida att antalet deltagartillfällen förblir relativt oförändrat trots att ungdomspopulationen fortsätter att krympa. År 2013 börjar antalet deltagartillfällen återigen att minska i förhållande till antalet unga i åldern 7–20 år. Sedan 2015 har antalet deltagartillfällen ökat något i förhållande till antalet unga. Det övergripande mönstret kvarstår emellertid: bland yngre medlemmar har barn- och ungdomsidrotten lyckas att upprätthålla i det närmast oförändrade aktivitetsnivåer

medan nedgången i huvudsak rör äldre ungdomar och i synnerhet flickor. Som belysande exempel kan nämnas att populationen flickor i åldern 17–20 år minskat under perioden 2004–2016 med 3 procent. Under samma period har deras aktivitetsnivåer i LOK-stödet minskat med 26,7 procent.

Tabell 3.1.11 nedan redovisar aktivitetsnivåernas förändring i de tio största barn- och ungdomsidrotterna under perioden 2011–2016. Under perioden ökade populationen unga i åldern 7–20 år med drygt två procent. Av detta följer att en ökning av aktivitetsnivån på två procent i praktiken motsvarar en oförändrad situation. Med detta sagt kan det konstateras (tabell 3.1.11) att de allra flesta stora barn- och ungdomsidrotter redovisar minskningar under den senaste 5-årsperioden, om än i olika omfattning. Störst är nedgången inom tennisen (-10 procent). Fotbollens nivåer är i huvudsak oförändrade. Två idrotter har ökat under perioden; gymnastik (50 procent) och simning (14 procent). Gymnastikens ökning är anmärkningsvärd och måste ses mot bakgrund av att förbundets barnverksamhet expanderat kraftigt, bland annat genom parkour som på kort tid utvecklats till en mycket populär idrott, inte minst bland pojkar.

Tabell 3.1.11. Statligt LOK-stöd, antal deltagartillfällen 2011 och 2016 (7–20 år)

	2011	2016	Förändring (%)
Fotbollförbundet	18 323 858	19 188 761	5
Innebandyförbundet	5 121 642	4 990 359	-3
Ishockeyförbundet	4 194 499	3 973 824	-5
Gymnastikförbundet	2 133 536	3 197 072	50
Handbollförbundet	2 969 433	2 817 965	-5
Ridsportförbundet	2 676 789	2 487 664	-7
Basketförbundet	2 552 804	2 361 457	-7
Simförbundet	1 988 018	2 261 815	14
Tennisförbundet	1 608 631	1 455 072	-10
Friidrottsförbundet*	1 434 318	1 330 293	-7

*Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

I tabell 3.1.12 särredovisas LOK-stödet till Svenska Parasportförbundet (tidigare Svenska Handikappidrottsförbundet). Av tabellen framgår att antalet deltagartillfällen minskat från cirka 275 000 år 2011 till cirka 252 000 år 2016. LOK-stödet saknar övre åldersgräns för personer med funktionsnedsättningar. Enligt uppgift från Riksidrottsförbundet utgör vuxna en majoritet av Svenska Parasportförbundets samlade LOK-stödsberättigade verksamhet.

Tabell 3.1.12. Statligt LOK-stöd till Parasportförbundet, antal deltagartillfällen 2011–2016*

2011	2012	2013	2014	2015	2016
275 666	269 348	260 773	250 654	252 439	252 245

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Indikator 1.4 Ideellt ledarskap i idrottsföreningar

Precisering: Antal personer som uppger sig vara ledare i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

I detta sammanhang redovisas antalet ideella ledare i svensk idrott utifrån Riksidrottsförbundets *Svenska folkets relation till motion och idrott*. En samlad bild av 2016 års resultat ges i tabell 3.1.13.

Tabell 3.1.13. Uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare, funktionär i idrottsförening 2016. Skattning av antal personer i riket, uttryckt som andel av kategorin (%)

	Antal	Andel av befolkningen (%)
TOTALT		
6-80 år	841 000	10
KÖN		
Män	491 000	11
Kvinnor	349 000	8
ÅLDER		
6-18 år	189 000	13
19-40 år	281 000	10
41-80 år	372 000	8

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden)

Tabell 3.1.13 indikerar att 841 000 personer i åldern 6–80 år innehar ett ledaruppdrag i en idrottsförening. Vidare framgår att män i större utsträckning än kvinnor har ledaruppdrag samt att de allra flesta idrottsledare är vuxna.

Indikator 1.5 Specialidrotts- och distriktsidrottsförbundens beroende av statligt stöd

Precisering: Det statliga stödets storlek och andel av specialidrottsförbundens samlade intäkter

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

En indikation på specialidrottsförbundens beroende av offentliga medel går att få genom att ställa statens stöd i relation till förbundens samlade intäkter.

I tabell 3.1.14 redovisas förbundens totala statsbidrag via Riksidrottsförbundet (basbidrag, Idrottslyftet, internationellt stimulansbidrag med mera) samt förbundens totala omsättning. Måttet bidragsgrad visar därefter statsbidragets andel av förbundens totala ekonomi.

Tabell 3.1.14. Specialidrottsförbundens bidragsberoende 2016

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exklusive bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)
Fotboll	46 629 000	528 449 000	481 820 000	9
Skidskytte*	4 257 000	24 256 158	19 999 158	18
Golf	22 840 000	124 645 000	101 805 000	18
Motorcykel- och snöskoterförb.	7 335 000	39 698 184	32 363 184	18
Bilsport	7 110 000	34 436 217	27 326 217	21
Bandy*	6 817 000	32 662 019	25 845 019	21
Ishockey*	22 711 000	94 075 000	71 364 000	24
Dragkamp	2 113 000	8 603 669	6 490 669	25
Ridsport	28 438 000	99 100 000	70 662 000	29
Orientering	11 647 000	38 574 000	26 927 000	30
Segling	9 426 000	29 088 264	19 662 264	32
Simning	15 705 000	48 291 000	32 586 000	33
Innebandy*	31 727 000	94 760 261	63 033 261	33
Skidor*	19 310 000	55 753 000	36 443 000	35
Curling*	4 565 000	12 490 640	7 925 640	37
Triathlon	4 558 000	12 037 597	7 479 597	38
Handboll*	21 290 000	53 429 000	32 139 000	40
Bordtennis	7 719 000	19 298 428	11 579 428	40
Bowling*	5 606 000	14 015 500	8 409 500	40
Parasport	18 538 000	46 032 000	27 494 000	40
Sportdykning	2 036 000	4 942 589	2 906 589	41
Boule	2 264 000	5 477 920	3 213 920	41
Friidrott	17 606 000	42 271 000	24 665 000	42
Tennis	12 683 000	30 003 000	17 320 000	42
Volleyboll	6 188 000	14 479 889	8 291 889	43
Bangolf	1 945 000	4 366 811	2 421 811	45
Basketboll	14 385 000	31 967 000	17 582 000	45
Frisbee	1 433 000	3 159 811	1 726 811	45
Rugby	2 323 000	5 096 069	2 773 069	46
Cykel	8 907 000	19 451 047	10 544 047	46
Skyttesport	8 809 682	18 945 945	10 136 263	46
Gymnastik	19 997 745	42 165 944	22 168 199	47
Boxning*	5 035 000	10 494 471	5 459 471	48
Judo	5 401 000	11 177 902	5 776 902	48

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exklusive bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)
Badminton*	6 427 000	13 147 711	6 720 711	49
Bågskytte	3 568 000	7 298 815	3 730 815	49
Brottning	6 601 000	13 400 945	6 799 945	49
Cricket	1 563 000	3 131 329	1 568 329	50
Klättring	3 106 000	6 133 468	3 027 468	51
Racerbåt*	1 255 000	2 434 059	1 179 059	52
Konståkning*	10 435 000	19 098 428	8 663 428	55
Tyngdlyftning	2 210 000	3 939 025	1 729 025	56
Budo och kampsport	9 917 000	17 472 837	7 555 837	57
Amerikansk fotboll	3 883 000	6 596 039	2 713 039	59
Dart*	1 379 000	2 341 009	962 009	59
Skolidrott	5 741 000	9 589 067	3 848 067	60
Kanot	7 372 000	12 279 242	4 907 242	60
Danssport	5 117 000	7 995 746	2 878 746	64
Fäktning	3 695 000	5 743 652	2 048 652	64
Rodd	4 449 000	6 590 800	2 141 800	68
Styrkelyft	4 285 000	6 200 732	1 915 732	69
Baseboll och softball	2 537 000	3 567 382	1 030 382	71
Karate	4 000 000	5 619 770	1 619 770	71
Draghund*	1 829 000	2 559 298	730 298	71
Mångkamp	1 583 000	2 197 725	614 725	72
Squash*	1 746 000	2 406 840	660 840	73
Skridsko	3 997 000	5 458 005	1 461 005	73
Dövidrott	3 684 000	4 952 471	1 268 471	74
Taekwondo	4 496 000	5 915 191	1 419 191	74
Akademisk idrott*	4 245 000	5 518 693	1 273 693	77
Varpa	1 222 250	1 547 620	325 370	79
Korpen	23 965 000	29 320 975	5 355 975	82
Skateboard	1 852 000	2 174 681	322 681	85
Vattenskidor**	2 279 000	2 581 932	302 932	88
Gång	1 620 000	1 820 549	200 549	89
Landhockey	2 053 000	2 217 603	164 603	93
Casting	1 603 000	1 688 336	85 336	95
Bob och rodel*	1 687 000	1 761 740	74 740	96
Flygsport	4 472 000	4 619 937	147 937	97
Issegling*	1 323 000	1 330 900	7 900	99

*Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser 2016–2017. ** Vattenskidor och wakeboard.

Källa: Riksidrottsförbundet

Under 2016 uppgick förbundens totala statsbidrag till 561 miljoner kronor. Samtidigt hade de en samlad total omsättning på nästan 1 886 miljoner kronor. Det ger ett genomsnittligt bidragsberoende på 30 procent. Medianvärdet blir desto högre: 49 procent.

En mer ingående jämförelse mellan Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund visar stora skillnader. En grupp bestående av åtta förbund utmärker sig med hög andel egengenererade intäkter och ett beroende av statsbidrag på högst 25 procent. För elva förbund är situationen den omvända med ett bidragsberoende på över 75 procent.

Det kan även konstateras att förbundens bidragsberoende ökat sedan 2015. Endast 14 av Riksidrottsförbundets 71 medlemsförbund redovisade ett oförändrat eller minskat beroende av statsbidrag i en jämförelse mellan 2015 och 2016. För övriga 57 förbund ökade statsbidragets andel av förbundens totala ekonomi. Totalt ökade specialidrottsförbundens statliga stöd från 453 miljoner kronor till 561 miljoner kronor, det vill säga en ökning med 108 miljoner kronor.

Indikator 1.6 Specialidrottsförbundens marknadsintäkter

Precisering: Specialidrottsförbundens totala omsättning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

Indikator 1.5 visar att specialidrottsförbunden i stor utsträckning finansierar sin verksamhet med offentliga medel. För många förbund utgör emellertid även kommersiella intäkter en viktig inkomstkälla. Tyvärr saknas detaljerad kunskap om förbundens resurser via marknaden i form av reklamavtal, sponsring, medieintäkter med mera. Ett sätt att bedöma förbundens marknadsintäkter är emellertid att analysera förbundens totala omsättning exklusive statsbidrag. I tabell 3.1.15 redovisas de förbund som 2016 redovisade störst respektive minst intäkter vid sidan av statens stöd.

Tabell 3.1.15. Specialidrottsförbund med högst respektive lägst omsättning 2016 (kronor)

Högst omsättning exklusive statsbidrag (kr)		Lägst omsättning exklusive statsbidrag (kr)	
Fotboll	481 820 000	Biljard*	-87 418
Golf	101 805 000	Issegling*	7 900
Ishockey*	71 364 000	Bob och rodel*	74 740
Ridsport	70 662 000	Casting	85 336
Innebandy*	63 033 261	Flygsport	147 937
Skidor*	36 443 000	Landhockey	164 603
Simning	32 586 000	Gång	200 549
Motorcykel och snöskoter	32 363 184	Vattenskidor och wakeboard	302 932
Handboll*	32 139 000	Skateboard	322 681
Parasport	27 494 000	Varpa	325 370

*Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser 2016–2017. Källa: Riksidrottsförbundet

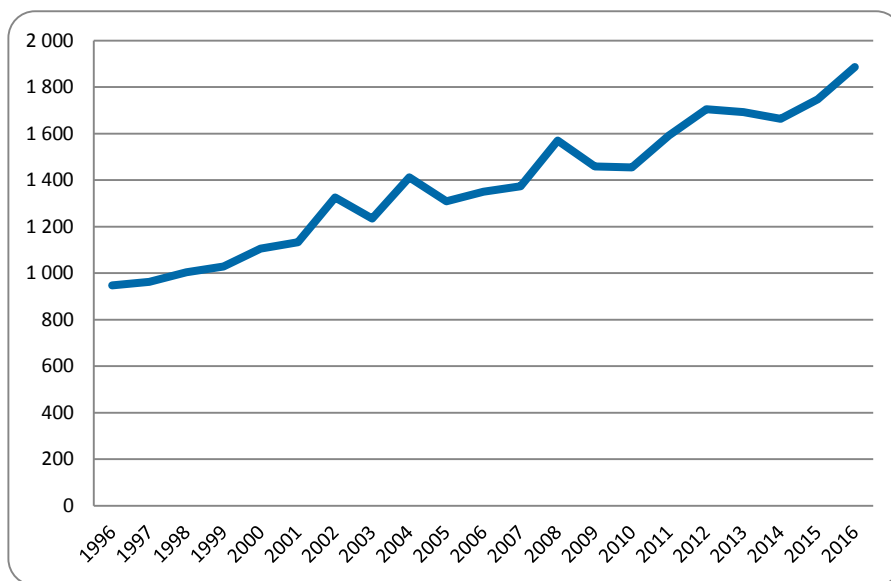
Vid en jämförelse av förbundens omsättning exklusive statsbidrag utmärker sig Svenska Fotbollförbundet med störst belopp, nästan 482 miljoner kronor. Därefter följer Svenska Golf förbundet (nästan 102 miljoner) och Svenska Ishockeyförbundet och Svenska Ridsportförbundet (cirka 71 miljoner kronor vardera). En jämförelse med tidigare mätningar visar att förbunden för fotboll och golf regelbundet utmärker sig med betydligt högre omsättning än övriga specialidrottsförbund. En skillnad jämfört med föregående års mätning är att Svenska Skidförbundet redovisade en betydande minskad nettoomsättning från drygt 85 miljoner kronor (2015) till drygt 36 miljoner kronor (2016).

Lägst omsättning exklusive statsbidrag 2016 hade förbunden för biljard och issegling. Båda dessa finansierade nästan helt sina förbundsverksamheter med offentliga medel. Svenska Biljardförbundet redovisade till och med en negativ nettoomsättning vilket beror på att förbundet har brutet verksamhetsår med följden att bidrag och omsättning inte alltid överensstämmer.

Tabell 3.1.15 kan ses som en grov indikator på specialidrottsförbund med stora respektive små marknadsintäkter. Samtidigt är det viktigt att inte dra alltför långtgående slutsatser utifrån uppgifterna ovan med avseende på specialidrottsförbundens samlade ekonomi och deras beroendeförhållanden till stat, marknad och civilsamhälle. Först och främst kan förbundens inkomstkällor vara av många och skilda slag. Ett exempel är Svenska Golf förbundet, vars enskilt största intäktsskälla är medlemsavgifter. Att ett förbund har stor omsättning innebär därmed inte med självklarhet att dessa intäkter kommer från sponsorer och medier. Ett ytterligare skäl till att iaktta viss försiktighet är att vissa förbund valt att förlägga

sina kommersiella aktiviteter i särskilda aktieföretag. Dessa marknadsintäkter redovisas inte alltid inom ramen för moderföreningen. Ett exempel är Svenska Skidförbundet som placerat stora delar av sin verksamhet, däribland landslagsverksamhet, marknadsföring samt nationella och internationella tävlingar, i det helägda dotterbolaget Ski Team Sweden AB. Självklart kan även förbundens omsättning variera kraftigt mellan olika år beroende på olika internationella tävlingsevenemang. Slutligen tillkommer de felkällor som kan uppstå till följd av att förbunden har olika verksamhetsår och därmed inte alltid redovisar sina bidrag och andra intäktskällor på ett likartat sätt. Mer entydiga slutsatser om specialidrottsförbundens ekonomi och existensvillkor förutsätter alltså kompletterande och fördjupade forskningsinsatser.

Med dessa reservationer kan det ändå tilläggas att förbundens sammanlagda omsättning ökat markant sedan 1990-talet. I figur 3.1.6 redovisas utvecklingen sedan 1996. Resultatet visar en påfallande kraftig ökning: från cirka 947 miljoner kronor 1996 till toppnoteringen 1 886 miljoner kronor 2016.

Figur 3.1.6. Specialidrottsförbundens totala omsättning 1996–2016 (miljoner kronor)

Källa: Riksidrottsförbundet

Empiriska tendenser målområde 1:

Redovisningen av målområde 1 visar tydligt att idrottsrörelsen är en av landets största frivilligrörelser. Mer än 3,2 miljoner människor skattas idag som medlemmar i en idrottsförening. Föga förvånande har idrottsrörelsen sin starkaste ställning bland unga: i åldersgruppen 6–12 år uppskattas att hela 77 procent är medlemmar i en idrottsförening. Men även bland vuxna är engagemanget starkt. I åldrarna 41–80 år uppger nästan var tredje person (29 procent) att de har ett medlemskap i en idrottsförening. Med 47 procent kvinnor och 53 procent män uppfyller idrottsrörelsen dessutom väl kriteriet för en jämställd sammansättning bland sina medlemmar. Det kan därför slås fast att idrottsrörelsen är en frivilligt organiserad fritidsverksamhet som engagerar och aktiverar en stor del av den svenska befolkningen.

Vidare visar statistiken att idrottsrörelsen består av både stora och små idrotter. Tre idrotter utmärker sig i kraft av sin storlek: golf, fotboll och friidrott redovisar medlemsbestånd i spannet 430 000–655 000. Samtidigt uppger 24 av Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund att de har färre än 10 000 medlemmar. Motsvarande bredd framgår av förbundens ekonomiska redogörelser: medan vissa förbund har stora marknadsintäkter finns det andra som nästan uteslutande finansierar sin verksamhet via offentligt stöd. Över tid är den empiriska tendensen att förbundens totala omsättning ökat kraftigt sedan millennieskiftet.

En bekymmersam utveckling är att aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten minskat sedan 2008. Nedgången är störst bland äldre ungdomar (13–20 år) och hos flickor. Sedan 2015 har emellertid aktivitetsnivån återigen ökat något i förhållande till antalet unga i åldern 7–20 år. Det övergripande mönstret kvarstår emellertid att barn- och ungdomsidrotten upprätthåller i det närmast oförändrade aktivitetsnivåer bland yngre medlemmar medan nedgången i huvudsak rör äldre ungdomar och i synnerhet flickor.

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa bland olika grupper.

Fysisk aktivitet har många och betydande effekter för folkhälsan. Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas – såsom diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar och depression. Därtill stärks immunförsvaret, konditionen och muskelstyrkan. WHO rekommenderar därför alla vuxna (18 år och äldre) att vara fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan med måttlig intensitet. Vid hög intensitet rekommenderas minst 75 minuter i veckan. Den fysiska aktiviteten kan också spridas ut på flera tillfällen och utföras i pass om minst tio minuter. För barn och ungdomar (5–17 år) rekommenderas fysisk aktivitet minst 60 minuter om dagen på minst måttlig till hög intensitet.

I regeringens idrottspolitiska proposition *Statens stöd till idrotten* (2008/09:126) understryks idrottens betydelse för folkhälsan. Samtidigt tillägger regeringen att idrottspolitikens folkhälsomål inte enbart kan avgränsas till den verksamhet som idrottsrörelsen organiserar. Ansvar för att förverkliga politiken är delat mellan staten, kommunerna, idrottsrörelsen och de organisationer som bedriver friluft- och främjandeverksamhet.

Folkhälsopolitikens delade ansvar återspeglas i målområdets indikatorer. Samtliga indikatorer kan nämligen knytas till idrottsliga aktiviteter – men de är inte avgränsade till den organiserade föreningsidrottens domäner. Motion och fysisk aktivitet går att få på många sätt. Medan vissa föredrar att träna i en idrottsförenings regi eller på ett gym, väljer andra att tillfredsställa sitt rörelsebehov genom trädgårdsarbete eller vistelse i skog och mark.

Målområde 2 innehåller tre indikatorer. De första två speglar medborgarnas motionsvanor och grad av fysisk aktivitet. Den tredje indikatorn rör olycksfall i samband med idrottsutövning.

Indikator 2.1 Motion och idrott på fritid

Precisering: Andel personer som motionerar och idrottar på fritiden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

Vid studier av människors motions- och idrottsvanor måste två strategiska val göras. Det första rör distinktionen mellan fysisk aktivitet och mer explicita motionsaktiviteter. Här är poängen att många personer, exempelvis hantverkare, kan få sitt behov av fysisk aktivitet väl tillgodosett inom ramen för sitt dagliga arbete – och samtidigt vara helt ointresserade av att motionera eller idrotta på sin fritid. Den första fråga en forskare alltså måste ställa sig är om man vill undersöka huruvida människor rör på sig i största allmänhet (fysisk aktivitet) eller om man vill avgränsa sig till att studera när människor frivilligt och aktivt väljer att ingå i motionsidrottskulturen genom att ägna sig åt olika tränings- och idrottsaktiviteter på sin fritid.

Ett andra strategiskt val är att fastställa den fysiska aktivitetens ansträngningsgrad och regelbundenhet. Här är problemet att svaren kommer att variera kraftigt om motion exempelvis definieras som ”långsamma promenader minst två gånger i veckan” (med följderna att de flesta människor kan kategoriseras som motionärer) eller om kravet i stället höjs till ”ansträngande fysisk aktivitet minst 60 minuter per dag” (vilket gör gruppen aktiva motionärer betydligt mindre).

Med dessa reservationer redovisas följande uppgifter från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. I denna studie undersöks medborgarnas deltagande i organiserade motionsaktiviteter på fritiden. I tabell 3.2.1 visas hur ofta de tillfrågade sade sig delta i en motions- eller idrottsaktivitet på minst 20 minuter.

Tabell 3.2.1. Motion och idrott på fritid, skattning av andel personer i riket (%) 2016

Fråga: På din fritid, hur ofta ägnar du dig åt motion/idrott som är måttligt ansträngande, får dig att bli varm/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter?

	Minst 3 ggr per vecka	1–2 ggr per vecka	1–3 ggr per månad	Sällan eller aldrig
TOTALT				
6–80 år	44	28	12	16
KÖN				
Män	41	26	14	20
Kvinnor	47	30	10	13
ÅLDER				
6–18 år	53	30	8	9
19–40 år	45	30	12	13
41–80 år	40	26	13	21

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden)

I enkäten ställdes frågan hur ofta de tillfrågade ägnar sig åt måttligt ansträngande motions- eller idrottsaktiviteter som får dem att bli varma/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter. Resultatet visar att det stora flertalet svenska medborgare – nästan tre av fyra i ålder 6–80 år – säger sig bedriva någon form av idrotts- eller motionsaktivitet i veckan på denna nivå.

Det är givetvis positivt att en majoritet av de tillfrågade säger sig idrotta och motionera regelbundet. Men samtidigt visar statistiken att det även finns betydande grupper som inte gör det. I Riksidrottsförbundets studie uppgav 28 procent att de sällan ägnar sig åt idrott och motion (svarskategorierna Aldrig/Sällan samt Högst 1–3 gånger i månaden). En jämförelse av åldersgrupper visar att andelen inaktiva stiger i takt med ålder.

Det bör understrykas att statistiken ovan handlar om *hur ofta* människor i Sverige säger sig utöva idrott och motion på sin fritid. Uppgifterna är däremot inte särskilt användbara för att besvara frågor om aktivitetens omfattning och intensitet. I formuleringen ”**minst 20 minuter**” på ”**måttligt ansträngande**” nivå samlas nämligen både enklare promenader och betydligt mer ansträngande aktiviteter, såsom timslånga spinningpass och korpfboll. Det är därmed svårt att utifrån denna statistik avgöra i vilken omfattning medborgarnas deltagande i idrotts- och motionsaktiviteter på fritiden lever upp till WHO:s rekommendationer i fråga om fysisk aktivitet. Ur detta perspektiv hade det varit önskvärt att Riksidrottsförbundets enkät även inkluderat frågor om motionsaktiviteternas längd och ansträngningsnivå.

Statistiken besvarar inte heller frågan om *vilka* idrotts- och motionsaktiviteter människor ägnar sig åt. Även detta är problematiskt. Den statliga idrottspolitiken är i huvudsak inriktad på stöd till frivilligt organiserad idrott ("idrottsrörelsen"). Men i statistiken ovan framgår det inte i vilken omfattning som motionsaktiviteterna utövas i föreningsregi, på kommersiella träningscenter eller i oorganiserad form. En fingervisning ges dock i statistik som togs fram 2014 av analys- och rådgivningsföretaget Ungdomsbarometern på uppdrag av Riksidrottsförbundet. På frågan "Hur tränar/motionerar du?" framkom att idrottande i egen regi (exempelvis att jogga, promenera och så vidare) redan bland 15–16 åringar var den vanligaste motionsformen med över 60 procent i svarsfrekvens. På andra plats kom idrott i privat regi (träningscenter, gym och så vidare), vilket cirka 47 procent sade sig göra. Först på tredje plats kom föreningsidrott, som cirka 40 procent av de svarande sade sig utöva. Studien visade också att motion i egen eller privat regi ökar ju äldre ungdomarna blir, medan föreningsidrottandet istället minskar. I åldern 23–24 år uppgav nämligen 70 procent att de motionerar på egen hand och hälften att de tränar i privat regi, medan endast två av tio sade sig idrotta i en idrottsförening.

Indikator 2.2 Fysisk aktivitet hos vuxna på fritiden

Precisering: Grad av fysisk aktivitet hos vuxna

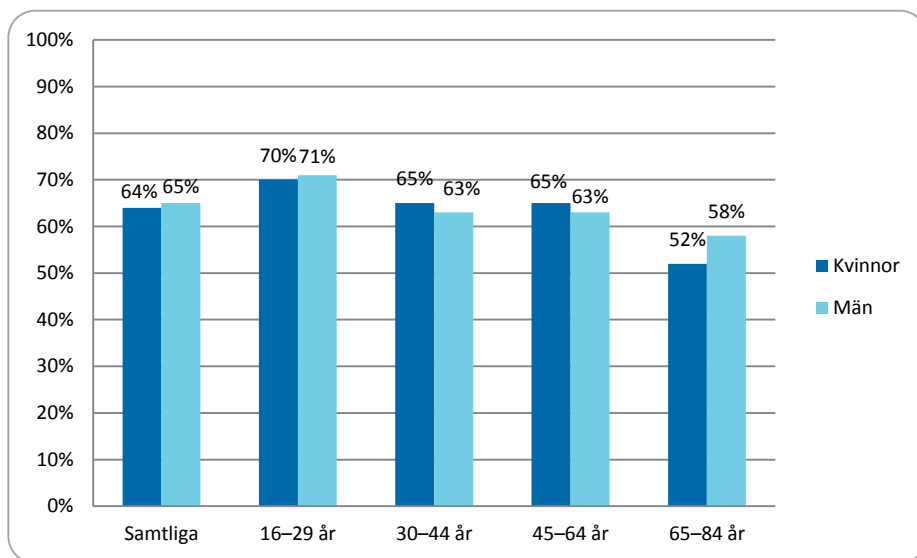
Uppgiftslämnare: Folkhälsomyndigheten

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Folkhälsomyndigheten genomför årligen en rikstäckande undersökning om folkhälsa, *Nationella folkhälsoenkäten*. I studien ingår frågor om fysisk aktivitet. Frageställningarna är medvetet brett formulerade, med följderna att fysisk aktivitet inbegriper alltifrån rena idrotts- och träningsaktiviteter till trädgårdsarbete och tyngre hushållsarbete.

I figur 3.2.1 redovisas hur stor andel av befolkningen som säger sig ha varit fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan under 2016. Måttet är en sammanvägning av två frågor där den första rör "fysisk" träning såsom "löpning, motionsgymnastik eller bollsport" medan den andra frågan handlar om "vardagsaktiviteter" såsom "promenader, cykling eller trädgårdsarbete". Resultatet benämns av Folkhälsomyndigheten som *aktivitetsminuter*. Systemet att redovisa aktivitetsminuter är nytt för 2016 med följderna att uppgifterna inte kan jämföras med tidigare års mätningar av fysisk aktivitet i den nationella folkhälsoenkäten. Kravet på 150 minuter i veckan motsvarar WHO:s rekommendationer på hälsofrämjande fysisk aktivitet (150

minuter i veckan vid måttlig intensitet, alternativt 75 minuter i veckan vid hög intensitet).

Figur 3.2.1. Andel män och kvinnor som är fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka 2016
Källa: Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten

Figur 3.2.1 visar att ungefär två av tre kvinnor och män är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälsorekommendationer. Vidare framgår att unga (16–29 år) i störst utsträckning är aktiva på denna nivå och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. Skillnaderna mellan könen är små, med visst undantag för åldern 65–84 år där män uppger sig vara något mer fysiskt aktiva än kvinnor.

Vilka rör sig inte?

Under senare år har stillasittande lyfts fram som en oberoende riskfaktor för ohälsa. Även detta område ingår i *Nationella folkhälsoenkäten*. Frågan som ställs är ”Hur mycket sitter du under ett normalt dygn om man räknar bort sömn?”. Resultatet visas i tabell 3.2.2.

Tabell 3.2.2 Kvinnor och män som är stillasittande minst 10 timmar om dagen (2016)

	Kvinnor (%)	Män (%)	Samtliga (%)
SAMTLIGA	17	23	20
ÅLDER			
16–29 år	29	35	32
30–44 år	18	26	23
45–64 år	14	19	17
65–84 år	10	15	12
UTBILDNING			
Förgymnasial utbildning	21	22	21
Gymnasial utbildning	13	18	15
Eftergymnasial utbildning	20	31	25
FÖDELSELAND			
Sverige	17	23	20
Övriga Norden	17	17	17
Övriga Europa	18	20	19
Övriga världen	18	27	23

Källa: Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten

Enligt *Nationella folkhälsoenkäten* uppger 20 procent av den svenska befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen. Två mönster är särskilt tydliga. För det första är unga personer stillasittande i högre utsträckning än äldre. För det andra är män stillasittande i större utsträckning än kvinnor.

Indikator 2.3 Skadade i olycksfall inom idrotten

Precisering: Antal skadade till följd av olycksfall i samband med idrottsutövning

Källa: Injury Data Base

Det råder bred samstämmighet bland forskare om att fysisk aktivitet är en viktig faktor för god hälsa och välbefinnande. Men den som idrottar och motionerar riskerar samtidigt att råka ut för skador av olika slag. Detta ger ofta stora och negativa konsekvenser för såväl individ som samhälle. Kostnaderna för samhället är givetvis svåra att beräkna. I internationella studier finns emellertid uppskattningar att 18–30 procent av alla akuta skador i befolkningen är relaterade till idrottsutövning.³ I Sverige har Socialstyrelsen uppskattat att det sker drygt 100 000 vårdkrävande idrottsskador sker varje år, vilket motsvarar 15–20 procent av alla akuta skador och upp till 30 procent av de skador som drabbar barn och ungdomar. Om all form av fysisk aktivitet inkluderas, såsom promenader och cykling, uppskattas antalet vårdkrävande skador till 280 000 kronor per år, till en kostnad på mellan 3–4 miljarder kronor årligen.

CIF har tidigare redovisat uppgifter om idrottsskador i Sverige baserat på rapporter från akutsjukhus om akuta idrottsskador vilka sammanställs av Socialstyrelsen i registret Injury Data Base (IDB) och därefter publicerats av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Sedan 2015 har MSB emellertid slutat att redovisa information om idrottsskador baserat på IDB. Parallellt har registrets tillförlitlighet försvagats. De nio sjukhus som för närvarande bidrar till registret täcker endast in sju procent av landets befolkning. Därtill ingår inte akutmottagningar från storstadsområdena eller större städer. Till detta kommer det generella problemet att akutsjukhus av förklarliga skäl framförallt registrerar akuta skador men ofta saknar information om överbelastningsskador som inte behöver akut sjukvård. IDB kan därmed inte längre anses ge en rättvisande bild av idrottsskador i Sverige.

Enligt CIF finns det ett stort behov av en nationell kraftsamling på skadeområdet med tillförlitligt system för kartläggning och framtagande och implementering av effektiva förebyggande insatser. En tillförlitlig bild av, och kunskap om, idrottsskadors omfattning och karaktär är en nödvändig förutsättning för att kunna motverka att nya skador uppkommer inom idrotten och för att skapa bättre

³ Caine D, Caine C, Maffulli N (2006). Incidence and distribution of pediatric sport-related injuries. Clin J Sport Med 16(6): 500-513; Conn JM, Annett JL, Gilchrist J (2003). Sports and recreation related injury episodes in the US population. Inj Prev 9(2): 117-123.

förutsättningar för befolkningen att ägna sig åt idrott, fysisk aktivitet och motion i ett livslångt perspektiv. Det är således mycket angeläget att ett pålitligt och representativt system för registrering och analys av idrottsskador i Sverige byggs upp och utvecklas, och att en myndighet återigen ges huvudansvar för uppgiften. Det behövs även en nationell policy och handlingsplan kring förebyggande arbete mot idrottsskador.

För närvarande saknar CIF således möjlighet att följa upp indikatorn om idrottsskador. Det finns dock ny svensk forskning på området. Jenny Jacobsson, fysioterapeut på Linköpings universitet, har följt 321 elit- och elitsatsande friidrottare i Sverige under ett år. Hon fann mycket hög skadefrekvens: hela 42,8 procent av friidrottarna uppgav sig ha varit skadade året innan studien påbörjades och 35,4 procent råkade ut för en skada under året som studien pågick. Nästan i samtliga fall, 96 procent, handlade det om överbelastningsskador, det vill säga skador som uppstår gradvis genom långvarig träning.

Phillip von Rosen, fysioterapeut och forskare vid Karolinska Institutet, har undersökt idrottsskador hos elitsatsande ungdomar på Sveriges 24 riksidrotts-gymnasier. Hans studier visar att nästan alla elever (92 procent) råkar ut för minst en skada om året samt att mer än en tredjedel skadas varje vecka. Även i denna studie var överbelastningsskador mycket vanligt.

Malin Åman, fysioterapeut och forskare på Gymnastik- och idrottshögskolan, har använt statistik från försäkringsbolag för att undersöka förekomst och risk för akuta skador inom 35 idrotter anslutna till Riksidrottsförbundet 2008–2011. Hennes material visar att skador förekommer i alla idrotter, men att skaderisken var särskilt stor i idrotter som motorsport, handboll, skridskoåkning, ishockey och brottning. Avhandlingen visade dessutom att det är fullt möjligt att förebygga och minska **antalet allvarliga skador inom en ”utsatt” idrott genom ett skadeförebyggande program**. Den vanligaste skadan som kan leda till bestående men för idrottare är knäskada, något som dessutom är vanligt förekommande i bollsporter. Projektet **”Knäkontroll”, utvecklat av forskare vid Linköpings universitet**, är emellertid ett positivt exempel på ett träningsprogram som tagits fram för att minska knäskador inom fotbollen. Projektet bygger på en omfattande kartläggning av knäskador inom fotboll. I de lag och föreningar som implementerat **”Knäkontroll” har** risken minskat betydligt för knä- och korsbandsskador, och särskilt hos flickor och kvinnor.

Empiriska tendenser målområde 2:

I målområde 2 redovisas statistik rörande medborgarnas idrotts- och motionsvanor samt idrottsskador. Statistiken följer upp i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa bland olika grupper.

I Folkhälsomyndighetens årliga folkhälsoenkät uppger ungefär två av tre kvinnor och män att de är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälsorekommendationer. Vidare framgår att unga (16–29 år) i störst utsträckning är aktiva på denna nivå och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. Samtidigt uppger 20 procent av den svenska befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen. Utmärkande för denna grupp är att det är unga personer i högre utsträckning än äldre – och män i större utsträckning än kvinnor.

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområdet behandlar idrottens tillgänglighet och i vilken mån idrotten är öppen för olika människor oavsett kön, ålder, social eller etnisk bakgrund med mera.

Målområde 3 består av fem indikatorer vilka speglar föreningsidrottens tillgänglighet avseende faktorer som kön, socioekonomi, etnicitet med mera. De första tre indikatorerna fokuserar på barns och ungdomars idrottande på lokal nivå. Därefter följer en indikator på den könsmissiga representationen på styrelsenivå i Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Den sista indikatorn rör hushållens kostnader för idrottsutövning.

Att mäta idrottsdeltagande och demografiska dimensioner ger viktig information om i vilken utsträckning faktorer som kön, socioekonomi och etnicitet påverkar våra idrottsval. Studier av detta slag är samtidigt svåra att genomföra. En första utmaning handlar om att formulera tydliga och mätbara definitioner av det som ska undersökas. Här är problemet att begrepp som **socioekonomisk status** och **utländsk bakgrund** kan tolkas och operationaliseras på olika sätt. Vissa forskare undersöker exempelvis socioekonomi genom att studera människors utbildningsnivå, yrkesstatus och inkomstnivåer – andra nöjer sig med att endast studera en av dessa variabler. I frågor kopplade till kulturell mångfald och etnicitet tillkommer att kategoriseringar av människors egna eller deras föräldrars födelseland är minst

sagt trubbiga mätinstrument, som sammanför människor vars livssituation och existensvillkor kan vara högst olika. Slutligen tillkommer etiska aspekter, såsom att frågor om människors hälsa, ekonomi, härkomst, sexuell läggning och så vidare kan uppfattas som känsliga intrång i individers privatliv och därför vara svåra att mäta. Följande redogörelse måste ses mot bakgrund av dessa reservationer.

Indikator 3.1 Barns och ungdomars deltagande i föreningsidrott

Precisering: Andel barn som sysslar med idrott på sin fritid praktiskt taget varje vecka

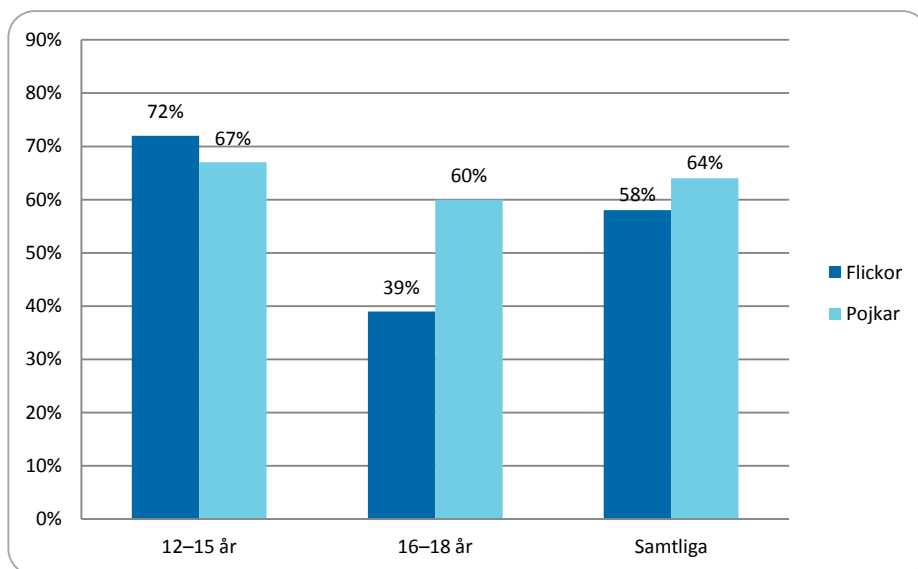
Uppgiftslämnare: Statistiska centralbyrån

Källa: Undersökning av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF)

Statistiska centralbyrån (SCB) genomför sedan 1975 årliga undersökningar av det svenska folkets levnadsförhållanden (ULF). Syftet är framför allt att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. ULF är en urvalsundersökning och underlaget samlas in genom telefonintervjuer med personer från 16 år och uppåt. Sedan 2001 har studien kompletterats med intervjuer av barn i åldrarna 10–18 år rörande deras levnadsförhållanden (Barn-ULF). I både ULF och Barn-ULF ingår frågor om medborgarnas fritidsvanor, inklusive idrottsaktiviteter.

ULF och Barn-ULF utgör komplement till Riksidrottsförbundets enkätstudie ***Svenska folkets relation till motion och idrott***. Det beror på att ULF-studierna ger större möjlighet att särredovisa materialet utifrån aspekter som familjesituation, socioekonomi och bakgrund. Även om enkäterna delvis överlappar varandra, finns det alltså skäl att utnyttja dem båda i ett indicatorsystem rörande statens stöd till idrotten.

Inför 2016 lät SCB revidera de frågeställningar som rör ungas fritidsvanor med följderna att det inte möjligt att spegla förändring över tid.

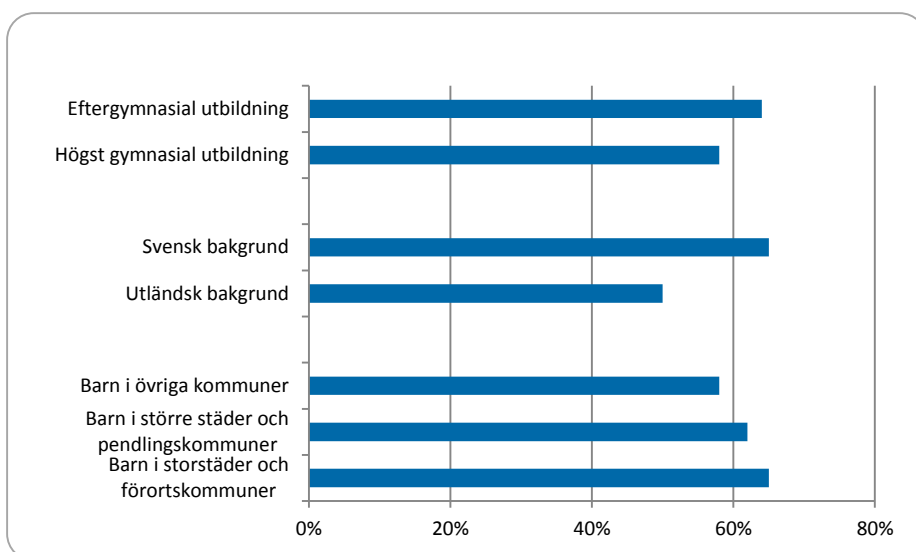

Figur 3.3.1. Andel barn 12-18 år som idrottar i en förening/klubb minst en dag i veckan 2015-2016

Källa: Barn-ULF

I figur 3.3.1 ovan redovisas åldersmässig svarsfördelning på frågan om man under en vanlig vecka brukar "träna idrott i någon klubb eller förening, till exempel spela fotboll, rida, simma eller något annat". Nästan två av tre unga i åldern 12-18 år (61 procent av samtliga) sade sig idrotta på detta sätt minst en gång i veckan. Vidare framkommer att deltagandet är högre i åldern 12-15 år än i åldern 16-18 år. Det är relativt små skillnader mellan könen i åldern 12-15 år, men en klar dominans av pojkar i åldern 16-18 år, vilket stärker tidigare indikationer av att flickor lämnar föreningsidrotten tidigare än pojkar.

I figur 3.3.2 redovisas ungas idrottande i relation till faktorer som hushållens utbildningsgrad, bakgrund och kommuntyp. Statistiken indikerar att barn till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning (64 procent mot 58 procent). Vidare idrottar barn med svensk bakgrund i större utsträckning än barn med utländsk bakgrund (65 procent mot 50 procent). Slutligen framkommer att idrottsdeltagandet är högre i storstäder och förortskommuner (65 procent) än i större städer (62 procent) och i övriga kommuner (58 procent).

Figur 3.3.2. Andel barn 12–18 år som idrottar i förening 2016, med avseende på hushållets utbildningsnivå, bakgrund och kommuntyp

Källa: Barn-ULF

Indikator 3.2 Barns och ungdomars deltagande i olika idrotter

Indikator 3.3 Tillgång till anläggningar

Uppgiftslämnare: Statistiska centralbyrån, Riksidrottsförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK), SKL

Indikatorerna 3.2 och 3.3 rör barns deltagande i olika idrotter och deras tillgång till anläggningar. Uppgifterna har tidigare hämtats från Statistiska centralbyråns (SCB) undersökningar av svenska folkets levnadsvanor (ULF). Som indikator betraktad har statistiken haft både styrkor och svagheter. En viktig förtjänst med SCB:s levnadsvaneundersökningar är att de innehåller uppgifter om hushållens socioekonomi, utbildningsgrad, bakgrund med mera, med följden att dessa data kunnat fördjupa bilden av idrottens tillgänglighet för olika grupper. Svagheten i materialet har varit att enkätfrågorna varit förhållandevis allmänt hållna samt att insamlingen endast skett periodvis, i praktiken vart åttonde år.

SCB har meddelat att systemet med fördjupningsfrågor i ULF-studien har avvecklats från och med 2016 och att uppgifterna till indikatorerna 3.2 och 3.3 inte

kommer att uppdateras. Av detta skäl har dessa indikatorer utgått i uppföljningen av statens stöd till idrotten. Vår ambition är emellertid att ersätta SCB:s statistik med nya data som kontinuerligt kan spegla ungas idrottande och socioekonomiska dimensioner.

I detta sammanhang kan det tilläggas att CIF under 2018 fått i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av det statliga och kommunala stödets betydelse och effektivitet för människors idrottande och motionerande. I uppdraget ingår att särskilt utgå från människors socioekonomiska, personliga och kulturella förutsättningar. Resultatet kommer att redovisas i maj 2019.

Indikator 3.4 Kvinnor och män på ledande positioner

Precisering: Andelen kvinnor och män på styrelsenivå i specialidrottsförbunden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

Riksidrottsförbundet samlar årligen in uppgifter om fördelningen mellan kvinnor och män i specialidrottsförbundens styrelser. En överblick ges i tabell 3.3.1. Av Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund (2016) hade 37 stycken (motsvarande 52 procent) en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser, det vill säga att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Det var en ökning med fyra förbund sedan 2015. Ett förbund var kvinnodominerat såtillvida att andelen män understeg 40 procent. I resterande 33 förbund var situationen den motsatta, det vill säga att andelen kvinnor understeg 40 procent. Nästan hälften, 46 procent, av specialidrottsförbundens styrelser hade således inte en jämställd sammansättning.

Tabell 3.3.1. Kvinnor och män i specialidrottsförbundens förbundsstyrelser 2016, grupperade

	Antal förbund	%
Kvinnodominerade förbund (andel kvinnor överstiger 60 %)	1	1
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	37	52
Mansdominerade förbund (andel män överstiger 60 %)	33	46

På grund av avrundning blir inte totalen 100 procent. Källa: RF/Specialidrottsförbunden.

Tabellerna 3.3.2 och 3.3.3 redovisar specialidrottsförbund med en majoritet kvinnor i sina förbundsstyrelser samt förbund med endast en eller inga kvinnor i sina förbundsstyrelser.

Tabell 3.3.2 visar att endast ett förbund är kvinnodominerat (på styrelsenivå): Svenska Ridsportförbundet. Övriga elva specialidrottsförbund i tabellen har visserligen fler kvinnor än män i sina styrelser, men de lever samtidigt upp till kriteriet för en jämställd sammansättning. Förbund med få eller inga kvinnor har minskat sedan 2015 års mätning från 14 till 12 stycken (tabell 3.3.3). Två förbund har inga kvinnor alls i sina förbundsstyrelser (jämfört med tre förbund 2015). Vidare kan konstateras att många av de förbund som har få eller inga kvinnor i sina styrelser är små rent medlemsmässigt.

Tabell 3.3.2. Specialidrottsförbund med en majoritet kvinnor i sin styrelse i absoluta tal, 2016

Förbund	Kvinnor	Män	Totalt
Ridsportförbundet	10	3	13
Bordtennisförbundet	4	3	7
Curlingförbundet	4	3	7
Draghundsportförbundet	4	3	7
Judoförbundet	4	3	7
Kanotförbundet	4	3	7
Konståkningsförbundet	4	3	7
Skidskytteförbundet	4	3	7
Bouleförbundet	5	4	9
Budo och kampsportförbundet	5	4	9
Gymnastikförbundet	5	4	9
Parasportförbundet	5	4	9

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Tabell 3.3.3. Specialidrottsförbund med en eller inga kvinnor i sin styrelse i absoluta tal, 2016

Förbund	Kvinnor	Män	Totalt
Amerikansk fotbollförbundet	0	9	9
Taekwondoförbundet	0	6	6
Bob och rodelförbundet	1	4	5
Gång och vandrarförbundet	1	5	6
Bowlingförbundet	1	6	7
Brottningsförbundet	1	6	7
Isseglarförbundet	1	6	7
Skateboardförbundet	1	6	7
Vattenskid- och wakeboardförb.	1	6	7
Biljardförbundet	1	9	10
Cricketförbundet	1	9	10
Racerbåtförbundet	1	12	13

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Ytterligare ett jämställdhetsmått för den svenska idrottsrörelsen är fördelningen mellan kvinnor och män på posterna ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden. Detta redovisas i tabell 3.3.4.

Tabell 3.3.4. Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden (SF) 2016

	Antal förbund	%
SF med kvinna som ordförande	17	24
SF med man som ordförande	54	76
SF med kvinna som generalsekreterare eller motsvarande	21	30
SF med man som generalsekreterare eller motsvarande	50	70

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Uppgifterna ovan visar en tydlig dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland de 71 förbunden innehas posten som ordförande av 17 kvinnor och 54 män. På positionen som förbundets högsta tjänsteman återfinns 21 kvinnor och 50 män. I rollen som ordförande för förbundets valberedningar återfinns för övrigt 18 kvinnor och 53 män. Tre förbund saknade helt kvinnor i sina valberedningar.

Den manliga dominansen på ledande positioner i den svenska idrottsrörelsen är än mer accentuerad i fråga om internationella uppdrag (se tabell 3.3.5). Totalt hade Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund 310 representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2016. Av dessa var 74 kvinnor och 236 män.

Tabell 3.3.5. Antal svenska idrottsledare som är representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2016 (andel inom parentes)

	Totalt	Varav män	Varav kvinnor
Internationella uppdrag	310 (100)	236 (76)	74 (24)

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

I tabell 3.3.6 redovisas specialidrottsförbundens styrelseledamöter fördelade på kön och ålder. Resultatet visar en tydlig dominans av kvinnor i den yngsta ålderskategorin (<30 år). Bland äldre åldersgrupper utgör männen en majoritet. I den äldsta ålderskategorin (>60 år) återfinns endast 24 kvinnor, mot 82 män.

Tabell 3.3.6. Ledamöter i specialidrottsförbundens styrelser, kön och ålder i absoluta tal 2016 (andel inom parentes)

Ålder	Kvinnor	Män	Totalt
< 30 år	31 (63)	18 (37)	49
30–45 år	72 (42)	99 (58)	171
46–60 år	87 (35)	165 (65)	252
> 60 år	24 (23)	82 (77)	106
Totalt	214 (37)	364 (63)	578

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Indikator 3.5 Kostnader för idrottsutövande

Precisering: Individens utgifter för idrottsrelaterade avgifter och utrustning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Hur stora belopp lägger Sveriges invånare på medlemsavgifter till föreningar och gym, träningskläder, idrottsutrustning och biljetter till idrottsevenemang? Sedan 2013 ingår sådana frågor i Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till idrott och motion*. Resultatet av 2016 års mätning redovisas i tabell 3.3.7.

Enkäter där de svarande ombeds att skatta sina årliga utgifter för specifika aktiviteter, såsom idrottsutövning, måste alltid hanteras med försiktighet och med beaktande av stora felmarginaler. Med denna reservation visar Riksidrottsförbundets studie att det svenska folket i genomsnitt lägger ner 7 400 kronor om året på idrottsrelaterad verksamhet. En närmare granskning visar även att kostnaderna fördelas olika mellan olika grupper. Som exempel har män i genomsnitt högre kostnader än kvinnor för idrottsrelaterad utrustning, konsumtion av idrottsmedier samt spel och vadslagning medan kvinnor har högre kostnader för medlems- och träningsavgifter. Vidare anger män något högre totala idrottsrelaterade kostnader jämfört med vad kvinnor gör (8 300 kronor för män och 6 500 kronor för kvinnor). En jämförelse av åldersgrupper visar att unga har högst kostnader för idrottsrelaterade avgifter (medlems- och träningsavgifter samt andra avgifter kopplade till idrott och motion).

I fråga om idrottens tillgänglighet för olika samhällsgrupper är det framför allt två resultat som förtjänar att lyftas fram. Det första handlar om boendeort. I likhet med tidigare mätning, framkommer att medlems- och träningsavgifter är betydligt lägre i små orter jämfört med större orter och storstäder. För de svarande som bodde i

samhällen med högst 10 000 invånare låg kostnaden för medlems- och träningsavgifter på i genomsnitt 800 kronor per år. Mot detta svarade personer boende i storstäder (större än 200 000 invånare) att de betalade 2 200 kronor.

Det andra resultatet handlar om kostnader och betalningsförmåga. En jämförelse mellan de svarande som uppgav lägst respektive högst disponibel hushållsinkomst visar att idrottsutgifterna är högre hos de som har högre inkomst – främst avseende medlems- och träningsavgifter, kläder, resor och konsumtion av medier.

Tabell 3.3.7. Fråga: Under de senaste tolv månaderna, hur mycket pengar skulle du uppskatta, på ett ungefär, att du för egen del har lagt ner på nedanstående? 2016 (kronor)

	Medlems-/ tränings- avgifter	Övriga avgifter	Tränings- kläder och skor	Utrustning	Biljetter	Idrotts- medier	Spel/ vad- slagning	Resor idrott & motion	Totala utgifter
TOTALT (6–80 år)	1 700	600	1 100	1 100	300	500	500	1 600	7 400
KÖN									
Män	1 500	600	1 100	1 400	500	800	800	1 600	8 300
Kvinnor	1 800	600	1 100	800	200	200	200	1 600	6 500
ÅLDER									
6–12 år	2 100	1 300	1 300	900	300	300	0	1 500	7 700
13–18 år	2 900	900	1 700	1 600	300	600	100	2 100	10 200
19–25 år	1 500	500	1 100	600	200	200	100	1 300	5 500
26–40 år	2 000	800	1 400	1 800	400	500	400	1 500	8 800
41–55 år	1 700	600	1 100	1 300	500	600	700	2 200	8 700
56–67 år	1 100	200	700	500	200	500	900	1 300	5 400
68–80 år	900	100	400	200	100	500	400	1 000	3 600
ORTSTORLEK									
> 10 000	800	300	1 000	2 200	200	500	400	800	6 200
10 000–50 000	1 400	700	1 100	1 100	300	500	500	1 600	7 200
50 001–200 000	1 700	500	1 100	900	300	500	500	1 400	6 900
< 200 000	2 200	700	1 100	1 000	500	400	400	2 200	8 500
FÖDELSELAND									
Sverige	1 800	700	1 100	1 200	300	500	500	1 700	7 800
Övriga Norden	1 100	200	900	500	200	300	400	600	4 200
Övriga världen	1 100	400	900	600	300	400	300	1 000	5 000
UTBILDNINGSNIVÅ									
Förgymnasial	1 600	700	1 000	700	300	500	300	1 200	6 300
Gymnasial	1 400	400	1 000	1 100	300	500	700	1 300	6 700
Eftergymnasial	2 000	800	1 300	1 400	400	400	300	2 300	8 900
DISPONIBEL INKOMST PER HUSHÅLL									
0–137 999 kr	1 300	300	800	400	200	500	400	700	4 600
138 000–187 999 kr	1 500	700	1 000	1 100	400	400	300	800	6 200
188 000–234 999 kr	1 400	600	1 000	1 100	300	300	400	1 500	6 600
235 000–302 999 kr	2 000	800	1 400	1 200	500	700	600	2 000	9 200
< 303 000 kr	2 500	800	1 400	1 700	300	500	800	3 800	11 800

Källa: RF/SCB. Svenska folkets relation till idrott och motion (skattade värden)

Empiriska tendenser målområde 3:

Målområde 3 redovisar indikatorer om idrottens tillgänglighet för olika människor utifrån faktorer som kön, ålder, socioekonomi, bakgrund med mera. Å ena sidan bekräftar statistiken tydligt den indikation som gavs i målområde 1 angående idrottens starka ställning hos det svenska folket. Merparten av de uppgifter som redovisats visar nämligen att idrott är en fritidsaktivitet som engagerar och aktiverar både unga och gamla, flickor som pojkar. Å andra sidan framkommer även att idrottens tillgänglighet varierar mellan olika befolkningsgrupper. Den överordnade empiriska tendensen är följaktligen att idrottens tillgänglighet samvarierar med människors socioekonomiska position. Det innebär att barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. Barn med sammanboende föräldrar idrottar mer än barn till ensamstående. Likaså idrottar barn i storstäder och förortskommuner mer än barn boende på landsbygden. I fråga om etnicitet är indikationen att unga med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning än unga med svensk bakgrund.

I målområdet studeras även kvinnors och mäns representation på ledande positioner i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Här visar statistiken att den jämställdhet som präglar medlemskårens sammansättning inte återspeglas i idrottsrörelsens centrala styrelserum. 33 av idrottsrörelsens 71 specialidrottsförbund är mansdominerade, såtillvida att andelen män i förbundsstyrelsen överstiger 60 procent. Endast ett förbund är kvinnodominerat. Än starkare är den manliga dominansen på posterna som ordförande och generalsekreterare samt i svenska idrottsledares representation i internationella idrottsorganisationer.

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande, huruvida idrotten bidrar till utvecklingen av en god etik, det sociala ledarskapets betydelse med mera.

En viktig utgångspunkt för statens idrottspolitik är antagandet att föreningsidrotten genererar positiva externa effekter i form av demokrati, jämställdhet och sunda etiska ideal. Dessa är därför självklara aspekter i ett indikatorsystem om effekterna av statens stöd till idrotten. Det bör dock påpekas att direkta orsaks-samband mellan idrottsutövning och olika former av socialiserande effekter är synnerligen svåra att vetenskapligt belägga. Särskilt problematiskt är det att använda befintlig statistik för att bedöma människors subjektiva upplevelser av exempelvis inflytande och delaktighet. Samtliga indikatorer i detta målområde måste därför betraktas som förhållandevis trubbiga mätinstrument inom ett komplext och svårfångat område.

Målområde 4 innehåller tre indikatorer. De första två mäter ledaruppdrag och utbildning bland unga utifrån antagandet att förtroendeuppdrag och lärgrupper stärker ungas inflytande och delaktighet. Den tredje indikatorn avser dopningskontroller som mått på etik inom idrotten.

Indikator 4.1 Ungdomar och uppdrag som ledare

Precisering: Antal/andel barn och ungdomar (6–25 år) med uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem eller motsvarande i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Ett sätt att mäta ungdomars delaktighet och inflytande inom idrotten är att studera i vilken omfattning de innehar olika former av uppdrag som ledare, tränare eller styrelseledamot. En sådan fråga ingår i Riksidrottsförbundets årliga studie *Svenska folkets relation till motion och idrott* (jfr indikator 1.4). Skattning av 2016 års undersökning indikerar att 251 000 unga hade olika former av ledaruppdrag. Detta är betydligt färre än i 2015 års mätning, då uppskattningsvis 318 000 unga hade ledaruppdrag. Märkbart är även att nedgången nästan uteslutande avser åldersgruppen 19–25 år (i form av en minskning från 144 000 ledare 2015 till endast 62 000 under 2016). Uppgifterna måste hanteras med försiktighet – det kan

inte med automatik tolkas som en reell nedgång av andelen unga med ledaruppdrag. Problemet är att Riksidrottsförbundets enkätstudie baseras på skattningar utifrån ett begränsat antal svar. Därtill var bortfallet 2016 relativt stort. Av 5 000 tillfrågade besvarades enkäten av 1 970 personer. Detta leder till stora felmarginaler och ökad osäkerhet om uppgifternas tillförlitlighet. Med denna reservation finns det skäl att i kommande mätningar bevaka utvecklingen av denna indikator och särskilt nedgången bland ledare i ålderskategorin 19-25 år.

Tabell 3.4.1. Unga som uppger att de är aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare, funktionär eller liknande i en idrottsförening 2016, skattning av antalet personer i riket

Ålder	Antal	%
6–12 år	42 000	5
13–18 år	147 000	23
19–25 år	62 000	7
Totalt	251 000	11

Källa: RF/SCB. Svenska folkets relation till idrott och motion

Kompletterande uppgifter om unga och förtroendeuppdrag återfinns i den stora enkätstudie som CIF genomförde 2015 tillsammans med analysföretaget Ramböll Management Consulting. Enkäten besvarades av 6 325 föreningar. Samtliga Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund fanns representerade i materialet.

I studien kartlades bland annat ungas deltagande i föreningarnas demokratiska processer. Av enkätsvaren att döma saknar tre av fyra idrottsföreningar styrelseledamöter under 25 år. Totalt sett visade undersökningen att 7 procent av samtliga styrelseledamöter var under 25 år.

Skillnaderna mellan Riksidrottsförbundets egna uppgifter och de data som framkom i CIF:s studie kan delvis förklaras av enkäternas olika frågeställningar. I **Riksidrottsförbundets enkätstudie undersöks om unga varit ”aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande”**. I CIF:s föreningsstudie undersöktes endast om de unga haft styrelseuppdrag. Olikheterna i uppgifterna kan därmed tolkas som att många unga visserligen är aktiva som ledare, men inte främst på styrelsenivå.

Indikator 4.2 Ideella ledares utbildning

Precisering: Antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studie- verksamhet

Uppgiftslämnare: SISU Idrottsutbildarna

Källa: SISU Idrottsutbildarna

Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (SISU) är idrottens studie- och utbildningsorganisation. Verksamheten finansieras genom statsanslag från Utbildningsdepartementets budget samt via bidrag från landsting och kommuner. SISU:s statliga stöd regleras alltså inte i regeringens särskilda förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet. Förbundets aktiviteter ingår därför inte heller i CIF:s uppföljningsuppdrag rörande statens idrottspolitik. Samtidigt utgör omfattningen på SISU:s studieverksamhet ett intressant mått på idrottsrörelsens utbildningsinsatser. I tabell 3.4.2 redovisas därför antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet under perioden 2011–2016.

Tabell 3.4.2. Arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet 2011–2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Arrangemang	105 719	112 278	110 943	126 807	134 692	140 611
Deltagare	824 585	916 269	915 045	1 026 376	1 086 232	1 114 836
Andel kvinnor (%)	41	43	44	43	44	45
Studietimmar	1 696 853	1 777 800	1 617 533	1 676 329	1 737 112	1 737 462

Källa: RF/SISU/IdrottOnline - Utbildning

SISU:s folkbildningsverksamhet har ökat markant och i det närmaste kontinuerligt sedan 2011. Enligt uppgifter från SISU är ökningen främst ett resultat av ökade statsbidrag.

Indikator 4.3 Dopning

Precisering: Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige fördelat på dopningsklass, kön och idrottsnivå

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svensk Antidoping (tidigare Antidopinggruppen)

I Sverige är det Riksidrottsförbundet som ansvarar för antidopningsarbetet. Verksamheten är brett upplagt och inkluderar ett stort antal aktörer. Den av RF-stämman valda Dopningkommissionen utgör ett överordnat expertorgan som övervakar att idrottens regelverk efterlevs och anmäler förseelser mot dopningsreglerna till berörda specialidrottsförbund. För det operativa arbetet svarar Riksidrottsförbundets antidopinggrupp. Det är dessa tjänstemän som genomför själva kontrollprogrammet, reviderar listan över dopningsklassade läkemedel, handlägger bestraffningsärenden med mera. Till sin hjälp har de 70 legitimerade dopningskontrollansvariga funktionärer. I bestraffningsfrågor finns Dopningnämnden för domar i första instans och Riksidrottsnämnden som högsta beslutande organ. Vidare kan tilläggas att alla specialidrottsförbund har egna antidopningsprogram och att även Riksidrottsförbundets 21 distriktsförbund arbetar förebyggande mot dopning.⁴

För 2017 avsatte regeringen ett anslag på 32 miljoner kronor för insatser mot dopning. Riksidrottsförbundets insatser på området bör därför inkluderas i en uppföljning av statens idrottspolitik. Dopning är dessutom ett tydligt brott mot idrottens regelverk (och ofta även mot svensk lagstiftning), vilket motiverar att dopningsförseelser kan användas som indikator för etiken inom idrottsrörelsen. RF:s statistik i fråga om dopningsprover och bestraffningar speglar dock i första hand den egna antidopningsverksamheten – det är inte ett mått på det allmänna bruket av dopningsmedel inom varken idrottsrörelsen eller i det omgivande samhället. Antalet kontroller styrs av Dopningkommissionen utifrån bedömningar av behov och tillgången av medel. Därtill är kontrollerna inte slumpvisa, utan främst inriktade på elitidrottare och sådana idrotter där dopning anses ge förbättrad tävlingsprestation.

I tabell 3.4.3 redovisas aktuella uppgifter om antalet dopningsprov och bestraffade i Sverige under perioden 2006–2016. Statistiken visar att Riksidrottsförbundet genomförde 3 261 dopningskontroller under 2016. Totalt fälldes 21 personer för dopningsförseelse. Antalet är lägre än 2015 och 2014, då 25 respektive 37 personer

⁴ För uppgifter om antidopningsverksamheten i Sverige, se www.rf.se.

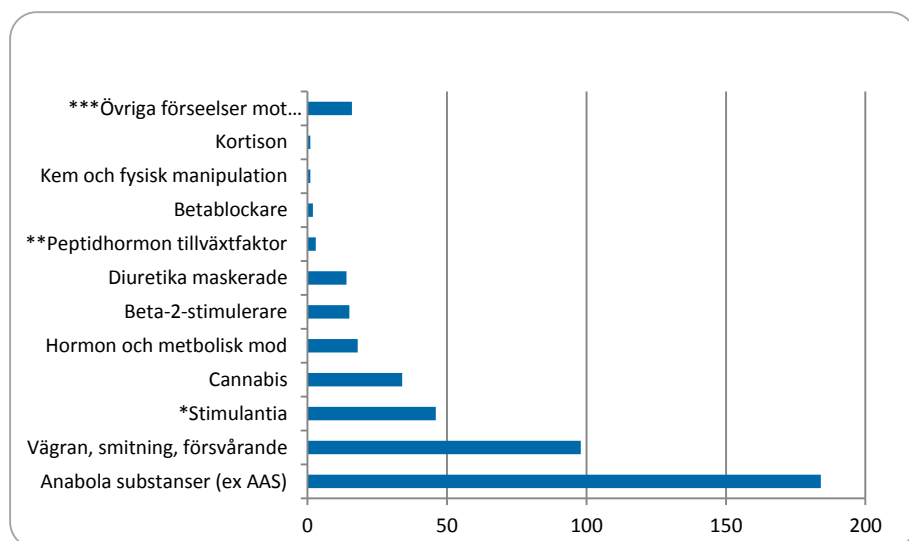
fälldes. Statistiken visar även att de allra flesta som fälls för dopningsbrott är män. Över tid har dock antalet bestraffade kvinnor ökat.

Tabell 3.4.3. Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige 2006–2016

År	Antal prov	Antal bestraffade män	Antal bestraffade kvinnor	Antal bestraffade totalt	Andel bestraffade (%)
2006	3 556	17	1	18	0,5
2007	3 601	18	0	18	0,5
2008	3 607	23	1	24	0,7
2009	3 568	28	1	29	0,8
2010	3 950	40	0	40	1,0
2011	3 902	33	0	33	0,8
2012	3 668	34	0	34	0,9
2013	3 434	19	0	19	0,6
2014	3 146	33	4	37	1,0
2015	3 057	24	1	25	0,8
2016	3 261	17	4	21	0,6
TOTALT	38 750	286	12	298	0,8

Källa: RF/Svensk Antidoping

I figur 3.4.1. redovisas antal dopningsförelser under perioden 2004–2016 fördelade efter dopningsklass.

Figur 3.4.1. Antal dopningsförelser per dopningsklass 2004–2016 *Varav 11 förelser avser kokain **Avser dopning med EPO ***Övriga förelse mot dopningsreglerna, 10 idrottsutövare och 6 idrottsledare. Källa: RF/Svensk Antidoping

Riksidrottsförbundets antidopinggrupp Svensk Antidoping sammanställer även uppgifter om den idrottsliga nivå de bestraffade befinner sig på. Resultatet (tabell 3.4.4) visar att en majoritet av de bestraffade under perioden 2006–2016 tillhör kategorin motionärer, det vill säga individer som inte deltar i tävlingssammanhang. Näst störst är gruppen elitidrottare (tävlande i individuell gren internationellt eller i landslag och spelare inom lagbollsporters högsta serier och landslag), följt av tävlingsaktiva på lägre nivå.

Tabell 3.4.4. Antal bestraffade dopningsfall 2006–2016, fördelat på idrottsnivå (andel inom parentes)

År	Elit	Tävling	Motion
2006	11	0	7
2007	4	5	9
2008	6	3	15
2009	3	6	20
2010	11	6	23
2011	12	3	18
2012	13	9	12
2013	5	4	10
2014	16	3	18
2015	11	1	13
2016	12	3	6
TOTALT	104 (35)	43 (14)	151 (51)

Källa: RF/Svensk Antidoping

Empiriska tendenser målområde 4:

Målområde 4 handlar om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande samt huruvida idrotten bidrar till utveckling av god etik.

Möjlighet till inflytande mäts via statistik om ungas ledaruppdrag samt av omfattningen på SISU Idrottsutbildarnas utbildningsverksamhet. Redovisningen SISU Idrottsutbildarna visar att antalet bidragsberättigade arrangemang och deltagare ökat kontinuerligt under en följd av år. Samtidigt visar 2016 års statistik från Riksidrottsförbundet en förhållandevis kraftig minskning jämfört med 2015 av antalet unga som uppger sig vara aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande i en idrottsförening. Minskningen rör nästan uteslutande äldre unga (19-25 år). Denna minskning är inte statistiskt säkerställd.

Statistik från Riksidrottsförbundets antidopinggrupp visar att antalet kontroller 2016 uppgick till 3 261 stycken samt att totalt 21 personer fälldes för dopningsförseelser. Antalet fällda var lägre än 2015, då 25 personer fälldes.

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån svensk idrott på elitnivå kan hävda sig i internationella sammanhang.

I målområde 5 ingår sammanlagt fem indikatorer. Dessa omfattar en rad skilda aktiviteter och prestationer på elitidrottens område, från medaljer i internationella idrottstävlingar till deltagande i talangutvecklingsprogram och antalet studenter vid landets riksidsrottsgymnasier.

Indikator 5.1 Medaljer i internationella mästerskap

Precisering: Antalet erhållna medaljer i internationella mästerskap

Uppgiftslämnare: Riksidsrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Källa: Specialidsrottsförbunden, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

I indikator 5.1 redovisas svenska idrottsprestationer i internationella mästerskap. Redogörelsen görs med förbehållet att det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som mellan idrotter. För en mer ingående diskussion om denna problematik, se CIF:s rapport *För framtids segrar* (2012), kapitel 1.

Hur har svenska elitidrottare presterat i internationella tävlingssammanhang? Enligt uppgifter från Riksidsrottsförbundet deltog 134 av landets 222 landslagstrupper i ett VM eller motsvarande under 2016. Totalt bärgades 151 medaljer, varav 52 guld, 42 silver och 57 brons (se tabell 3.5.1). Antalet medaljer är det lägsta sedan 2011. Samtidigt är det viktigt att påminna om att antalet erhållna medaljer både påverkas av svenska landslagstruppers faktiska prestationer och antalet mästerskap. Bedömningar av den samlade svenska elitidrottens utveckling över tid kan således inte göras enbart utifrån antalet vunna medaljer på aggregerad nivå.

Tabell 3.5.1. Svenska medaljer vid senaste VM eller motsvarande 2011–2016

År	Guld	Silver	Brons	Totalt
2016	52	42	57	151
2015	59	70	87	216
2014	47	68	69	184
2013	58	83	90	231
2012	79	91	102	272
2011	64	73	88	225

Källa: Riksidrottsförbundet/Specialidrottsförbunden

Flest medaljer 2016 togs av de trupper och förbund som redovisas i tabellerna 3.5.2 och 3.5.3.

Tabell 3.5.2. Landslag som tog flest medaljer i VM eller motsvarande 2016

Förbund	Landslag	Totalt	Guld	Silver	Brons
Budo- och kampsporfsförb.	Armbrytning	19	5	7	7
Budo- och kampsporfsförb.	Muay Thai	10	1	4	3
Skyttesportförbundet	Viltmålslandslaget	7	2	4	1
Bågskytteförbundet	Fältlandslaget	6	1	2	3
Castingförbundet	Flugkastning	6	1	3	2

Källa: Riksidrottsförbundet/Specialidrottsförbunden

Tabell 3.5.3. Specialidrottsförbund med minst 10 medaljer i VM eller motsvarande 2016

Förbund	Medaljer
Budo och kampsporfsförbundet	44
Orienteringsförbundet	10

Källa: Riksidrottsförbundet/Specialidrottsförbunden

Flest medaljer togs av Budo och kampsporfsförbundet: hela 44 medaljer, varav 19 stycken i armbrytning och 10 stycken i thaiboxning (Muay Thai). Därefter följde Orienteringsförbundet med sammanlagt 10 medaljer.

Riksidrottsförbundets data medger inte analyser över tid. Det gör däremot SOK:s statistik. Tabell 3.5.4 och 3.5.5 redovisar antal placeringar vid olympiska sommar- och vinterspel från 1998 till 2018.

Tabell 3.5.4. Sveriges resultat vid sommar-OS 2000–2016

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2016 Rio de Janeiro	154	2	6	3	0	6	3	3	2	25
2012 London	136	1	4	3	5	5	4	5	2	29
2008 Peking	123	0	4	1	5	5	4	3	9	31
2004 Aten	115	4	1	2	8	5	2	1	4	27
2000 Sydney	158	4	5	3	5	2	6	4	3	32

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Tabell 3.5.5. Sveriges resultat vid vinter-OS 1998–2018

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2018 Pyeongchang	110	7	6	1	5	9	2	4	3	37
2014 Sotji	106	2	7	6	2	4	5	6	3	35
2010 Vancouver	105	5	2	4	8	3	2	3	3	30
2006 Turin	105	7	2	5	4	3	4	0	5	30
2002 Salt Lake City	102	0	2	4	4	2	2	2	2	18
1998 Nagano	99	0	2	1	2	1	4	3	2	15

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Tabellerna vittnar om att många svenska elitidrottare och lag konkurrerar om medaljer i olympiska sammanhang. Därtill visar statistiken en positiv utvecklingskurva. I vinterspelen har antalet placeringar ned till 8:e plats mer än fördubblats under perioden: från 15 placeringar 1998 till 37 placeringar 2018. I sommarspelen har antalet placeringar varit förhållandevis konstant, även om antalet svenska deltagare pendlat från 115 i Aten 2004 till 158 i Sydney 2000.

I tabell 3.5.6 redovisas antal svenska deltagare samt resultat vid paralympiska sommar- respektive vinterspel under perioden 1988–2018. Tabellen visar att både antalet deltagare och nationer ökat markant sedan 1988 – och därmed även konkurrensen om medaljer. För svenskt vidkommande går denna trend även att utläsa i förlorade positioner i den sammanlagda nationsplaceringen och i antalet erhållna medaljer. En jämförelse mellan sommar- respektive vinterspelen visar att svenska paralympier tagit flest medaljer under sommarspelen, men att Sveriges nationsplacering varit något bättre i vinterspelen. Jämförelser mellan sommar- och vinterspelen är dock problematiska, eftersom antalet idrottsgrenar och deltagande nationer är betydligt högre på det paralympiska sommarprogrammet än vid vinterspelen.

Tabell. 3.5.6. Sveriges resultat i Paralympics 1988–2018

	Antal deltagare/ Antal nationer	Sveriges nationsplacering	Svenska medaljer		
			1:a	2:a	3:a
Paralympiska sommarspel					
2016 Rio de Janeiro	4 328/159	49	1	4	5
2012 London	4 302/164	29	4	4	4
2008 Peking	3 951/146	24	5	3	4
2004 Aten	3 808/135	21	8	7	6
2000 Sydney	3 881/122	29	5	6	10
1996 Atlanta	3 259/104	13	12	14	11
1992 Barcelona	3 001/83	18	7	22	9
1988 Seoul	3 060/60	6	42	38	23
Paralympiska vinterspel					
2018 Pyeongchang	567/49	24	0	1	0
2014 Sotji	538/45	11	1	2	1
2010 Vancouver	502/44	19	0	0	2
2006 Turin	474/38	19	0	0	1
2002 Salt Lake City	416/36	19	0	6	3
1998 Nagano	562/31	19	0	1	5
1994 Lillehammer	471/31	8	3	3	2
1992 Tignes/Albertville	365/24	12	1	1	2
1988 Innsbruck	377/22	9	3	7	5

Källa: Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommité

Indikator 5.2 Medaljkapacitet i skilda idrotter

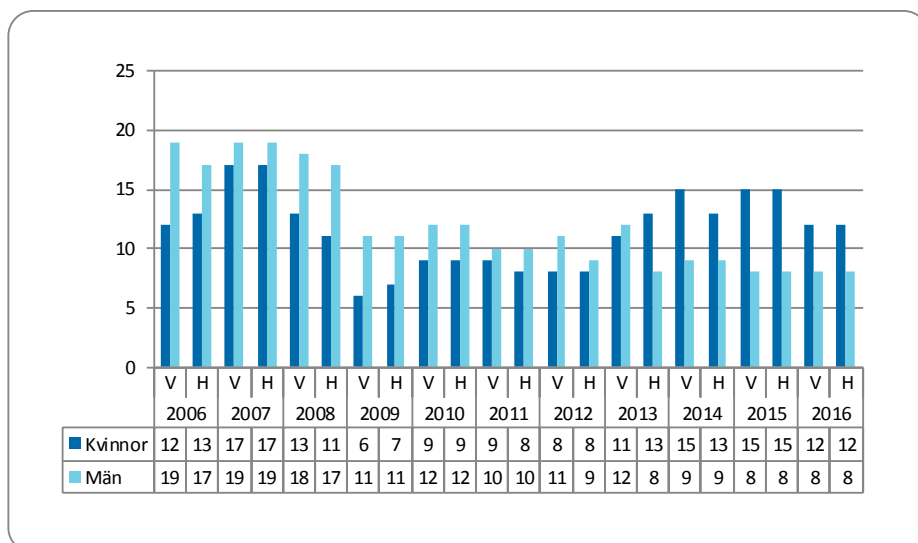
Precisering: Antal elitaktiva/lag (medaljpositioner) med kapacitet att ta medalj i OS eller VM fördelat på kön respektive vinter-/sommaridrott.

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

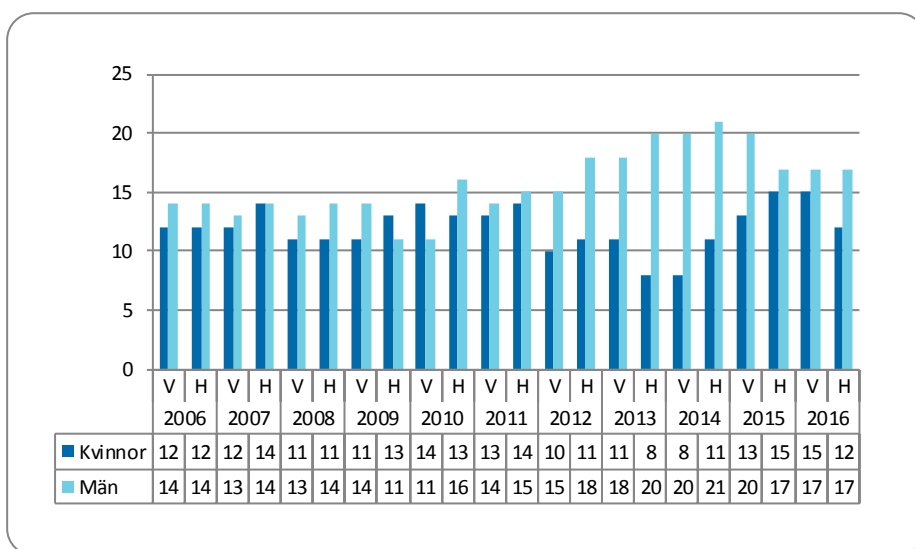
SOK använder måttet medaljkapacitet för att bedöma svenska elitaktivas potential till medalj i internationella tävlingssammanhang. Måttet är framåtblickande men baseras på tidigare genomförda prestationer. Med medaljkapacitet avses nämligen personer som tagit medalj i högsta internationella konkurrens ett flertal gånger under den senaste tvåårsperioden.

I figur 3.5.1 och 3.5.2 redovisas medaljkapaciteten hos svenska olympiska idrottare under perioden 2006–2016 (fördelat på höst och vår). Resultatet visar att antalet personer med medaljkapacitet i olympiska sommaridrotter var högst under periodens första hälft, 2006–2008. Sedan 2009 har antalet kvinnor med medaljkapacitet återigen ökat, medan antalet män med medaljkapacitet tvärtom fortsatt att minska. I vinteridrotter har antalet elitaktiva med medaljkapacitet tvärtom ökat något under periodens andra hälft.

Figur 3.5.1. Antal elitaktiva med medaljkapacitet i olympiska sommaridrotter 2006–2016, män och kvinnor (V=vår, H=höst)

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Figur 3.5.2. Antal elitaktiva med medaljkapacitet i olympiska vinteridrotter 2006–2016, män och kvinnor (V=vår, H=höst)

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Enligt SOK:s bedömning har stabil konkurrensnivå lyckats upprätthållas över tid i olympiska vinteridrotter genom att man successivt kunnat ersätta de olympier som slutar med nya förmågor via sitt talangprogram. Det ökade antalet medaljer (tabell 3.5.5) förklaras främst av ett bättre utfall i relation till antal olympier med medaljkapacitet samt strategiska insatser för att höja kvaliteten i SOK:s tekniska förberedelser och stöd på plats under mästerskapen.

Indikator 5.3 Kostnader för landslagsverksamhet

Precisering: Specialidrottsförbundens utgifter för landslagsverksamhet inklusive förberedelse för landslagsverksamhet

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

År 2016 redovisade Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund med landslagsverksamhet en total omsättning på 1 886 miljoner kronor. Samma år redovisade förbunden landslagskostnader på drygt 545 miljoner kronor. Det motsvarar 29 procent av förbundens totala omsättning. Dessutom är det betydligt mer än 2015 då landslagskostnaderna uppgick till 455 miljoner kronor.

Men kostnaderna är inte jämnt fördelade mellan förbunden. I tabell 3.5.7 redovisas de fem förbund med högst respektive lägst landslagskostnader 2016. Störst utgifter hade Svenska Fotbollförbundet med 135 miljoner kronor. Lägst utgifter redovisade Svenska Racerbåtförbundet med 80 000 kronor samt Svenska Frisbeesportförbundet med 150 000 kronor.

Tabell 3.5.7. Specialidrottsförbund med högst respektive lägst faktiska kostnader för landslagsverksamhet 2016

Högst kostnader	Kronor	Lägst kostnader	Kronor
Fotboll	135 000 000	Racerbåt	80 000
Skidor	103 000 000	Frisbee	150 000
Ishockey	35 000 000	Issegling	200 000
Handboll	24 000 000	Biljard	440 000
Ridsport	18 000 000	Bob och rodel	470 000

Källa: Riksidrottsförbundet/Specialidrottsförbunden

Ytterligare ett sätt att åskådliggöra de stora skillnaderna i specialidrottsförbundens landslagskostnader är att gruppera förbunden i olika utgiftskategorier. Resultatet visas i tabell 3.5.8. Av tabellen framgår att de fem förbund med störst landslagskostnader svarar för 58 procent av utgifterna för samtliga 66 förbund med landslagsverksamhet. Dessa fem förbund har en sammantagen landslagskostnad på drygt 314 miljoner kronor. Den stora majoriteten förbund har dock betydligt lägre utgifter. Hela 41 förbund har utgifter som understiger fem miljoner kronor. Tillsammans svarar dessa förbund för endast 12 procent av specialidrottsförbundens totala landslagskostnader.

Tabell 3.5.8. Specialidrottsförbundens kostnader för landslagsverksamhet 2016, grupperade

Kostnader	Antal förbund	Totala kostnader i varje kategori (kr)	Varje kategoris andel av totala kostnader (%)
< 15 miljoner kr	5	314 665 069	58
10–15 miljoner kr	6	70 992 506	13
5–10 miljoner kr	14	93 105 937	17
1–5 miljoner kr	23	55 906 491	10
> 1 miljon kr	18	10 778 865	2
TOTALT	66	545 448 868	100

Källa: Riksidrottsförbundet/Specialidrottsförbunden

Ett förbunds landslagskostnader är givetvis avhängigt dess totala ekonomi. I tabell 3.5.9 redovisas förbunden med högst respektive lägst andel landslagskostnader i relation till sin totala omsättning.

Tabell 3.5.9. Specialidrottsförbund med hög respektive låg andel landslagskostnader 2016, i relation till total omsättning

	Förbund med hög andel kostnader *			Förbund med låg andel kostnader **			
	Omsättning (kr)	Kostnader för landslag (kr)	%	Omsättning (kr)	Kostnader för landslag (kr)	%	
Skidor	55 753 000	103 000 000	185	Racerbåt	2 434 059	82 000	3
Flygsport	4 619 937	3 854 000	83	Frisbee	3 159 811	151 400	5
Cricket	3 131 329	2 271 193	73	Motorcykel	39 698 184	2 895 000	7
Skidskytte	24 256 158	12 750 000	53	Bilsport	34 436 217	3 257 063	9

*> 50 procent. **<10 procent.

Källa: Riksidrottsförbundet/Specialidrottsförbunden

Slutligen redovisas även landslagskostnadernas utveckling över tid. Som framgår av tabell 3.5.10 har förbundens kostnader för landslagsaktiviteter 2009–2016 pendlat mellan 25 procent (2010) och 34 procent (2013). Det bör dock understrykas att förändringarna i förbundens totala landslagskostnader påverkas starkt av att Svenska Fotbollförbundets kostnader varierar kraftigt. För 2013 låg deras kostnader för landslagen på 211 miljoner kronor, medan utgifterna 2014 sjönk till 93 miljoner kronor. För 2016 blev kostnaderna 135 miljoner kronor. Variationer av detta slag får givetvis stor effekt på den samlade statistiken.

Tabell 3.5.10. Specialidrottsförbundens landslagskostnader och totala omsättning 2009–2016

År	Kostnader landslag (miljoner kr)	Kostnader för landslag, andel av total omsättning (%)	Total omsättning (miljoner kr)
2016	545	29	1 886
2015	455	27	1 713
2014	442	27	1 628
2013	561	34	1 648
2012	462	28	1 636
2011	418	26	1 593
2010	371	25	1 455
2009	394	27	1 459

Källa: Riksidrottsförbundet/Specialidrottsförbunden

Indikator 5.4 Deltagare i talangutvecklingsverksamhet

Precisering: Antal deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: SOK:s topp- och talangprogram

Indikator 5.4 mäter antalet deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar.

Indikatorn har tidigare redovisat antal aktiva och lag som tilldelades riktat stöd ur

den samlade och fleråriga elitsatsning som inrättades 2009, efter att regeringen tillfört särskilda medel via AB Svenska Spels överskott. Denna särskilda elitsatsning pågick 2009–2012 och har därefter inte förlängts.

Mot denna bakgrund baseras indikator 5.4 på antalet deltagare i SOK:s topp- och talangprogram hösten 2016 (tabell 3.5.11). Uppgifterna redovisas med reservation för att SOK:s topp- och talangprogram i dag är helt och hållet finansierat via privata medel. Till följd av den särskilda elitsatsningens slopande och nya bidragsprinciper i Riksidrottsförbundets fördelning av elitstöd tilldelas SOK endast statsbidrag för sitt tekniska ledningsuppdrag, det vill säga till insatser för att OS-trupperna ska ha goda prestationsförutsättningar på plats under olympiska spel. I bidraget ingår inte insatser för att stärka olympiers prestationsförmåga via talangutveckling, träningsläger, kompetensstöd med mera. Sådana aktiviteter finansierar i dag SOK helt och hållet genom sponsorintäkter. SOK:s talangutvecklingsverksamhet ingår följaktligen inte i det statliga idrottsstödet som CIF har till uppgift att följa upp. Däremot är det värdefulla uppgifter som tillhandahålls av SOK för att möjliggöra en samlad redovisning av svensk elitidrotts förutsättningar och existensvillkor.

Tabell 3.5.11. Antal deltagare i SOK:s topp- och talangprogram, hösten 2016

		Kvinnor	Män	Totalt kvinnor/män	Lag
Sommaridrotter	Talang	32	39	71	6
	Topp	12	5	17	2
Vinteridrotter	Talang	15	12	27	1
	Topp	12	15	27	1
TOTALT	Talang	47	51	98	7
	Topp	24	20	44	3

Källa: SOK:s topp- och talangprogram

Indikator 5.5 Specialidrott i gymnasieskolan

Precisering: Antal flickor och pojkar vid riksrekryterande idrottsgymnasier (RIG)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Riksidrottsförbundet

För ungdomar på hög idrottslig nivå finns möjlighet att kombinera gymnasiestudier med en elitsatsning inom ramen för riksidrottsgymnasierna. Systemet är utformat så att studenterna läser ett nationellt gymnasieprogram och utnyttjar studiemomentet individuellt tillval för den egna specialidrotten. I tabell 3.5.12 redovisas

riksidrottsgymnasiernas dimensionering under perioden 2005–2017 fördelad på treårsperioder.

Tabell 3.5.12. Riksidrottsgymnasier (RIG) 2005–2017, dimensionering angiven i antal elever

	2005–2008	2008–2011	2011–2014	2014–2017
Specialidrottsförbund	37	36	32	31
Anordnarkommuner	50	49	44	43
RIG-orter	62	58	51	52
Elever (per tre år)	1 136	1 297	1 204	1 229

Källa: Riksidrottsförbundet

Enligt Riksidrottsförbundet ska specialidrottsförbunden fördela sina platser enligt principen att det underrepresenterade könet ska uppgå till minst 40 procent. Undantag från denna fördelningsprincip har beviljats för idrotterna bandy, motocross och bilsport.

Empiriska tendenser målområde 5:

Det är alltid vanskligt att bedöma en nations elitidrottsliga framgångar utifrån statistik över segrar och medaljer. Långtifrån alla idrotter anordnar årliga mästerskap. Till detta kommer tävlingsidrottens inneboende nyckfullhet av tillfälligheternas spel, formsvackor och så vidare samt att förutsättningarna för att ta medaljer är olika beroende på skilda idrotters internationella popularitet och olika mästerskaps status. Med dessa reservationer tog svenska landslagstrupper 151 medaljer i VM eller motsvarande 2016. Antalet medaljer är det lägsta sedan 2011.

Jämförelser av olika idrotters internationella framgångar försvåras alltid av att antalet mästerskap och därmed även potentiella medaljchanser varierar kraftigt mellan idrotter. Med denna reservation kan det konstateras att svensk idrott ofta har stora internationella framgångar i små och förhållandevis resurssvaga idrotter, vilka inte alltid uppmärksammas i media. Som belysande exempel kan nämnas att landslagen för armbrytning och Muay Thai var särskilt framgångsrika under 2016.

Vidare visar statistiken att svenska specialidrottsförbunds kostnader för elitverksamhet varierar kraftigt. De fem förbunden med störst landslagskostnader svarar för hela 58 procent av de totala utgifterna för samtliga 66 förbund med landslagsverksamhet. 41 förbund redovisar samtidigt landslagskostnader på under fem miljoner kronor. Ur ett tidsperspektiv har idrottsrörelsens totala landslagskostnader ökat kraftigt sedan 2009, likaså förbundens samlade omsättning.

4. Centrum för idrottsforsknings verksamhet 2017

CIF har enligt förordningen SFS 2002:787 till uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten. CIF ska också skapa förutsättningar för sam-arbeten mellan forskare vid universitet och högskolor samt andra engagerade inom området.

CIF är den enda centrala aktören i Sverige med kompetens och erfarenhet om forskning och uppföljning inom området idrott och fysisk aktivitet. CIF har också en nära dialog med idrottsrörelsen och dess samlade organisation Riksidrottsförbundet.

CIF är administrativt knutet till Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) i Stockholm och har även sina lokaler vid GIH.

Stödja och initiera idrottsforskning

En stor andel av CIF:s intäkter går till att finansiera forskning om idrott och fysisk aktivitet. Intäkterna kommer dels från Socialdepartementet via Riksidrottsförbundet, dels från Utbildningsdepartementet. Tabell 4.1 visar CIF:s intäkter de senaste fem åren.

Tabell 4.1. Intäkter till CIF 2013–2017, i tusental kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Utbildningsdepartementet	6 837	6 978	7 027	7 122	7 229
Socialdepartementet via RF	16 000	16 000	16 000	18 000	19 000
Summa	22 837	22 978	23 027	25 122	26 229

Inför 2018 har CIF:s styrelse avsatt cirka 21,3 miljoner kronor till att finansiera forskning inom idrott och fysisk aktivitet, vilket är nästan 78 procent av den totala budgeten för 2018. I tabell 4.2–4.4 och figur 4.1–4.4 redovisas hur forskningsbidrag

har fördelats till tjänster och projekt under de senaste åren. Notera att utbetalningen av beviljade bidrag ett givet år sker först påföljande år.

Strategiska satsningar

CIF gör också strategiska satsningar. Under flera år har styrelsen valt att premiera högkvalitativ idrottsforskning med inriktning på barn- och ungdomsidrott. Syftet är bland annat att utveckla ny kunskap som kan bidra till en förbättrad jämlik hälsa för kommande generationer. Inför 2018 har CIF beviljat drygt 4,1 miljoner kronor till projekt och tjänster som rör barn- och ungdomsidrott.

CIF har också under senare år valt att satsa extra på forskning om elitidrott för att bidra till att öka svensk idrotts internationella konkurrenskraft. Därtill ska forskningens resultat stödja individer och lag delaktiga i en elitsatsning eller belysa elitidrottens villkor och roll i samhället. Inför 2018 har styrelsen beviljat drygt 7,4 miljoner kronor till projekt och tjänster som har frågeställningar kring elitidrott.

Forskningen om idrott och fysisk aktivitet utvecklas kontinuerligt. Att uppmuntra forskning med tvärvetenskapliga frågeställningar kan i sin tur leda till än mer innovativ forskning. Idrottsforskning är särskilt lämpad för tvärvetenskapliga studier eftersom idrott och fysisk aktivitet är ämnesområden som skapar bryggor mellan olika akademiska discipliner. CIF gjorde därför under 2016 en extra utlysning till etablering av gränsöverskridande och nyskapande forskningsprojekt. Totalt beviljades 1,6 miljoner kronor fördelat på tre projekt. Ytterligare tre projekt beviljades bidrag i början av 2017 med 175 000 kronor vardera. Forskare på Lunds universitet fick bidrag till en interventionsstudie med syfte att förebygga skador inom handboll. På Linköpings universitet kommer forskare att studera idrott som en arena för social inkludering och på Gymnastik- och idrottshögskolan kommer forskare att studera nya sätt att öka muskelns anpassning till träning.

Tjänster

CIF delfinansierar doktorandtjänster och tjänster till nydisputerade. Syftet är att stödja unga forskare samt verka för att idrottsforskningen förnyas.

Under hösten och tidig vår 2016/2017 genomförde CIF en uppföljning av idrottsforskning som CIF finansierat. Bland annat följdes tjänster upp som CIF beviljat de senaste 16 åren. Uppföljningen indikerar att CIF:s satsning på tjänster

bidragit till idrottsforskningens förnyelse. Främst kunde CIF konstatera att nydisputerade tjänsterna bidragit till återväxten inom svensk idrottsforskning.

Tabell 4.2. Antal beviljade tjänster, fördelning mellan män och kvinnor och beviljade löneandel för tjänster för CIF under 2013–2017

År	Doktorander antal (kvinnor/män)	Nydisputerade antal (kvinnor/män)	Tjänst elitsatsning (kvinnor/män)	Beviljade löneandel
2013	15 (9/6)	9 (5/4)	1 (0/1) *	8 055 tkr
2014	12 (7/5)	12 (6/6)	–	9 000 tkr
2015	11 (7/4)	12 (5/7)	–	8 700 tkr
2016	11 (7/4)	11 (5/6)	–	8 250 tkr
2017	12 (5/7)	12 (5/7)	–	9 000 tkr

*Beviljad våren 2011, avslutad våren 2014.

Inför årets fördelning av löneandel till nya tjänster kom det in totalt 66 ansökningar. Sex nya tjänster (tre doktorander och tre nydisputerade) beviljades och de kommer att delfinansieras under en fyraårsperiod. CIF har delfinansierat sammanlagt 22–24 tjänster per år de senaste fem åren. Under 2018 beräknar CIF att stödja totalt 24 tjänster (år 2017 i tabell 4.2).

Ansökan till doktorandtjänsterna görs av doktorandernas handledare. Av totalt 12 handledare som beviljats en ny eller en pågående doktorandtjänst under 2017 är 4 kvinnor och 8 män.

Projektbidrag

Utöver löneandel till tjänster delar CIF även ut projektbidrag inom tre ämnesområden. Bidrag utgår också till organisationer och nätverk för att uppmuntra samverkan och nätverkande (tabell 4.3). CIF är den enda aktören i Sverige med ansvar för forskning inom idrottens område. Projektbidragen är därmed ett viktigt tillskott till de lärosäten som bedriver idrottsforskning.

Tabell 4.3. Projektbidrag beviljat per år under 2013–2017, fördelat på de olika ämnesområdena och organisation, samverkan och nätverk, redovisat i tusental kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Humaniora och samhällsvetenskap	2 775	3 050	3 508	4 797	4 650
Fysiologi, medicin och biomekanik	3 025	2 590	2 040	4 440	4 371
Traumatologi, ortopedi och rehabilitering	2 840	2 760	2 600	2 760	3 279
Organisation, samverkan och nätverk	320	280	282	300	268
Summa	8 960	8 680	8 430	12 297	12 568

CIF:s styrelse beslutade att inför 2018 års fördelning fördela drygt tolv miljoner kronor till 50 projekt. Dessa fördelas mellan tre ämnesområden: *humaniora och samhällsvetenskap, fysiologi, medicin och biomekanik* och *traumatologi, ortopedi och rehabilitering*. Fördelningen mellan ämnesgrupperna baseras på 2017 års söktryck inom respektive område. CIF:s styrelse följer årligen upp och analyserar skillnader i söktryck mellan de olika ämnesområdena. Under 2017 ökade *traumatologi, ortopedi och rehabilitering* sin andel från 23 till 27 procent medan de två andra grupperna minskade något.

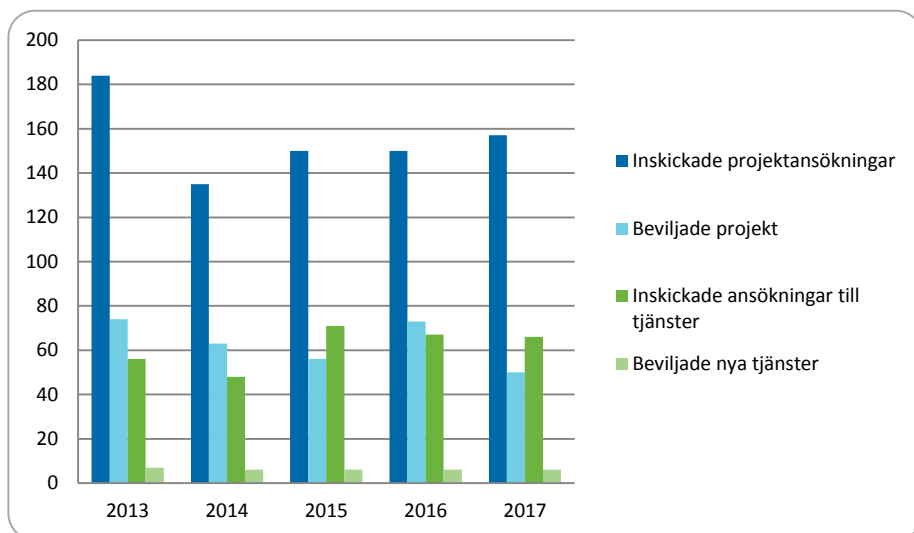
Styrelsen avsätter även medel till organisation, samverkan och nätverkande. Denna kategori ingår inte vid beräkning av söktryck. Under året ändrade CIF:s styrelse regler och kriterier för vem som kan söka organisationsbidrag samt har också förändrat bedömningsprocessen för dessa ansökningar. Inför 2018 fördelade CIF:s styrelse 268 000 kronor till sex organisationer eller nätverk.

Tabell 4.4. Genomsnittlig bidragsstorlek per projekt beviljat per år, redovisat i tusental kronor under 2013–2017

	2013	2014	2015	2016	2017
Humaniora och samhällsvetenskap	107	133	175	209	273
Fysiologi, medicin och biomekanik	178	144	120	164	182
Traumatologi, ortopedi och rehabilitering	92	125	137	120	364
Organisationsstöd	46	40	40	43	45

CIF:s styrelses ambition är att göra det möjligt att bevilja högre bidragssummor till färre projekt. Totalt beviljade CIF i snitt 245 961 kronor per projekt 2017, vilket kan jämföras med 116 757 kronor 2013. Den genomsnittliga tilldelningen har därmed ökat de senaste fem åren. Den skiljer sig dock mellan ämnesområdena. Alla ämnesområden har ökat sin genomsnittliga tilldelning under 2017 jämfört med 2013. *Traumatologi, ortopedi och rehabilitering* ökade mest jämfört med

föregående år (tabell 4.4) och beviljade den högsta genomsnittliga tilldelningen med 364 000 kronor per projekt.

Figur 4.1. Totalt antal nya inskickade ansökningar och beviljade projekt respektive nya tjänster under 2013–2017

För 2017 var antalet projektansökningar 157 och ansökningar till tjänster 66 stycken. Figur 4.1 visar att antalet inskickade ansökningar (projekt och tjänster) låg på samma nivå 2017 som föregående år. I figuren går det även att utläsa att antalet ansökningar minskade mellan 2013–2014. Minskningen förklaras av att styrelsen införde en begränsning i antal ansökningar som en forskare kan skicka in vid ett och samma tillfälle.

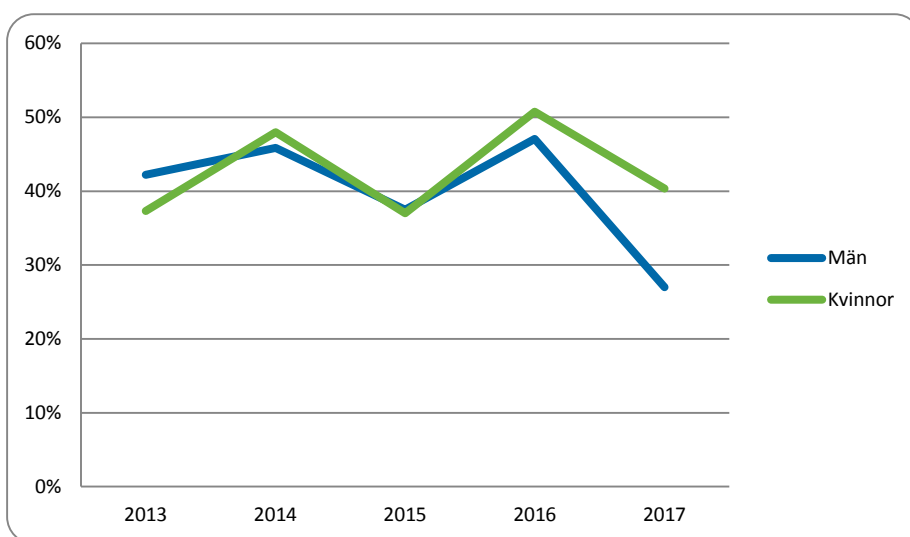
Under 2017 var beviljningsgraden 32 procent och något lägre än tidigare. Beviljningsgraden har legat mellan 37 och 49 procent under 2013–2016. För tjänster är beviljningsgraden betydligt lägre än den för projekt och den har under 2013–2016 varierat mellan 8 och 12 procent och var 9 procent under 2017.

Jämställdhet

Att uppnå jämställdhet inom CIF:s verksamhetsområde kräver långsiktigt och uthålligt arbete samt kontinuerlig uppföljning. I den jämställdhetsstrategi som CIF:s styrelse förnyade under 2015 slås det fast att CIF ska eftersträva jämn könsfördelning i all verksamhet som finansieras eller anordnas av CIF.

Kontinuerligt följer CIF upp statistik kring bland annat fördelning av forskningsbidrag. Målet är att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att söka och tilldelas bidrag. Ett mått som ger en indikation på hur detta efterlevs är att mäta beviljningsgraden för projektbidrag. Historiskt sett har männen haft en högre beviljningsgrad än kvinnor, när CIF har fördelat forskningsbidrag.

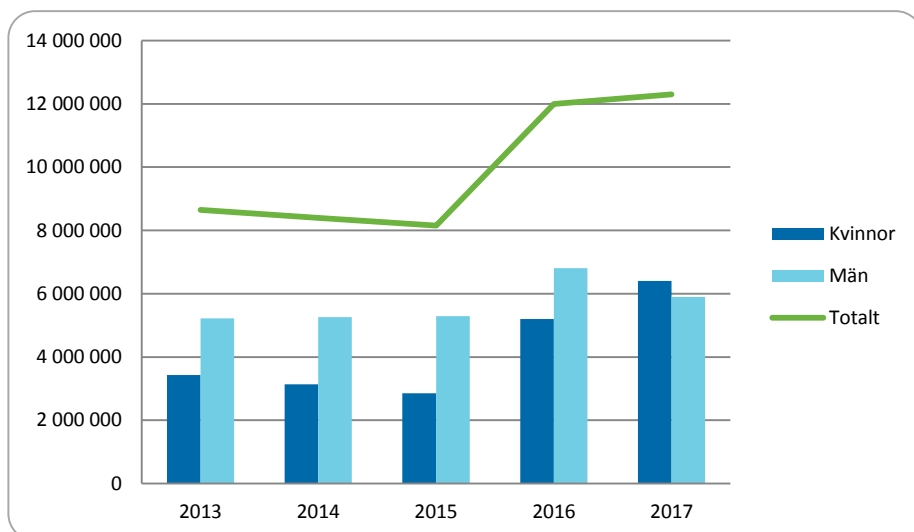
År 2017 var beviljningsgraden för projektbidrag 40 procent för kvinnor och 27 procent för män, vilket kan ses i figur 4.2. I figur 4.2 går det också att utläsa att kvinnorna under senare år haft en högre beviljningsgrad än männen. Om detta är en tillfällig trend eller inte återstår att analysera under kommande år.

Figur 4.2. Beviljningsgrad för projektbidrag, anggett i procent, för kvinnor respektive män under 2013–2017

Under 2017 var andelen kvinnor som sökte projektbidrag 36 procent och männen stod för 64 procent av ansökningarna. Denna fördelning mellan män och kvinnor har inte ändrats mycket över tid. Andelen kvinnor som sökt projektbidrag har varierat mellan 36–43 procent under 2013–2017.

Den totala summan för beviljade projektbidrag för 2017 var drygt tolv miljoner kronor. Figur 4.3 visar att kvinnliga forskare har beviljats totalt 6 398 157 kronor under 2017, vilket är 52 procent av projektbidragen. Männen har beviljats 5 899 870 kronor, vilket motsvarar 48 procent av projektbidragen. Fördelning av projektbidraget fördelas därmed under 2017 lika till män och kvinnor. Under 2013–2016 har männen tilldelats mellan 57–65 procent av projektbidragen.

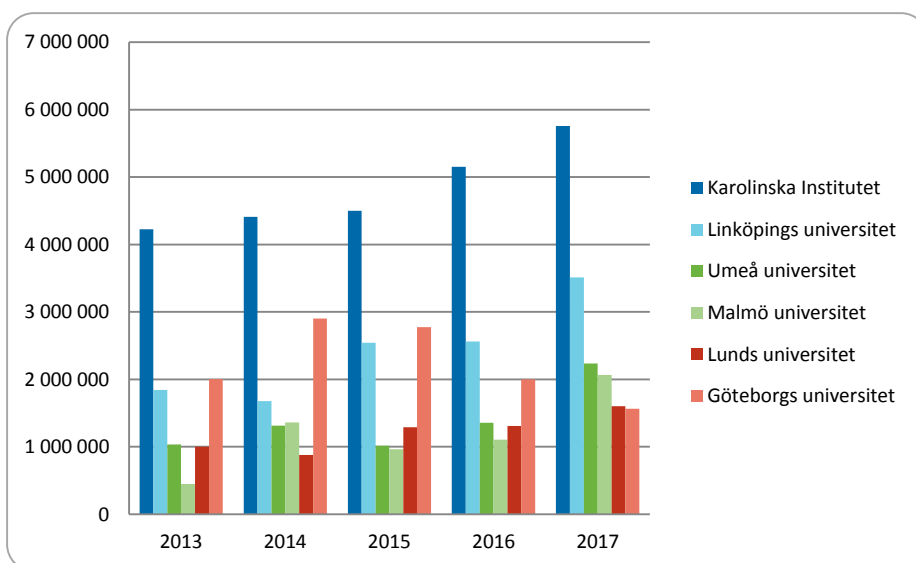

Figur 4.3. Beviljade projektbidrag angett i kronor, fördelat mellan kvinnor och män 2013–2017

CIF:s styrelse kan konstatera att det långsiktiga arbetet med att eftersträva en jämn könsfördelning har, inom vissa områden, gett resultat. CIF:s styrelse kommer att fortsätta att utveckla och analysera verksamheten utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Geografisk fördelning av forskningsstöd

Idrottsforskning bedrivs på många ställen i Sverige. Vid den senaste tilldelningen fördelade CIF sitt stöd till 12 lärosäten. Figur 4.4 redovisar hur stödet har fördelats den senaste femårsperioden för de lärosäten som beviljats minst 1,5 miljoner kronor 2017. Karolinska Institutet har fått högst tilldelning, följt av Linköpings universitet. Därefter kommer Gymnastik- och idrottshögskolan och Umeå universitet.

Figur 4.4. Forskningsstöd (i kronor) beviljat under 2017 till projekt och tjänster fördelat på de sex största lärosätena, med avseende på tilldelning av stöd från CIF, samt hur dessa har utvecklats under 2013–2017.

Uppföljning av statens stöd till idrotten

CIF:s uppföljning av statens stöd till idrotten består av en uppsättning indikatorer samt fördjupade analyser i frågor som regeringen beslutar om.

För 2016 var uppdraget att genomföra en fördjupad analys av idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Analysen skulle i första hand inriktas på den grupp barn och ungdomar som inte alls eller i begränsad utsträckning är aktiv inom idrottsrörelsen och orsakerna till detta. Därutöver skulle analysen inriktas på den grupp barn och ungdomar som i störst utsträckning är aktiv inom idrottsrörelsen och orsakerna till detta. Centrala frågeställningar skulle vara hur barn- och ungdomsverksamhet inom idrottsrörelsen bedrivs och organiseras och vilka drivkrafter som finns hos såväl barn och ungdomar som idrottsledare på olika nivåer. Även grundskolans arbete med daglig fysisk aktivitet och undervisning i ämnet idrott och hälsa omfattades av uppdraget. Frågeställningen här var vilken betydelse som utbildningen i grundskolan har för de båda gruppernas idrottande och fysiska aktivitet.

Resultatet av 2016 års uppföljning överlämnades till regeringen i maj 2017 i form av huvudrapporten Statens stöd till idrotten – Uppföljning 2016 samt rapporten De aktiva och De inaktiva – om ungas rörelse i skola och på fritid.

CIF:s uppföljning visade att diskussionen om ungas idrottande och fysiska aktivitet måste diskuteras i flera steg och med olika ungdomsgrupper i fokus.

Den första nivån avser fysisk aktivitet bland unga i allmänhet. Här visar våra studier att få i dag lever upp till den medicinska expertisens rekommenderade nivåer av daglig fysisk aktivitet. Trots ett stort intresse för idrott och motion bland unga i Sverige, och trots att den stora majoriteten säger sig vara fysiskt aktiva i både skolan och på fritiden, visar objektiva mätningar att en majoritet unga inte når rekommendationen om 60 minuters daglig fysisk aktivitet. Detta gäller särskilt äldre ungdomar och flickor i större utsträckning än pojkar.

På den andra nivån finner vi de unga som i dag står utanför eller endast i begränsad utsträckning är aktiva inom idrottsrörelsen. Denna grupp är relativt stor och blir större i takt med att ungdomarna blir äldre. Dessutom består den i stor utsträckning av unga som tidigare varit medlemmar i idrottsföreningar, men som av olika anledningar slutat. För idrottsrörelsen är dessa så kallade avhoppare ett problem ur ett medlems- och rekryteringsperspektiv. Ur ett folkhälsopolitiskt perspektiv är de inte nödvändigtvis ett lika stort bekymmer. Årets fördjupningsuppdrag visar nämligen att **många avhoppare visserligen lämnat föreningsidrotten men ändå behåller en förhållandevis fysiskt aktiv livsstil.**

På den tredje nivån finner vi slutligen en grupp unga på ungefär sex procent som sällan eller aldrig deltar i skolans undervisning i idrott **och hälsa, som är stillasittande på rasterna, sällan tillhör föreningsidrotten och som även i övrigt** uppger sig ha en fysiskt inaktiv fritid. Ur ett folkhälsopolitiskt perspektiv är denna grupp i störst behov av ökad fysisk aktivitet – och där hälsofrämjande insatser skulle göra mest nytta. Samtidigt är just denna grupp svårast att nå. I CIF:s rapporter framkommer nämligen att dessa unga ofta saknar motivation till fysisk aktivitet. De skattar den egna kroppsliga kompetensen som låg och känner därför ofta olust för att prestera och att bli bedömda i fysiska aktiviteter, oavsett om det handlar om skolämnet idrott och hälsa eller inom ramen för föreningsidrottens tävlingslogik.

Att uppmuntra till ökad fysisk aktivitet för just dessa unga är följaktligen både den viktigaste men samtidigt svåraste folkhälsopolitiska utmaningen. Problemet är att

dessas unga inte verkar tilltalas av varken skolans eller fritidens rådande aktiviteter. Här måste nya och alternativa möjligheter för fysisk aktivitet skapas som verkar inkluderande för de som i dag uppfattar sig själva som exkluderade från den rådande idrottskulturen.

För 2017 har CIF fått i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av jämställdheten inom idrotten. Analysen ska utgå från det grundläggande målet om kvinnors och mäns lika förutsättningar att utöva motion och idrott. CIF ska bland annat undersöka hur olika idrotters utformning påverkar könsfördelningen bland aktiva och ledare. Vidare ska CIF kartlägga de idrotter som har en stor andel män och stor andel kvinnor, och jämföra dem med idrotter med jämnare könsfördelning bland aktiva och ledare. Analysen ska också omfatta hur resurser fördelas mellan mäns och kvinnors idrottande och motionerande, med särskilt fokus på barn- och ungdomsidrotten. Resultatet ska redovisas i maj 2017.

CIF ger ut publikationer i samband med överlämnandet av regeringsrapporterna. Sammanlagt har drygt 800 exemplar delats ut efter förfrågan och vid konferenser och seminarier eller sålts. Publikationerna har dessutom laddats ned över 2 800 gånger via CIF:s webbplats. Den faktiska distributionen är troligen större eftersom publikationerna även laddas ner och används i undervisning på lärosäten och i SISU idrottsutbildarnas utbildningsverksamhet.

Informationsverksamhet

CIF strävar efter att förbättra informationen om och tillgängligheten av forskningsresultat från svensk idrottsforskning. Vi kommunicerar och samverkar via olika kanaler och aktiviteter som till exempel konferenser, möten och seminarier, nätverk, nyhetsbrev, rapporter, pressmeddelanden, webb och sociala medier. Informationsverksamheten riktar sig till forskare, regeringskansli och riksdag, företrädare för idrotten och en intresserad allmänhet.

Digitala kanaler och webbtidning

CIF har två webbplatser för forskningsinformation.

- **Centrumforidrottsforskning.se** är CIF:s officiella webbplats och fokuserar på information som rör till exempel forskningsfinansiering och CIF:s regeringsuppdrag. Under året hade webbplatsen totalt 126 173 sidvisningar vilket är en minskning med fem procent jämfört med 2016.

Under året lanserades en engelskspråkig version av webbplatsen. Den engelska webbplatsen har varit välbesökt och under 2017 har tre procent av besökarna använt den engelska versionen.

- ***Idrottsforskning.se*** är CIF:s populärvetenskapliga webbtidning som syftar till att sprida aktuell svensk idrottsforskning till en bredare målgrupp. Under 2017 publicerades 28 artiklar på webbplatsen och forskare från 12 lärosäten medverkade i artiklarna. 57 procent av forskarna var män och 43 procent kvinnor. Under 2017 har webbplatsen haft 162 931 sidvisningar. Det innebär en ökning med 5 323 sidvisningar per månad jämfört med 2016.

Informationen som publiceras på ***Centrumforidrottsforskning.se*** och ***Idrottsforskning.se*** kommuniceras även ut via två nyhetsbrev. Båda nyhetsbrev har en hög öppningsfrekvens och en stor andel prenumeranter söker sig vidare till CIF:s webbplatser. Vid årets slut hade nyhetsbrev sammanlagt 3 269 prenumeranter.

CIF använder sociala medier som ett komplement till övriga kommunikationskanaler. I dagsläget är CIF aktiva med egna konton på Twitter, Facebook och Youtube. Intresset för att ta del av information via de sociala medierna ökar. Antalet följare i ovan nämnda sociala medier var 2438 i december 2017, vilket är en ökning med drygt 517 följare sedan december 2016.

För att sprida information om CIF:s verksamhet och forskningsresultat till i första hand massmedier använder sig CIF av pressmeddelanden via Mynewsdesk.

Under året har CIF arbetat med att ta fram en ny webbplats där statistik från uppföljningen av statens stöd till idrotten ska presenteras på ett lättillgängligt sätt. Webbplatsen är tänkt att heta Idrottsstatistik.se och kommer att lanseras under 2018.

Seminarier och konferenser

CIF har som mål att ha hög närvaro i sammanhang som är för idrotten och idrottsforskningen relevanta. Syftet är att sprida information om CIF:s verksamhet. Under 2017 har CIF medverkat vid åtta externa konferenser. CIF arrangerade även under året ett utvärderingsseminarium där forskare som har erhållit doktorandstöd och stöd till nydisputerade under två år, presenterade sina pågående forskningsprojekt. CIF:s styrelse och en intresserad allmänhet var inbjudna.

Centrum för idrottsforsknings styrelse

CIF har en egen styrelse vars sammansättning bestäms enligt § 2 i förordningen (SFS 2002:787) och den lyder enligt följande:

”Centrumet leds av en styrelse som ska bestå av en ordförande och 13 andra ledamöter. Ordföranden ska utses av regeringen. Av de övriga ledamöterna ska Gymnastik- och idrottshögskolan utse en ledamot, Riksidrottsförbundet två ledamöter och följande lärosäten två ledamöter var:

- Lunds universitet efter samråd med Malmö högskola och Linnéuniversitetet,*
- Göteborgs universitet efter samråd med Karlstads universitet och Högskolan i Halmstad,*
- Karolinska Institutet efter samråd med Stockholms universitet,*
- Örebro universitet efter samråd med Uppsala universitet och Linköpings universitet,*
- Umeå universitet efter samråd med Mittuniversitetet, Luleå tekniska universitet och Högskolan Dalarna.*

Samtliga ledamöter ska utses för en tid av högst tre år. För varje ledamot utom ordföranden får det finnas en ersättare. Ersättaren ska utses på samma sätt och för samma tid som ledamoten. Styrelsen ska inom sig utse vice ordförande.”

Styrelsens sammansättning under 2017 visas i tabell 4.5. I början av 2017 avgick Carl Johan Sundberg som ledamot i styrelsen och suppleanten Jessica Norrbom ersatte honom. I övrigt bestod styrelsen av samma personer som under 2015–2016.

Tabell 4.5. Sammansättning av CIF:s styrelse under 2017

Ordinarie ledamöter	
Per Nilsson (ordförande)	Professor i pedagogik och rektor på Ersta Sköndal Bräcke högskola
Eva Nylander (vice ordförande)	Professor i klinisk fysiologi, Linköpings universitet
Agneta Holmäng	Professor i fysiologi, Göteborgs universitet
Urban Johnson	Professor i psykologi med inriktning idrott, Högskolan i Halmstad
Susanna Hedenborg	Professor i idrottsvetenskap, Malmö högskola
Fawzi Kadi	Professor i idrottsfysiologi, Örebro universitet
Karin Redelius	Professor i pedagogik med idrottsinriktning, Gymnastik- och idrottshögskola
Johnny Wijk	Professor i historia, Stockholms universitet
Tor Söderström	Professor i pedagogik, Umeå universitet
Michail Tonkonogi	Professor i idrottsfysiologi, Högskolan Dalarna
Anna Maria Drake	Docent och universitetslektor i fysioterapi, Lunds universitet
Jessica Norrbom	Doktor i fysiologi, Karolinska Institutet
Peter Mattsson	Riksidrottsförbundet
Susanne Erlandsson	Riksidrottsförbundet

Centrum för idrottsforsknings vetenskapliga råd

Inom organisationen finns även ett vetenskapligt råd. Enligt förordningen ska ett vetenskapligt råd utses efter samråd med Vetenskapsrådet. Det vetenskapliga rådets uppgift är att granska och ge förslag till fördelning av projektbidrag och lönebidrag till tjänster. Rådet är indelat i tre beredningsgrupper med följande ämnesområden: *humaniora och samhällsvetenskap, fysiologi, medicin och biomekanik* och *traumatologi, ortopedi och rehabilitering*. Beredningsgrupperna består av en ordförande och tre ledamöter inom varje ämnesområde. CIF strävar efter att ha en jämn könsfördelning samt att rådet bör ha en jämn fördelning mellan nationell och internationell representation i respektive beredningsgrupp.

Vetenskapliga rådets sammansättning under 2017 visas i tabell 4.6.

Tabell 4.6. Sammansättning av CIF:s vetenskapliga råd under 2017

Vetenskapliga rådet: ledamöter och ordföranden	Beredningsgrupp
Professor Kari Fasting, Norges Idrottshögskola, ordförande	Humaniora och samhällsvetenskap
Professor Jens Ljunggren, Stockholms universitet	Humaniora och samhällsvetenskap
Professor Per Gerrevall, Linnéuniversitetet	Humaniora och samhällsvetenskap
Professor Petra Lindfors, Stockholms universitet	Humaniora och samhällsvetenskap
Professor Eva Jansson, Karolinska Institutet, ordförande	Fysiologi, medicin och biomekanik
Professor Michael Kjær, Köpenhamns universitet	Fysiologi, medicin och biomekanik
Professor Jens Bojsen-Møller, Norges Idrottshögskola	Fysiologi, medicin och biomekanik
Professor Olli Heinonen, Turku universitet, Finland	Fysiologi, medicin och biomekanik
Professor Jan Lexell, Lunds universitet, ordförande	Traumatologi, rehabilitering och ortopedi
Professor Grete Myklebust, Norges Idrottshögskola*	Traumatologi, rehabilitering och ortopedi
Associate professor Per Hölmich, Köpenhamns universitet	Traumatologi, rehabilitering och ortopedi
Docent Maria Hagströmer, Karolinska Institutet	Traumatologi, rehabilitering och ortopedi
Professor Ronny Lorentzon, fd Umeå universitet**, vikarie	Traumatologi, rehabilitering och ortopedi

* ej med under hösten 2017 ** vikarie för Grete Myklebust under hösten 2017

Professor Jan Lexell utsågs till ny ordförande i *traumatologi, ortopedi och rehabilitering* under 2017 eftersom professor Jón Karlsson av sagt sig uppdraget i början av året. Docent Maria Hagströmer från Karolinska Institutet blev utsedd till ny ledamot i den gruppen. Professor Grethe Myklebust från Norges idrottshögskola fick förhinder under hösten att vara ledamot i beredning av *traumatologi, ortopedi och rehabilitering* och CIF anlätade därmed professor Ronny Lorentzon (f.d. Umeå universitet) som vikarie under hösten 2017.

Utöver det vetenskapliga rådet anlitar CIF externa granskare vid behov. På grund av jäv vid beredning av ansökningar till doktorandbidrag inom *fysiologi, medicin och biomekanik* så anlätade CIF professor Jostein Hallén från Norges idrottshögskola för att bistå i bedömningen av dessa ansökningar.

Vetenskapliga rådets ordinarie tolv ledamöter bestod under 2017 av fem kvinnor (42 procent) och sju män (58 procent). Hälften, sex ledamöter, har sin hemvist vid utländska lärosäten. Inom varje beredningsgrupp finns en till tre internationella representanter. Beredningsgrupperna *humaniora och samhällsvetenskap* och *traumatologi, ortopedi och rehabilitering* har en jämn könsfördelning medan *fysiologi, medicin och biomekanik* består av en kvinna och tre män. CIF:s styrelse ser årligen över sammansättningen av beredningsgrupperna och avser att även göra det inför 2018 års ansökningsomgång.